

Näkymätön kansa

Asunnottomuutta kokevien toiveet ja kokemukset yhteiskunnan tuesta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Kevät 2025

Marita Tanninen

Koulutus	Sosionomi (AMK)	
Tekijä	Marita Tanninen	Vuosi 2025
Työn nimi	Näkymätön kansa. Asunnottomuutta kokevien toiveet ja kokemukset yhteiskunnan tuesta	
Ohjaaja	Liisa Harakkamäki	

Hyvinvointialueelle perustettiin vuonna 2023 matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jonka toiminta on suunnattu erityisesti asunnottomuutta kokeville, päihderiippuvaisille tai muuten palveluiden ulkopuolelle jääneille henkilöille. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kohtaamispaikan kävijöiden kokemuksia ja toiveita kohtaamispaikasta ja sen toiminnasta. Kohtaamispaikan työntekijät toivoivat opinnäytetyöltä myös näkyvyyttä kohtaamispaikan merkityksestä osana hyvinvointialueen palvelujärjestelmää. Näiden lisäksi opinnäytetyössä selvitettiin asunnottomuutta kokevien omakohtaisia kokemuksia palvelujärjestelmän tarjoamasta tuesta: onko tukea ollut saatavilla ja jos, niin millaista saatu tuki on ollut tai millaista tukea tilanteeseen olisi toivottu.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto hankittiin kohtaamispaikassa kävijöitä haastattelemalla. Haastattelut toteutettiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluina ja haastattelumenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän henkilöä. Tutkimuksen aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Aineiston analyysissä havaitut teemat liittyivät osallisuuden kokemiseen kohtaamispaikassa, kohtaamispaikan tarjoamaan tukeen ja palvelujärjestelmän tarjoamaan tukeen asunnottomuutta kokevalle. Tutkimustulokset esitetään opinnäytetyössä näiden teemojen mukaan.

Opinnäytetyön tulosten perusteella yksi tärkeimmistä kohtaamispaikan merkityksistä oli siellä kävijöiden muodostama oma sosiaalinen yhteisönsä, joka ehkäisi yksinäisyyttä ja loi mahdollisuuden kokea osallisuutta. Kohtaamispaikka tarjosi haastatteluun osallistuvien mukaan tukea myös arkisiin käytännön asioihin, kuten vaatehuoltoon tai kohtaamispaikan omalla terveystapasteella asiointiin. Kohtaamispaikalle jalkautuvat muut palvelut, kuten hammashoito tai sosiaalityö olivat tärkeässä roolissa palveluiden saavutettavuuden näkökulmasta ja erityisesti kohtaamispaikan työntekijöiden tuella ne madalsivat kynnystä palveluiden käyttämiseen. Kohtaamispaikan työntekijöiden tarjoama tuki oli haastateltavien mukaan merkityksellistä esimerkiksi asunnon hankkimisen tai muihin palveluihin ohjaamisen kannalta.

Tutkimuksen tuloksista havaittiin, että asunnon hankkimiseen tai muuten asumiseen tarvittavaa tukea oli tarjottu palvelujärjestelmän taholta vähän tai ei ollenkaan. Tukea asunnon hankkimiseen oli saatu pääasiassa kohtaamispaikan työntekijöiltä. Haastateltavien mukaan tukea tulisi tarjota enemmän, sen tulisi olla tiiviimpää ja sitä tulisi järjestää yksilöllisesti tuen tarvisijan tarpeet huomioiden kaikissa palveluissa. Tukea tarvitaan asunnon hakemiseen, mutta myös asumiseen ja oman asunnon säilyttämiseen. Palvelujärjestelmältä toivottiin tehokkuutta ja rohkeaa puuttumista asunnottomuusongelmaan ihmisten hyvinvoinnin parantamiseksi.

Avainsanat asunnottomuus, huono-osaisuus, tuen tarpeet, palvelujärjestelmä, yhteiskunta
Sivut 66 sivua ja liitteitä 13 sivua

DP Degree Programme in Social Services
Author Marita Tanninen Year 2025
Subject The invisible people.
Expectations and experiences of those facing homelessness regarding support from society
Supervisors Liisa Harakkamäki

In 2023, a low-threshold drop-in center was established in the wellbeing services county, aimed particularly at individuals experiencing homelessness, substance dependence, or otherwise excluded from public services. The purpose of this thesis was to explore the experiences and expectations of the center's attendees regarding its operations. Additionally, the center's staff hoped the thesis would highlight the center's significance as part of the wellbeing services system. The study also examined the personal experiences of people facing homelessness in relation to the support offered by the service system: whether support had been available, what kind of support was received, or what kind of support would have been needed.

The thesis was conducted as a qualitative study, with data collected through interviews with attendees at the drop-in center. Both group and individual interviews were conducted using semi-structured thematic interviews. Seven individuals participated in the interviews. Thematic analysis was used to analyze the data. The identified themes related to the experience of inclusion at the center, the support provided by the center, and the support offered by the service system to individuals experiencing homelessness. The findings are presented in the thesis according to these themes.

According to the results, one of the most important aspects of the drop-in center was the social community formed by its visitors, which helped reduce loneliness and fostered a sense of inclusion. The center also provided practical everyday support, such as clothing care and access to its own health counseling point. Outreach services like dental care and social work played a key role in improving service accessibility, and with the support of the center's staff, they lowered the threshold for using these services. The support provided by the center's staff was considered significant, especially in helping individuals find housing or access other services.

The findings revealed that support for obtaining or maintaining housing was offered only minimally, or not at all, by the official service system. Most of the support for securing housing came from the center's staff. According to the interviewees, more support is needed, and it should be more intensive and tailored to individual needs across all services. Support is required not only for finding housing but also for maintaining it. The service system was expected to be more effective and to take bold action in addressing homelessness to improve people's wellbeing.

Keywords homelessness, deprivation, support needs, public services, society
Pages 66 pages and appendices 13 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Asunnottomuus ilmiönä	3
2.1	Asunto vai koti?.....	4
2.2	Asunnottomuus Suomessa	5
3	Asunnottomuuteen johtavia syitä.....	6
3.1	Päihderiippuvuudet ja mielenterveyden haasteet asunnottomuutta ylläpitävinä tekijöinä.....	7
3.2	Pitkäaikaisasunnottomat huono-osaisuuden ytimessä	9
3.3	Eriarvoistunut yhteiskuntamme	10
3.4	Materialistinen köyhyys luo asunnottomuutta	11
4	Asunnottomuutta kokeva yhteiskunnassa	12
4.1	Osallisuuden kokeminen	13
4.2	Universaali palvelujärjestelmä	15
4.3	Asunnottomuustyö Suomessa.....	16
4.3.1	Asumissosiaalinen työ	17
4.3.2	Matalan kynnyksen palvelut.....	18
5	Aiemmat tutkimukset asunnottomuudesta	20
5.1	Asunnottomuutta kokevan päihderiippuvaisen asumisen tuen tarpeet	20
5.2	Asunnottomuutta kokevan asunnottomuuspolku	21
5.3	Kenellä on vastuu asunnottomuudesta?.....	22
6	Opinnäytetyön toteutus	23
6.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset	24
6.2	Tutkimusmenetelmät.....	25
6.2.1	Aineiston hankinta	26
6.2.2	Aineiston analyysi.....	28
6.3	Opinnäytetyön eettisyys ja kestävyys.....	30
7	Tutkimuksen tulokset	32
7.1	Kohtaamispaikka osallisuuden mahdollistajana.....	32
7.1.1	Yksinäisyyttä vastaan	33
7.1.2	Yhtä kansaa	34
7.2	Apua arkeen kohtaamispaikasta	36
7.2.1	Tukea käytännön asioihin	36
7.2.2	Muut palvelut ja yhteistyö.....	38

7.2.3	Kohtaamispaikan työntekijöiden tuki	39
7.2.4	Toiveita ja kehittämis ehdotuksia kohtaamispaikalle	41
7.3	Palvelujärjestelmän tarjoama tuki asunnottomuuteen.....	43
7.3.1	Kokemuksia asumiseen liittyvästä tuesta.....	43
7.3.2	Asunnottomuuden ainoa ratkaisu on asunto	45
7.3.3	Reppuelämään tottuu	48
8	Johtopäätökset.....	50
8.1	Kohtaamispaikan merkityksiä.....	51
8.2	Kokemuksia palvelujärjestelmän asumiseen liittyvästä tuesta	53
8.3	Toiveita ja kehittämis ehdotuksia asumiseen tarvittavaan tukeen.....	54
9	Pohdinta.....	56
9.1	Tutkimuksen tavoitteet suhteessa tuloksiin ja omaan oppimiseen	56
9.2	Ryhmä- ja yksilöhaastattelu	57
9.3	Tutkimuksen luotettavuus	58
9.4	Kehittämis ehdotukset kohtaamispaikalle.....	60
	Lähteet.....	62

Kuvat

Kuva 1. Esimerkki teemoittelusta	30
--	----

Liitteet

Liite 1.	Opinnäytetyön aineistonhallintasuunnitelma
Liite 2.	Tietosuojailmoitus
Liite 3.	Opinnäytetyön haastattelututkimustiedote
Liite 4.	Teemahaastattelurunko
Liite 5.	Teemoittelun analyysipolku

1 Johdanto

Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessa ajankohtaisessa uutisvirrassa keskustellaan asunnottomuuden lisääntymisestä Suomessa ensimmäistä kertaa yli kymmeneen vuoteen. Asumisen rahoitus- ja kehityskeskusten uusimman tilaston mukaan Suomessa asunnottomuus on ollut laskussa vuodesta 2012 vuoteen 2024 saakka, jolloin yksinelävien asunnottomien määrä nousi 377 henkilöllä. Suurinta kasvua edustavissa kunnissa on arvioitu kasvun johtuvan korkeista asumis- ja elinkustannuksista, heikennyksistä Kelan etuuksissa sekä pienten ja kohtuuhintaisten asuntojen puutteesta. (Asumisen rahoitus- ja kehityskeskus, 2015, s. 5) Suomen perustuslaissa (731/1999 §19) säädetään jokaisen oikeudesta asuntoon. Julkisen vallan tehtävänä on edistää sitä oikeutta sekä tukea asunnon omatoimista järjestämistä. Suomessa onkin toteutettu pitkäjänteistä ja osaavaa asunnottomuustyötä erilaisten ohjelmien ja hankkeiden avulla. Asunnottomuutta on ehkäisty monialaisesti eri sektoreilla erilaisten toimijoiden taholta ja tulokset ovat olleet hyviä jopa maailmanlaajuisessa mittakaavassa. Tavoitteena on ollut asunnottomuuden poistaminen Suomesta vuoteen 2027 mennessä. (Pitkänen ym., 2023, ss. 9–10; Granfelt, 2022b)

Asunnottomuus on Suomessa ilmiö, joka näkyy usein kaupunkien katukuvassa heikosti tai ei ollenkaan, vaikka asunnottomuutta on raportoitu olevan Suomessa 87 kunnassa. Tuoreimman Asunnottomat 2024 -selvityksen mukaan 63 % Suomessa elävistä asunnottomista majoittuu ystävien, tuttavien tai sukulaisten luona. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2025, ss. 3, 14) Asiantuntijat arvioivat Suomessa olevan enemmän asunnottomuutta, mitä tilastot kuvaavat. Tilastot eivät kerro asunnottomuusjaksojen pituudesta ja niiden toistuvuudesta tai kasautumisesta, joka olisi varsin tärkeää tietoa asunnottomuuden ilmiön ymmärtämiseksi. (Kaakinen, 2023, s. 6; Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2025, ss. 19–20; Suonio & Kuikka, 2012, s. 225)

Vaikka asunnottomuutta kokevien määrä on Suomessa tilastojen mukaan pääasiallisesti laskenut, koskettaa asunnottomuuden uhka tänä päivänä entistä laajempia ihmisryhmiä. Asunnottomuutta ei voi ajatella osaksi tiettyjen väestöryhmien elämää, eivätkä asunnottomuutta kokevat henkilöt ole luokiteltavissa mihinkään tiettyyn ryhmään tai kategoriaan. (Granfelt, 2022a, s. 11) Asunnottomuus on ilmiönä hyvin monitahoinen ja usein se on osa isompaa vyyhtiä, joka vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin ja elämänhallintaan. Asunnottomuuteen voi kietoutua myös muita ilmiöitä, kuten köyhyyttä, päihderiippuvuuksia

tai mielenterveyden ongelmia, jolloin asumisessa tarvittavan tuen tulee olla kokonaisvaltaista. Se vaatii palvelujärjestelmältä monialaista yhteistyötä eri toimijoiden kesken asiakkaan tarpeiden suuntaisesti. Oma asunto, koti, on äärimmäisen tärkeä elementti toipumisen ja kuntoutumisen polulla. Usein se ei kuitenkaan pelkästään riitä, koska omaan kotiin kiinnittyminen voi olla haastavaa tai asumisen taidot puutteellisia, jolloin tarvitaan tukea muilta ihmisiltä ja palvelujärjestelmältä. (Granfelt & Turunen, 2021, s. 16)

Tämä opinnäytetyö syntyi tekijänsä kiinnostuksesta asunnottomuuden moniulotteiseen ilmiöön sekä yhteistyötahon tarpeesta saada tietoa asiakasryhmänsä ajatuksista ja kokemuksista. Opinnäytetyön yhteistyötahona oli hyvinvointialueen päihde- ja riippuvuuspalveluiden matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jonka palvelut on kohdennettu asunnottomuutta kokeville, päihderiippuvaisille tai muuten palveluiden ulkopuolelle jääneille henkilöille (Kohtaamispaikan esite, n.d.).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kohtaamispaikan merkityksiä siellä käyville, sekä tuottaa lisää tietoa asunnottomuutta kokevien kokemuksista palvelujärjestelmän heille tarjoamasta tuesta. Opinnäytetyöllä haluttiin myös selvittää, millaisia toiveita ja kehittämisehdotuksia kohtaamispaikassa kävijöillä sekä asunnottomuutta kokevilla on sekä kohtaamispaikalle että palvelujärjestelmälle.

Opinnäytetyön tietoperusta käsittelee asunnottomuutta sen keskeisten käsitteiden ja siihen liittyvien muiden ilmiöiden kautta. Teoriaosuudessa selitetään asunnottomuuden määritelmä eurooppalaisen ja suomalaisen luokittelun mukaan sekä kuvataan asunnottomuuden historiaa ja tilannetta Suomessa. Koska asunnottomuuteen liittyy paljon muita ilmiöitä, myös näitä tarkastellaan opinnäytetyössä kattavan kokonaiskuvan luomiseksi. Teoriaosuuden viimeisessä luvussa paneudutaan asunnottomuuteen yhteiskunnallisena ilmiönä sekä palvelujärjestelmän tarjoamaan tukeen. Teoriaosuuden jälkeen opinnäytetyössä esitellään sen toteutustapaa, tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä.

2 Asunnottomuus ilmiönä

Asunnottomuuden määritelmä riippuu kulttuurista, yhteiskunnasta tai aikakaudesta, eikä sen tarkka määrittely ole helppoa. Euroopan sisällä on käytössä monenlaisia tapoja määritellä asunnottomuutta ja sen määrittelyn haasteisiin on pyritty vastaamaan eurooppalaisen asunnottomuusverkoston FEANTSA:n luoman ETHOS Light -luokittelun (European Typology on Homelessness and Housing Exclusion) avulla. Sen mukaan koti määritellään paikaksi, joka:

1. on kunnollinen asumus ja se kattaa henkilön ja hänen perheensä asumistarpeet,
2. mahdollistaa sosiaalisten suhteiden ylläpidon ja yksityisyyden, sekä
3. on laillisesti ja yksinomaisesti siellä asuvan hallinnassa esimerkiksi vuokrasopimuksen kautta. (Kostiainen & Laakso, 2012, s. 5)

ETHOS Light -luokittelun mukaan edellä mainittujen tekijöiden puuttuminen merkitsee asunnottomuutta. FEANTSA luokittelee asunnottomuutta lisäksi 13 erilaisen asunnottomuustyypin kautta, jotka pohjautuvat neljään päätytologiaan. Näitä ovat ulkona asuminen (rooflessness), asunnottomuus (houselessness), turvaton asuminen (living in insecure housing) sekä heikkotasoinen ja epätarkoituksenmukainen asuminen (living in inadequate housing). (Suonio & Kuikka, 2012, s. 225)

Suomessa asunnottomuutta määrittää paikka, jossa asunnottomuutta kokeva henkilö oleilee, ei niinkään asunnottomuuden syy (Kostiainen & Laakso, 2012, s. 5).

Asunnottomuus luokitellaan usein tilanteeksi, jossa henkilö tai perhe elää ilman omaa vuokra- tai omistusasuntoa, ja he asuvat asunnon puutteen vuoksi esimerkiksi ulkona, porrashuoneissa, tuttavien ja sukulaisten luona tai ensisuojuissa, asuntoloissa, erilaisissa kuntoutusyksiköissä tai laitoksissa (Kostiainen & Laakso, 2015, s. 12; Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2024, s. 4).

Pitkäaikaisasunnottomuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa asunnottomuus pitkittyy, koska tavanomaiset asumisratkaisut ovat henkilölle tai perheelle riittämättömiä. Käytännössä asumiseen liittyvät haasteet voivat johtua esimerkiksi sosiaalisista tai terveydellisistä ongelmista. Pitkäaikaisasunnottomuudella tarkoitetaan vähintään vuoden yhtäjaksoista asunnottomuutta tai useita asunnottomuusjaksoja viimeisen kolmen vuoden aikana. (Ympäristöministeriö, 2010, s. 64; Fredriksson, 2018, s. 80) Pitkäaikaisasunnottomuutta tarkasteltaessa asunnottomuuden ajallinen kesto on kuitenkin toissijaista, oleellisempaa on

hoidon ja tuen tarve, joka korostuu pitkäaikaisasunnottomilla. (Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus, 2024, s. 4) Kostiaisen ja Laakson (2015, s. 13) mukaan on löydettävissä viitteitä siitä, että Euroopassa asunnottomien palveluiden vähemmistön muodostavat pitkäaikaisasunnottomat. Syynä ei ole välttämättä se, että pitkäaikaisasunnoton lakkaisi olemasta asunnoton, vaan asunnottomuusjakso sisältää todennäköisesti piiloasunnottomuusjaksoja. Usein ns. virallista asunnottomuutta edeltää ajanjakso, jolloin henkilö asuu tilapäisesti ystävien, sukulaisten tai tuttavien luona. Piiloasunnottomuutta esiintyy erityisesti nuorten keskuudessa, mutta se on tyypillinen osa myös naisten asunnottomuuspolkuja.

2.1 Asunto vai koti?

Asunto ja asuminen ovat ihmiselle välttämättömiä tarpeita ja jokaisen perusoikeuksia. Asuminen on perusedellytys kaikelle muulle elämiselle. Se mahdollistaa normaalit arjen asiat, kuten työssä käymisen, opiskelun ja sosiaaliset suhteet. Nämä samat asiat myös tukevat asumisen ongelmattomuutta ja ehkäisevät asunnottomuutta. (Lehtonen & Salonen, 2008, s. 10) Suomessa asuinpaikan puutteesta käytetään termiä asunnottomuus, joka kuvaa lähinnä materiaalien resurssien, kuten seinien ja katon puuttumista. Asunto voidaan nähdä konkreettisena paikkana, rakennuksena, johon liittyy juridiikkaa muun muassa sen hallintaan liittyen. Kodin käsitteeseen taas liittyy aina subjektiivinen ja eksistentiaalinen puoli. Näin ollen voidaan ajatella asuttomuuden liittyvän materiaalien resurssien puutteeseen ja kodittomuuden konkreettisen tilan ja siihen liittyvien subjektiivisten kokemusten puutteeseen. Monissa muissa maissa käytetään asunnottomuuden sijaan termiä kodittomuus. Kodittomuus-termiä käytettäessä pohdittavaksi jää, voiko yhteiskunta huolehtia sen jäsenten eksistentiaalisista tarpeista ja siitä, että asunnon lisäksi jokainen tuntee olevansa siellä kotonaan. (Kostiaisen & Laakso, 2012, ss. 5, 20)

Lähivuosina huomion kiinnittyessä enemmän naisten asunnottomuuden kokemuksiin, esiin on myös Suomessa noussut kodin ja kodittomuuden käsitteet sekä niiden suhde asunnottomuuden käsitteeseen. Elämä ilman kotia voi olla muutakin kuin puutetta asunnosta. Asunnosta tulee koti vain erilaisten kokemusten ja merkitysten kautta. Omaan kotiin kiinnitytään erilaisten tunteiden kautta ja tällainen tunneyöskentely on varsin tärkeässä osassa asunnottomuuden ennalta ehkäisyssä tai sen uusiutumisen estämisessä. Erityisesti naisille kodin merkitys on voimakas ja oman kodin puuttuminen voi aiheuttaa jopa ahdistusta sekä masennusta. Koti koetaan paikaksi, joka kannattelee ja tukee oman

elämän hallinnassa. Se voi olla ainoa paikka, jossa koetaan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäristöönsä. (Granfelt, 2020, s. 21–22) Kodin merkitys tiivistyykin oleellisesti elämän perusedellytysten täyttymisen ja elämän mielekkyyden vuoropuhelusta. Molempia tarvitaan tasapainoisen arjen luomiseksi ja toisen puuttuminen vaikuttaa myös toisen osa-alueen kestävyYTEEN. (Lehtonen & Salonen, 2008, s. 10)

2.2 Asunnottomuus Suomessa

Suomessa asunnottomuus painottuu erityisesti Helsinkiin, jossa pienituloisten henkilöiden ja perheiden krooniseen asuntopulaan havahduttiin 1800-luvulla. Asunnottomuuden huippuvuosia elettiin sotien jälkeen, jolloin uusia koteja etsittiin kuumeisesti ja asunnottomuus alkoi keskittyä erityisesti kaupunkeihin. Kaupungistuminen kiihdytti asuntopulaa entisestään, koska olemassa olevalla asuntokannalla ei pystytty vastaamaan työn perässä muuttavien ihmisten asunnon tarpeisiin. Vaikka asunnottomuuden taustalla olivat tuolloin vahvasti rakenteelliset tekijät, asunnottomuutta leimasi pitkään, jopa 1980-luvulle saakka asenteet asunnottomista henkilöistä huonotapaisina tai loisina. Vasta viimeisten vuosikymmenten aikana on alettu nähdä huono-osaisuus huonotapaisuuden sijaan yhtenä asunnottomuutta aiheuttavana tekijänä. (Kostiainen & Laakso, 2012, s. 9)

Vaikka asunnottomuus painottuu Suomessa vahvasti Helsinkiin, asunnottomia henkilöitä tai perheitä on ollut Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (2025, ss. 3, 8) mukaan vuonna 2024 Suomessa 87 kunnassa. Asunnottomuus näkyy siis tavalla tai toisella lähes maanlaajuisesti, keskittyen kuitenkin edelleen maamme suurimpiin kaupunkeihin. Suomessa asunnottomuus pääasiallisesti vähentynyt vuosi vuodelta. EU-maiden joukossa Suomi on poikkeus: asunnottomuus on Suomessa vähentynyt vuotta 2024 lukuun ottamatta tasaisesti, toisin kuin muissa EU-maissa. (Kaakinen, 2023, s. 5; Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2025, s. 5) Suomen katukuvasta asunnottomuutta on vaikea havaita, koska yli 60 % yksinelävistä asunnottomuutta kokevista yöpyy tuttavien tai sukulaisten luona. Ulkona, metsissä, rappukäytävissä, ensisuojuissa tai avoimissa liiketiloissa yöpyviä oli vuoden 2023 lopulla 464 henkilöä. (Franz-Koivisto, 2024, s. 26) Asunnottomuuden vähentymistä Suomessa selittävät osin satunnaiset tekijät, kuten muutokset asunnottomuuden tilastointitavassa, mutta myös asuntojen tarjontaan ja vuokraan liittyvät tekijät sekä pitkäjänteinen asunnottomuustyö. Tilastot eivät kuitenkaan paljasta koko totuutta asunnottomuudesta Suomessa ja on todennäköistä, että vuoden aikana useampi henkilö kokee asunnottomuutta esimerkiksi piiloasunnottomuuden muodossa, kuin tilastoista voi päätellä. (Kaakinen, 2023, ss. 5–6). Asunnottomuuden

tilastoinnilla pyritään tekemään näkyväksi sen kulmakiviä, kuten asunnottomuuden esiintyvyyttä ja sen erilaisia muotoja, asumisratkaisuja asunnottomuusjakson aikana sekä asunnottomuuden yleisen problematiikan laajuutta. Johtopäätösten tekeminen tilastoinnin pohjalta on kuitenkin haastavaa, koska paljon tietoa jää väistämättä sen ulkopuolelle. Tilastot eivät kerro esimerkiksi asunnottomuusjaksojen pituudesta ja niiden toistuvuudesta tai kasautumisesta, joka olisi keskeistä tietoa tosiasiallisen, eli suhteellisen asunnottomuuden ilmiön ymmärtämiseksi. (Suonio & Kuikka, 2012, ss. 225–226)

Suomessa asunnottomuuden poistamiseksi on tehty pitkäjänteisesti työtä jo vuosien ajan. Suomi on myös sitoutunut useissa kansainvälisissä sopimuksissa toimiin asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Ympäristöministeriön asettaman ohjelman tavoitteen mukaan pitkäaikaisasunnottomuuden tulisi poistua Suomesta kokonaan vuoteen 2027 mennessä. (Kaakinen, 2023, ss. 4–5, 8). Asunnottomuus on vähentynyt Suomessa tasaisesti, mutta asunnottomien määrässä on ollut nähtävissä ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2012 nousua. Vuonna 2024 Suomessa eli 3806 yksinelävää asunnotonta, joista pitkäaikaisasunnottomia oli 1010 ja perheitä 110. Yksinasuvien asunnottomien määrä nousi 377 henkilöllä vuoteen 2023 nähden. Kunnat ovat ilmoittaneet asunnottomuuden kasvun syyksi pienten ja kohtuuhintaisten asuntojen puutteen, heikennykset sosiaaliturvassa ja toimeentulotuessa, elintaso- ja asumiskustannusten nousun sekä vuokravelkojen ja maksuhäiriöiden lisääntymisen. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2025, s. 5)

3 Asunnottomuuteen johtavia syitä

Asunnottomuuskeskusteluissa on elänyt syvään juurtunut mielikuva alkoholistiksi leimautuneesta mieshenkilöstä, joka elää kodittomana sillan alla tai muussa väliaikaisessa suojassa ulkona. Asunnottomuuden ilmiön voidaan nähdä liittyvän tavalla tai toisella huono-osaisuuteen ja sen kasautumiseen, mutta ajan myötä ilmiö on monimuotoistunut ja mielikuvat asunnottomista henkilöistä ja sen syistä ovat muuttuneet yhteiskunnan mukana. (Lehtonen & Salonen, 2008, ss. 14, 17) Asunnottomuuden uhka voi kohdistua varsin monenlaisiin ihmisiin, eikä asunnottomuutta kokevaa voi luokitella mihinkään tiettyyn ryhmään tai yhtenäiseen, tunnistettavissa olevaan kategoriaan (Granfelt 2022a, s. 11).

Asunnottomuuden voidaan ajatella olevan rakenteellisten tekijöiden sekä yksilön elämäntilanteen ja ominaisuuksien vuorovaikutuksesta syntyvä tilanne. Yhteiskunnan rakenteelliset tekijät luovat lähtökohtia asunnottomuudelle, jotka vaikuttavat erityisesti haavoittuvimmassa asemassa oleviin henkilöihin. Asunnottomuutta synnyttäväksi

riskitekijöiksi on tunnistettu rakenteellisten ja institutionaalisten tekijöiden lisäksi henkilön ihmissuhteisiin ja yksilön omiin ominaisuuksiin sekä elämäntilanteisiin liittyvät tekijät. Rakenteellisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi erilaiset taloudelliset prosessit, kuten työttömyys, köyhyys, asuntomarkkinoiden tilanne ja sosiaaliturva. Asunnottomuuden riskiä ruokkivat institutionaaliset tekijät taas liittyvät mm. palveluihin ja niiden riittämättömyyteen tai koordinaation puutteeseen. Ihmissuhteissa oma perheasema tai ihmissuhteiden tilanne voivat liittyä olennaisesti asumistilanteeseen esimerkiksi vakivaltaisen perheenjäsenen, mahdollisen eron tai läheisen henkilön kuoleman kautta, kun taas terveyshaasteet, erilaiset riippuvuudet (päihderiippuvuudet ja toiminnalliset riippuvuudet) ja matala koulutustausta ovat yksilöön liittyviä riskitekijöitä. Riskitekijöiden lisäksi asunnottomuuden syntyyn voi vaikuttaa erilaiset yksittäiset elämäntilanteet tai tapahtumat, jotka laukaisevat asunnottomuuden tai sysäävät yhden askeleen lähemmäksi sitä jo muuten haavoittuvassa tilanteessa. (Kostiainen & Laakso, 2013, s. 30)

Asunnottomuustutkimuksessa ovat 1980-luvulta saakka olleet vallalla rakenteelliset selitysmallit, joissa asunnottomuuden perimmäisten syiden nähdään johtuvan yhteiskunnan rakenteellisista tekijöistä individualististen syiden sijaan. Erilaiset painotukset kuitenkin vaihtelevat ajan ja paikan mukaan, harvoin toisiaan pois sulkematta. (Kostiainen & Laakso, 2012, s. 8) Kansainvälisessä tarkastelussa asunnottomuutta aiheuttaviksi rakenteellisiksi riskitekijöiksi on tunnistettu kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen puuttuminen asuntomarkkinoilta, riittämätön sosiaaliturva, mielenterveysongelmista ja persoonallisuushäiriöistä kärsivien ihmisten palveluiden riittämättömyys sekä yhteiskunnallinen epätasa-arvo (Suonio & Kuikka, 2012, s. 223). Tästä huolimatta asunnottomuutta aiheuttavat yhteiskunnallinen eriarvoisuus, materialistinen köyhyys ja epätasa-arvoinen asuntopoliittika unohtuvat usein yleisestä asunnottomuuskeskustelusta. Asunnottomuus saatetaan nähdä ihmisen henkilökohtaisena ominaisuutena tai identiteettinä, jolloin asunnottomuuden todelliset syyt jäävät piiloon. (Granfelt, 2004, s. 204)

3.1 Päihderiippuvuudet ja mielenterveyden haasteet asunnottomuutta ylläpitävinä tekijöinä

Asunnottomuutta tarkasteltaessa nousevat väistämättä esiin erityisryhmät ja heidän erityistarpeensa. Maailmanlaajuisesti asunnottomuus koskettaa erityisesti mielenterveys- ja päihderiippuvuuksista kärsiviä henkilöitä, itsenäistyviä nuoria, maahanmuuttajia ja vapautuvia vankeja. Suomessa erityisryhmäksi on asunnottomuuteen liittyen noussut päihderiippuvuuksista kärsivät ihmiset. Päihteiden ongelmakäyttö altistaa usein

epävakaaseen elämäntilanteeseen, jolloin henkilön kyky huolehtia itsestä ja arjen asioista kärsivät. Päihderiippuvaiset henkilöt voidaan lukea asunnottomuuden riskiryhmään ja riippuvuuden taustalta löytyy usein myös muita toimintakykyä rajoittavia tekijöitä, kuten mielenterveyden ongelmia, itsetuhoista ja impulsiivista käyttäytymistä, menetyksiä sekä välinpitämättömyyttä itsestä ja omista asioista huolehtimiseen. Päihdehuollon asiakkailta asunnottomuus näyttyy useimmiten erityyppisinä väliaikaisina asumisratkaisuin, kuten matkustajakodeissa, asuntoloissa tai vastaanottoyksiköissä asumisena lyhytaikaisesti. Asunnottomuus voi olla myös yksi syy katkaisu- tai laitoshoitoon hakeutumiselle. Vaikka puhutaan väliaikaisista asumisratkaisuista, osalla asiakkaista tämä ajanjakso voi kestää vuosia, jopa vuosikymmeniä. Asuntomarkkinoille palaaminen on koettu haasteellisenä mm. päihderiippuvaiseksi leimaantumisen ja luottotietojen menettämisen vuoksi. (Manninen & Tuori, 2005, ss. 10–11)

Päihderiippuvuus heijastuu usein lähes kaikkiin elämän osa-alueisiin kaventaen mahdollisuuksia omassa elämässä toimimiseen ja sen vaikutusmahdollisuuksiin. Oman elämän vaikutusmahdollisuuksien kaventuminen ylläpitää päihteiden käyttämistä ja riippuvuutta ja ruokkii sitä kierteen tavoin. (Manninen & Tuori, 2005, s. 10) Mielenterveyden häiriöt ovat asunnottomuutta kokevilla henkilöillä yleisiä lähes kautta maailman (Kostiainen & Laakso, 2015, s. 13). Mielenterveys- ja päihderiippuvuuksista kärsivällä henkilöllä elämäntilanteen haasteet voivat nousta esteenä omaan, pysyvään asuntoon kiinnittymiselle. Ilmiön voidaan kuitenkin ajatella toimivan myös toisinpäin, asianmukaisen asunnon puute voi ylläpitää mielenterveyden haasteita ja erilaisia riippuvuuksia sekä estää niistä toipumisen ja kuntoutumisen. (Lehtonen & Salonen, 2008, ss. 19–20)

Vaikeudet elämänhallinnassa johtavat usein vuokranmaksuvaikeuksiin tai naapurustoa häiritsevään elämäntyyliin sekä niistä aiheutuvaan kierteeseen. Mitä pidempään asunnottomuusjakso jatkuu, sitä suurempia haasteita ja vaurioita se ehtii elämän eri osa-alueilla aiheuttaa. (Erkkilä, 2017, s. 312) Erityisen haastavassa asemassa asuntomarkkinoilla ovat huumeiden käyttäjät, joilla voi olla vaikeuksia pärjätä edes matalan kynnysasuntoloissa. Osa asuntoloista on jopa kieltäytynyt ottamasta huumeriippuvaisia henkilöitä asiakkaikseen väkivallan uhan ja kaoottisen elämäntavan vuoksi. Päihderiippuvaiselle henkilölle asuntoloissa asuminen voi tuntua myös liian kontrolloivalta, jolloin oman yksityisyyden tunne heikkenee. (Granfelt, 2004, s. 199–200) Oman asunnon tärkeyttä ei voi kyllin korostaa. Asunto luo lähtökohdat ihmisarvoiselle elämälle, jolloin hoidolla ja kuntoutuksella päästään mielenterveyden haasteista tai päihderiippuvuuksista

kärsivän henkilön kanssa parempaan ja kestävämpään lopputulokseen (Lehtonen & Salonen, 2008, ss. 20)

Kaakinen (2023, s. 11) näkee yhtenä haasteena mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivän asunnottoman kohdalla palveluiden riittämättömyyden ja rikkonaisuuden. Kun asunnottomuutta kokeva kärsii samanaikaisesti mielenterveys- ja päihdeongelmista, voidaan puhua pyörövi-ilmioistä, joka on terminä varsin kuvaava. Ilmiö johtuu vahvasta sosiaalisten ongelmien kasaantumisesta, jolloin se ruokkii itse itseään, ollen samalla osin myös ongelman syy. Ilmiön seurauksista kärsivät henkilöt kiertävät mielenterveys-, riippuvuus- ja asumispalveluiden välillä palvelusta toiseen, päätyen lopulta toistuvasti asumispäivystykseen. Pyörövi-ilmio kuvastaa aikamme palvelutoimintojen ja -tarpeiden koordinoimien haasteita. Palvelut ovat käytännössä edelleen liian eriyettyinä toisistaan vastatakseen asiakkaiden palvelutarpeeseen. Juntunen (2024, s. 20) toteaa, että asunnottomuutta kokevan elämässä mielenterveyden haasteet, päihderiippuvuus ja itse asunnottomuus usein liittyvät toisiinsa muodostaen kokonaisuuden, joka vaatisi järjestelmällistä tukea jokaiselle osa-alueelle samanaikaisesti. Haasteet asiakkaan elämäntilanteessa kuormittavat palvelujärjestelmää, mutta asiakas jää silti kokonaisvaltaisen tuen ulottumattomiin. Myös Lehtonen & Salonen (2008, s. 20) nostavat esiin sektoroituneen palvelujärjestelmän haasteet, jolloin itse ihminen voi helposti jäädä kohtaamatta kokonaisena.

3.2 Pitkäaikaisasunnottomat huono-osaisuuden ytimessä

Huono-osaisuuden määrittelemisen ei ole helppoa, koska käsitteelle ei ole vakiintunutta määritelmää. Ilmiönä se on moniulotteinen ja sen arvioiminen on haastavaa, mutta sitä voidaan kuitenkin tarkastella sosiaalisen, taloudellisen ja inhimillisen ulottuvuuden kautta. (Zitting, 2021, s. 27). Huono-osaisuus koskettaa meitä kaikkia, koska koemme jokainen todennäköisesti jossain vaiheessa elämäämme jonkin asteista huono-osaisuutta. Huono-osaisuus ei ole pysyvä olotila, eikä se ole yksilön ominaisuus, vaan se kytkeytyy vaihteleviin elämäntilanteisiin. Näennäisesti huono-osaisuutta kokeva henkilö ei myöskään välttämättä itse koe olevansa huono-osainen, koska jokaisen kokemukset hyvästä ja mielekkästä elämästä poikkeavat toisistaan. Huono-osaisuuteen liittyy myös leima, joka väistämättä vaikuttaa ajatuksiimme huono-osaisuudesta ja arvioon omasta elämäntilanteestamme. (Berg, 2017, s. 161)

Huono-osaisuuteen yksilötasolla liittyy usein elämään joillain tavoin kolhuja aiheuttavien tapahtumien tai elämäntilanteiden toistuminen. Vastoinkäymiset voivat johtua lapsuuden aikaisista haasteista, työttömyydestä, asunnottomuudesta tai muista ihmisen toimintakykyä ja muita resursseja heikentävistä tekijöistä. Vaikka vastoinkäymiset eivät yksittäisinä tapahtumina sinänsä vaikuttaisi ihmisen hyvinvointiin, toistuessaan ne voivat sysätä askeleen lähemmäs huono-osaisuutta. (Saari, 2015, s. 104) Kun huono-osaisuus pitkittyy tai toistuu useissa eri elämänvaiheissa, puhutaan huono-osaisuuden kasautumisesta. Pitkään jatkuessaan riskinä on myös huono-osaisuustekijöiden heijastuminen jollekin muulle elämän osa-alueelle, joka taas johtaa haasteisiin seuraavalla elämän ulottuvuudella. Tätä tapahtumaketjua kutsutaan riskien ketjuksi. Huono-osaisuuden kasautumisen erittäin oleellisena tekijänä voidaan pitää hyvinvoinnin eriarvoista jakautumista yhteiskunnassa. (Berg, 2017, s. 161)

Saaren (2015, s. 22, 136) mukaan Suomessa voidaan ajatella huono-osaisuuden ytimessä olevan pitkäaikaisasunnottomat henkilöt. Pitkään ilman omaa asuntoa eläneen elämäntilannetta heikentää asunnon puute fyysisten tarpeiden, kuten lämmön ja kylmästä talvesta selviytymisen kannalta, mutta myös emotionaalista näkökulmasta. Oma asunto on koti, johon syntyy henkinen suhde ja se on tärkeä osa ihmisen sosiaaliseen ympäristöön juurtumista. Asunnottomuus on huono-osaisuuden muotona suhteellisen vaikeasti lähestyttävä ja myös vaikeasti ratkaistavissa oleva. Asunnottomuuden taustalla on elämäntilannuksen ongelmien lisäksi melko monimutkaisia asumis-, työ- ja pääomamarkkinoiden toimintoja.

3.3 Eriarvoistunut yhteiskuntamme

Vaikka hyvinvointi Suomessa on viimeisten vuosikymmenten aikana lisääntynyt, se ei edelleenkaan jakaudu tasaisesti. (Berg, 2017, ss. 161–162) Eriarvoisuuden vähentäminen on ollut hyvinvointivaltion agendana jo kauan. Sosiaali- ja terveystieteellisesti keskeinen kysymys on, miksi tästä huolimatta Suomessa on edelleen eriarvoisuutta. Yhteiskunnan eriarvoistuminen Suomessa ei välttämättä johdu huono-osaisuuden tai köyhyyden kasaantumisesta, vaan pikemminkin elintason ja hyväosaisuuden lisääntymisestä, johon kaikki väestöryhmät eivät ole päässeet mukaan. Käytännössä tämä ero väestöryhmien kesken on selitettävissä mm. ylisukupolvisella huono-osaisuudella ja palveluiden sekä etuuksien riittämättömyydellä tai saavuttamattomuudella. (Saari, 2020, ss. 75–76)

Yhteiskunnallinen eriarvoistuminen kumpuaa kahdesta eri lähteestä. Ensimmäinen eriarvoisuutta lisäävä asetelma liittyy yhteiskunnassa esiintyviin valta- ja voimasuhteisiin, joita yhteiskunnasta löytyy aina. Toinen eriarvoisuutta selittävä tekijä ovat sukupolvien väliset ketjut. Olemassa olevat voimavarat, kuten koulutustausta, työllisyys ja taloudelliset resurssit siirtyvät sukupolvelta toiselle, lisäten tai heikentäen tulevien sukupolvien asemaa yhteiskunnassa. Ylisukupolvinen huono-osaisuus voidaan nähdä haastavaksi tilanteeksi juuri myönteisten siirtymien mahdollisuuksien vähäisyytenä verrattuna muihin samassa yhteiskunnassa eläviin. Näiden kahden näkemyksen perusteella voi päätellä, ettei menestys tai menestymättömyys ole aina riippuvainen yksilön valinnoista, vaan meillä on yhteiskunnassa ja sen sisäisissä instituutioissa rakenteita, jotka lisäävät tai ylläpitävät vähäosaisuutta ja eriarvoisuutta. (Saari, 2020, ss. 77–78; Saari ym., 2020, s. 43)

Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportin mukaan asumiseen liittyvää eriarvoistumista voidaan tarkastella esimerkiksi tuloerojen kasvun ja asuinalueiden eriytymisen kautta. Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen puuttuminen asuntomarkkinoilta lisää taloudellista eriarvoisuutta ja vaikuttaa ensi sijassa pienituloiseen väestöryhmään. Kohtuuhintaisten asuntojen eriytyminen tietyille asuinalueille lisää asukasrakenteen yksipuolistumista alueella ja kyseisen alueen palveluiden heikkenemistä. Asuinalueiden eriytymiseen liittyy usein myös sosiaalisten ongelmien kasautumista, jonka vaikutus on nähtävissä erityisesti alueen haavoittuvimmassa asemassa olevassa väestössä. (Valtioneuvoston kanslia, 2018, s. 36)

3.4 Materialistinen köyhyys luo asunnottomuutta

Asunnottomuuteen liittyy lähes poikkeuksetta pienituloisuutta joko työttömyyden, matalapalkkaisen työn tai epävarman työtilanteen vuoksi (Kostiainen & Laakso, 2015, s. 12). Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n (2025, s. 5) vuoden 2024 asunnottomuusraportissa kuvataan taloudellisten haasteiden lisääntymistä asunnottomuuden syynä, erityisesti niissä kunnissa, joissa asunnottomuus on kääntynyt vuoden 2024 aikana nousuun. Haasteena näissä kunnissa on kohtuuhintaisten ja kooltaan pienten asuntojen puute. Kelan asumistuen rajoihin sopivia asuntoja on tällä hetkellä vuokramarkkinoilla niukasti. Hintojen nousu asuin- ja elinkustannuksissa sekä Kelan etuuksien heikennykset ovat lisänneet ennestään heikossa asemassa olevien henkilöiden ja perheiden tilannetta. Vuokravelat ja maksuhäiriömerkinnät taas vaikeuttavat uuden asunnon vuokraamista.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Turun yliopiston INVEST-hanke selvitti toimeentulotuen perusosan riittävyyttä inhimilliseen elämään. Vuoden 2024 heinäkuussa yksinelävän naishenkilön minimitulot inhimillisen elämän viitebudjetissa olivat 680 € kuukaudessa, joka ylittää sekä työmarkkinatuen että toimeentulotuen kuukausittaisen määrän. Kolmen etuuden turvin (asumistuki, Kansaneläkelaitoksen työmarkkinatuki ja toimeentulotuki) eli vuonna 2020 n. 66 900 työtöntä henkilöä ja määrän ennustetaan kasvavan edelleen ansiosidonnaisen työttömyysturvan heikennysten vuoksi. Myös työssäkäyvät kokevat köyhyyttä. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa elää n. 60 000 yrittäjää ja palkansaajaa, joilla on vaikeuksia tulla toimeen saamallaan palkalla. Asiantuntija-arvioiden mukaan Suomessa on 200 000–400 000 työssä käyvää henkilöä, joilla on toimeentulovaikeuksia vähintään ajoittain. (Haapakoski, 2024, ss. 10–11)

Pitkäkestoinen köyhyys ja toimeentulovaikeudet altistavat monenlaisille haasteille, kuten päihteiden käytölle ja mielenterveysongelmille. Lapsuudessa koetun köyhyyden on havaittu olevan yhteydessä mielenterveyshaasteisiin varhaisaikuisuudessa. Riski sairastua psyykkisesti on jopa kolmikertainen verrattuna niihin, joiden lapsuudessa talous on ollut turvattu. Päihteiden käytöstä johtuvat haitat jakautuvat Suomessa epätasaisesti koulutustaustan ja elämänhistorian mukaan. Alkoholikuolleisuus on Suomessa huomattavasti yleisempää kouluttamattoman kuin korkeimmin koulutetun väestön keskuudessa, vaikka alkoholin käytön määrät olisivat samat. (Damski, 2024, s. 116)

4 Asunnottomuutta kokeva yhteiskunnassa

Suomalainen yhteiskunta on sijoittunut korkealle Bertelsmann-säätiön vuosina tuottamassa oikeudenmukaisuuden indeksissä vuosien ajan. Indeksissä tarkastellaan köyhyyttä, sosiaalista osallistumista ja syrjimättömyyden toteutumista, koulutuksen laatua ja saatavuutta, työmarkkinoiden toimivuutta, sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta ja terveyttä. Indeksien mukaan Suomi on onnistunut erityisesti köyhyyden vähentämisessä, sukupolvien välisessä oikeudenmukaisuudessa ja koulutuksessa. Vaikka valtaosa Suomen kansalaisista voi hyvin, joukossa on ihmisryhmiä, joiden elämäntilanne poikkeaa enemmistöstä. Nämä ryhmät koostuvat mm. asunnottomuutta ja päihderiippuvuuksia kokevista ihmisistä, joiden elintasossa, elämäntavoissa ja elämänlaadussa on selkeitä vajeita valtaväestöön nähden. (Saari, 2020, ss. 72, 81–82)

Asunnottomuutta leimaa lähes väistämättä syrjäytymisen näkökulma, silloin kuin syrjäytyminen perustellaan yksilön ja yhteiskunnan siteiden heikkoutena ja syrjään

jäämisenä yhteiskunnallisesta normaaliudesta. Syrjäytymisen määrittely ei kuitenkaan ole mutkatonta, erityisesti normatiivisen mallin mukaan tarkasteltuna, jossa syrjäytyminen näyttäytyy poikkeamana yhteiskunnallisesta ihanteesta. (Raunio, 2006, ss. 9, 11, 16) Sosiaali- ja terveysministeriön (n.d.) mukaan syrjäytymisen käsite kuvaa yhteiskunnallisen huono-osaisuuden eri muotoja nykyaikana. Syrjäytyminen voi johtua monista eri tekijöistä, kuten mielenterveyden haasteista, riippuvuuksista, köyhyydestä, työttömyydestä tai muusta elämäntilanteesta, joka rajaa ihmisen yhteiskunnallisen vaikuttamisen ulkopuolelle. Syrjäytyminen vaikuttaa kielteisesti normaaleihin yhteiskunnan toimintoihin osallistumiseen.

Nivala & Ryyänen (2019, ss. 170–172) nostavat esiin syrjäytymisen yhteiskunnallisen viitekehyksen, jossa syrjäytyminen tulisi nähdä ensisijaisesti laajempaa yhteiskunnallista ilmiönä, ei vain yksilön omista haasteista juontuvana tilanteena. Asiaa yksilön ominaisuuksien tai haasteiden kautta tarkasteltuna, syrjäytymisen käsite voidaan nähdä jopa problemaattisena. Se voi sivuuttaa ilmiön yhteiskunnalliset ja rakenteelliset puolet, jolloin huomio keskittyy yhteiskunnallisten haasteiden sijaan yksilöön ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehdystä työstä voi tulla yksilön ominaisuuksia ja puutteita korjaavaa työtä rakenteellisen työn sijaan. Syrjäytymisen käsitettä käytetään myös varsin kevyesti määrittelemään ihmisiä tai ihmisryhmiä riippumatta siitä, miten kyseiset ihmiset itse määrittelevät itsensä. Voimavaralähtöisempi käsite syrjäytymisen kuvaamiseksi olisikin marginalisaatio ja sen käsitepari marginaalisuus. Myös Raunio (2006, ss. 53, 56) mukaan marginalisaatioon liittyy sosiaalisen syrjäytymisen riski, mutta se ei kuitenkaan ole synonyymi syrjäytymiselle. Marginaalisuus ei ole yksilön oma valinta tai toivottu tilanne. Se kuvaa tiettyjen perusresurssien puutetta yksilön elämänhallinnan kannalta, jolloin elämäntilannetta tarkastellaan käytössä olevien resurssien, ei niinkään henkilökohtaisten ongelmien kautta. Marginalisaatioon liittyy aina myös mahdollisuus palata yhteiskunnan ulkoreunalta jälleen yhteiskunnalliseen normaalisuuteen.

4.1 Osallisuuden kokeminen

Osallisuus on yhteenkuulumista ja osallistumista yhteisöissä tai yhteiskunnassa. Osallisuuden kokeminen syntyy yhteydestä muihin ja oman merkityksellisyyden kokemuksesta. Siihen liittyy myös tunne omasta pystyvyydestä ja mahdollisuudesta vaikuttaa omaan elämään sekä ympäröivään maailmaan. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta osallisuutta kannattelee tasa-arvon ja demokratian ideat, joihin perustuen kaikilla tulisi olla yhtäläinen oikeus osallistua ja kokea osallisuutta. Osallisuuden ytimessä on yhteytemme toisiin ihmisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan, kuinka niihin suhtaudumme ja

kuinka ne koemme. Se ei ole pysyvä olotila, vaan se voi muuttua ajan ja elämänvaiheen mukaan. Osallisuus voidaan ajatella vastakohtaksi syrjäytymiselle, huono-osaisuudelle ja osattomuudelle (Nivala, 2021; Nivala & Ryyänen, 2013, ss. 9, 13; Nivala & Ryyänen, 2019, s. 171)

Senin ja Nussbaumin ovat luoneet capability-viitekehyksen, jossa korostuu osallisuuteen vahvasti kytköksissä oleva toimijuuden käsite. Viitekehyksen mukaan toimijuuden, ajattelun vapauden ja toimintavalmiuksien välinen suhde määrittää käsitystämme osallisuudesta. Capability-termillä viitataan yksilön vapauteen tavoitella yksilön ja yhteisön arvostamia asioita. Toinen termin ulottuvuus kuvaa instrumentaalisia vapauksia, kuten oikeutta koulutukseen, sosiaaliturvaan ja terveystalouteen sekä poliittisiin ja taloudellisiin vapauksiin tai demokratiaan. Kolmas ulottuvuus liittyy ihmisen mahdollisuuksiin kehittää omia toimintavalmiuksiaan erilaisten prosessien ja vuorovaikutusketjujen avulla, jolloin vapaus tavoitella arvostamia asioita lisääntyy. Seninin ja Nussbauminin mukaan vähäosaisuus estää vapauden tavoitella yleisesti arvossa pidettyjä asioita tai muuttaa omia resurssejaan sellaisiksi toiminnoiksi, joita itse pitää arvossa. Kun esimerkiksi taloudelliset resurssit ovat riittämättömät tai ennakoimattomat, elämä alkaa pyöriä rutiinien ympärillä ja tunne mahdollisuuksista kaventuu. Ennakoitavuuden ja elämäntilanteen myötä myös elämän merkityksellisyys kasvaa. (Isola ym., 2017, ss. 9, 16) Asunnottomuuden ja siihen liittyvien psykososiaalisten haasteiden rinnalla kulkee usein varsin laaja-alainen yhteiskunnallinen osattomuus ja itsearvostuksen puute. Oma status ja sen tiedostaminen voivat vaikuttaa merkittävästi yksilön hyvinvointiin ja terveyteen. Tutkimusten mukaan alhainen status yhdistyy lähes väistämättä alhaisiin resursseihin ja myös alhaiseen elämänlaatuun. (Saari, 2020, s. 258) Pitkäaikaisasunnottomuutta kokevan elämää leimaakin usein näköalattomuus sekä toivottomuus ja oma elämäntilanne voi aiheuttaa häpeää (Granfelt, 2017, s. 222).

Granfelt (2017, s. 222) toteaa yhteiskunnallisen osallisuuden kokemisen vaativan vastaan tulemistakin myös yhteiskunnalta ja sen ns. tavallisilta kansalaisilta, vaikka yksilön kohdentuvalla kuntoutuksella voidaan saada elämäntilannetta kohennettua. Nivala & Ryyänen (2013, ss. 14–15) korostavat aidon osallisuuden omaehtoista ja organista syntymistä ruohonjuuritasolla, ilman ulkopuolelta tuotuja vaikuttimia, rakenteita tai tietynlaisia vaatimuksia yhteiskuntaan kiinnittymiseksi. Osallistamisen ja osallisuuden ero onkin siltä osin varsin selkeä. Julkinen hallinto voi osallistaa erilaisten palveluiden avulla, mutta osallisuus syntyy näiden rajojen ulkopuolella, omaehtoisesti ja vapaasti.

4.2 Universaali palvelujärjestelmä

Pohjoismaista hyvinvointivaltiota ja sen palvelujärjestelmää voi osin kuvata universalismin käsitteen kautta. Universalismilla tarkoitetaan palvelu- ja etuusjärjestelmää, joka on kaikkien maassa asuvien käytettävissä, riippumatta kansalaisten asemasta esimerkiksi työmarkkinoilla. Ideaalitulanteessa yhtäläiset palvelut ovat kaikkien kansalaisten käytössä, eikä niiden käyttöoikeutta ole tarvetta rajoittaa. (Raunio, 2009, s. 217) Universalismi on ikään kuin ideaalitulanne tai ihanne, jonka perustana on ajatus kaikista ihmisistä osana samaa ihmiskuntaa, yhteiskuntaa tai yhteisöä (Sipilä & Anttonen, 2016, ss. 57). Julkinen sektori ja sen palvelut ovat olennainen osa universalismia, joskin sosiaalityö voidaan nähdä omana, tietyille väestöryhmille suunnattuna palveluna. Universaalien palvelujen piirissä taas ovat kaikki maan kansalaiset, eikä niiden saamiseen vaikuta henkilön tulot, asuinpaikka tai sosioekonominen asema. Yksi universaaleihin palveluihin liittyvistä kulmakivistä on näkemys kaikkien kansalaisten kollektiivisesta vastuusta toistensa hyvinvoinnista valtion kautta esimerkiksi veroja maksamalla. Universalismi ja hyvinvointivaltio voidaan nähdä markkinakapitalismin vastavoimina. Markkinakapitalistiseen maailmankuvaan perustuvat palvelut eivät tule takaamaan kansalaisten oikeuksia palveluihin tasa-arvoisesti, joka johtaa väistämättä ihmisten väliseen epätasa-arvoon. Universaalien palveluiden tavoitteena taas on syrjäytymisen ehkäisy ja arkielämän sujuvuuden helpottaminen sekä tasa-arvon tukeminen. (Raunio, 2009, ss. 217–219)

Yksi universaalien palveluiden ja etuuksien ehdoton etu on leimaantumisen vähentyminen, koska etuuksia ei tällöin suunnata vain tietyille, heikossa asemassa olevalle ihmisryhmälle. Universalismin rinnalla kulkee kuitenkin Suomessa selektivismi, joka tarkoittaa tarveharkintaa etuuksien ja palveluiden kohdentamisessa vain tietyille väestöryhmille. (Sipilä & Anttonen, 2016, ss. 60, 73) Hyvinvointivaltio tuottaa siis erityispalveluita ja -etuuksia ihmisryhmille, joiden elämäntilanne poikkeaa normaaliksi luokitellusta (Raunio, 2009, s. 219).

Raunio (2009, s. 219) mukaan brittiläinen sosiaalipolitiikan tutkija Richard Titmuss erotteli jo vuosikymmeniä sitten sosiaalipalveluiden järjestämisen universalismin tai selektiivisyyden periaatteiden noudattamisen mukaan. Sosiaalipalveluita toteutetaan kahdella toisilleen vastakkaisella tavalla, joko niin, että periaatteena on täyttää kaikkien ihmisten tarpeet (universalismi) tai vain tietyn väestöryhmän tarpeet (selektivismi). Titmuss itse oli vahvasti universaalien palveluiden kannattaja, jonka hän näki mahdollisuutena luoda yhdenvertaisuutta kansalaisten välille. Sosiaalipalveluiden käyttö ei olisi tiettyjä

väestöryhmiä leimaavaa tai yhteiskunnallisesti kategorisoivaa silloin, jos lähes kaikki kansalaiset olisivat sosiaalipalveluiden käyttäjiä. Selektiivisessä mallissa keskeisessä osassa ovat köyhät palveluita tarvitsevat ihmiset, jolloin palvelut kohdennetaan haavoittuvassa asemassa olevalle ihmisryhmälle. Selektiivisiin etuuksiin tai palveluihin liittyvä leima ja alemmuuden tunne voi toimia esteenä niiden hakemiselle, eivätkä kaikki niihin oikeutetut niitä hae. Mäntysaaren (2013, ss. 330–331) mukaan palveluiden käytöstä johtuvasta leimasta huolimatta yksilön tarpeita vastaavien palveluiden tärkeyttä ei voi kieltää.

4.3 Asunnottomuustyö Suomessa

Asunnottomuustyö on kattokäsite, joka pitää sisällään monenlaisia asumiseen ja asunnottomuuteen liittyviä työmuotoja. Asunnottomuustyö voi olla asumissosiaalista työtä tai rakenteellista asumiseen tai valtakunnan politiikkaan liittyvää vaikuttamistyötä. (Granfelt, 2022b, s. 240) Käsitteinä asunnottomuustyö ja asumissosiaalinen työ ovat varsin lähellä toisiaan, mutta erojakin niissä on. Asunnottomuustyö on laaja-alaisempaa, eikä sen toteuttaminen välttämättä edellytä sosiaalisten suhteiden kautta tapahtuvaa toimintaa, toisin kuin asumissosiaalinen työ. Sen perustana taas ovat sosiaaliset suhteet ja suhdeperustainen auttamistyö. (Granfelt, 2022a, s. 13)

Suomalainen asunnottomuustyö on saanut maailmalla näkyvyyttä tehokkaiden asunnottomuudenvähentämishjelmien johdosta (Hänninen, 2010, s. 163). Suomessa asunnottomuutta on pyritty vähentämään systemaattisesti vuodesta 2008 alkaen, jolloin käynnistettiin pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmat Paavo I ja Paavo II. Näitä seurasi vuonna 2016 käynnistynyt ohjelma AUNE, jolla pyrittiin kehittämään asumista tukevaa työtä kokemusasiantuntijoiden ja asumisneuvojien avulla. Asunnottomuuden yhteistyöohjelma toimi vuosina 2020–2022 ja sen tavoitteena oli asuntojen rakentaminen ja hankinta sekä myös asunnon säilyttämiseen ja asumisen turvaamiseen liittyvät toimet. Vaikka asunnottomuus on vähentynyt Suomessa merkittävästi, asunnottomuuden on huomattu muuttuneen ilmiönä vuosien aikana. Asunnottomuusriski koskee entistä laajempia ihmisryhmiä ja asunnottomuuden taustalla on yhä useammin taloudellisia ongelmia. Muutossuunta ei koske vain Suomea, vaan sen on havaittu olevan globaali. Asunnottomuusohjelmien arvioinnissa havaittiin myös sosiaali- ja terveystalouden panoksen tärkeys asunnottomuuden ehkäisyssä. Pelkkä asunto ei riitä turvaamaan asunnottomuuden uusiutumisen riskiä, vaan rinnalle tarvitaan lisäksi muita tukitoimia. (Pitkänen ym., 2023, ss. 9–10)

4.3.1 Asumissosiaalinen työ

Asumissosiaalisesti työtä voidaan käsitellä yksilön tai perheen kotiin annettava tuki, erilaisissa tuetun asumisen yksiköiden asumisohjaus ja järjestöjen tai kuntien tarjoama asumisneuvonta. Asumissosiaalista työtä toteutetaan myös asunnottomille suunnatuissa palveluissa, kuten päiväkeskuksissa, asumispäivystyksissä ja kriisiasumisen palveluissa. Tämän lisäksi sitä tehdään monissa muissa sosiaali- ja terveysalan yksiköissä, kuten mielenterveysyksiköissä, päihdehuollossa tai rikosseuraamusalalla. Asumissosiaalityötä toteutetaan siis varsin monenlaisissa toimintaympäristöissä ja osana erilaisten ammattilaisten työnkuvaa. Asumissosiaalisen työn tulisi olla kaikkien sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmässä toimivien työntekijöiden perusosaamista. (Granfelt, 2022b, s. 236; Granfelt, 2022a, s. 12) Asumissosiaalisella työllä pyritään vastaamaan psykososiaalisiin ja arjen käytännön ongelmiin, jotka uhkaavat vaarantaa asumisen. Sen ensisijainen tehtävä ja tavoite on ennaltaehkäistä asunnottomuutta ja turvata asumista. (Granfelt, 2017, s. 221) Pitkän asunnottomuusjakson jälkeen omaan kotiin kiinnittyminen voi toisille olla hyvin haastavaa, jolloin siihen tarvitsee tukea muilta ihmisiltä ja palvelujärjestelmältä. (Granfelt & Turunen, 2021, s. 16)

Asumissosiaalisen työn käsite on syntynyt Suomessa, eikä vastaavaa käsitettä ole olemassa kansainvälisessä tutkimuksessa. Käsitettä on määritetty hiukan eri tavoin eri aikoina ja eri yhteyksissä, mutta sen keskiössä ovat ensi sijassa yhteiskunnan marginaaleissa elävät ihmiset ja heidän kanssaan tehtävä työ. (Granfelt, 2022b, s.237) Työ sisältää usein henkilön elämäntilanteen selvittelyä sekä asunnottomuuden riskien tunnistamista ja ehkäisyä. Työskentelyssä nousevat usein esiin taloudelliset tilanteet ja arjen käytännön asiat, joiden tukeminen on tärkeää sekä ehkäisevässä työssä että omaan asuntoon kiinnittymisessä. Asumissosiaalisessa työssä pyritään hahmottamaan asiakkaan kokonaistilanne ja tarjoamaan tarvittaessa tukea myös muihin elämän solmukohtiin, kuten esimerkiksi rikollisuuteen, yksinäisyyteen, päihderiippuvuuteen, lähisuhdeväkivaltaan tai mielenterveyden haasteisiin. (Granfelt, 2022a, ss. 11–12) Asumissosiaalisen työn rinnalla voidaan tehdä taloussosiaalityötä. Se ei ole riippuvainen asumisen vaarantumisesta, mutta myös siinä on pohjimmiltaan kyse asumisen turvaamisesta, sekä tarvittaessa asumisen taitojen tukemisesta ja psykososiaalista työstä. (Karjalainen ym., 2021, s. 19)

Asumissosiaalista työtä toteutetaan erityisesti osana asunto ensin -mallia, jonka perusajatuksena on turvata jokaisen oikeus omaan asuntoon lähtökohdista ja elämäntilanteesta riippumatta. Vaikka asunto ensin -mallissa korostuu vahvasti toipumisen

mahdollisuus psykososiaalisista elämänhaasteista, malli ei sulje ketään sen ulkopuolelle. Oikeus asuntoon on olemassa jokaisella, myös heillä, jotka syystä tai toisesta jatkavat entistä elämäntapaansa. Asunto ensin -malli tarjoaa asunnon, mutta henkilö saa halutessaan kieltäytyä asumissosiaalisesta työstä. (Granfelt, 2017, s. 222)

4.3.2 Matalan kynnyksen palvelut

Matalan kynnyksen palvelut tarjoavat tukea tilanteeseen, jossa julkisiin palveluihin hakeutumiseen vaaditut voimavarat ovat vähissä tai ne puuttuvat. Palveluihin hakeutumattomuuden syyt voivat olla moninaiset, ne voivat johtua leimaantumisen pelosta, häpeästä, ongelmien kasaantumisesta, fyysisistä ja psyykkisistä esteistä, pitkistä jonoista palveluihin tai niiden vaikeasti saavutettavuudesta muuten. Palveluihin hakeutumisen haasteet korostuvat huono-osaisuutta kokevilla ja erityisen haavoittuvassa tilanteessa olevilla ihmisillä. Matalan kynnyksen palveluiden yksi keskeisimmistä tavoitteista on saada tällaisessa tilanteessa olevat henkilöt palveluiden piiriin. Parhaassa tapauksessa henkilön tavoittaminen matalan kynnyksen palveluiden kautta voi johtaa asiakkuuteen julkisissa palveluissa. Matalan kynnyksen käsite on suhteellinen, sen merkitys voi vaihdella erilaisissa palveluissa, palveluiden itsensä määrittämänä. Matalan kynnyksen periaatteisiin voidaan kuitenkin liittää seuraavia ominaisuuksia:

- Asiointi voi tapahtua ilman ajanvarausta, lähetettä tai palveluseteliä.
- Aukioloajat on sovitettu vastaamaan kohderyhmän tarpeita.
- Palvelu on helposti saavutettava sijaintinsa puolesta.
- Matalan kynnyksen palvelut ovat usein maksuttomia.
- Palvelussa voi asioida anonyymisti.
- Palvelussa ei ole vaatimuksia päihteettömyydestä, asuinpaikasta tai tietystä kansalaisuudesta.
- Palvelu on byrokraattisesti kevyt tai siihen saa apua ja tukea.
- Palvelussa korostuvat asiakaslähtöisyys ja asiakkaan itsemääräämisoikeus.
- Palvelut ovat helposti lähestyttäviä ja asiointikynnys on matala. Tämä voi vähentää asiakkaan leimaantumisen pelkoa.
- Palveluissa voidaan pyrkiä yhdistämään monia eri palveluita, esimerkiksi tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut.
- Perusajatuksena on tuoda palvelut lähelle kävijöiden omaa maailmaa niin, että palveluiden saaminen on vaivatonta, eikä se edellytä merkittäviä muutoksia asiakkaan elämäntavoissa. (Leeman & Hämäläinen, 2015, ss. 2–3, 4–5)

Suomessa asunnottomuuspolitiikka on perinteisesti ollut osa päihdepolitiikkaa. Tämä on heijastunut palveluissa päihdeettömyyden vaatimukseksi, joka on asettanut omat haasteensa asunnottomuustyölle. Tilanne alkoi muuttua vasta 2000-luvun alussa asunto ensin -periaatteen myötä, joka mahdollisti asunnon tarjoamisen ilman päihteiden käyttöön liittyviä ehtoja. (Kainulainen ym., 2013, s. 49) Sitten matalan kynnyksen työtä on pyritty kehittämään mm. erilaisten hankkeiden avulla. Matalan kynnyksen asunnottomuustyön avulla asunnottomuutta kokevia on tavoitettu ja saatu ohjattua muiden palveluiden piiriin. (Pitkänen ym., 2023, s. 31) Yhdeksi käytännön haaste voi olla asunnottomuutta kokevan henkilön tavoittaminen (Erkkilä, 2017, s. 311). Vakituisen osoitteen ja mahdollisesti myös muiden viestintäkanavien puuttuessa jalkautuva sosiaalityö on äärimmäisen tärkeä työmuoto asunnottomuutta kokevan palvelujärjestelmän ulkopuolelle putoamisen estämiseksi. Jalkautuvan työn lisäksi erilaiset päiväkeskukset ovat olleet tärkeä kanava asunnottomien henkilöiden tavoittamiseksi (Pitkänen ym., 2023, s. 31). Tyypillisiä matalan kynnyksen palveluita ovat päiväkeskustoiminnan ja jalkautuvan työn lisäksi etsivä työ (Degerman, 2024, s. 3).

Vuoden 2023 sosiaalihuoltolain uudistuksessa laki velvoitti hyvinvointialueet järjestämään matalan kynnyksen päiväkeskuspalvelua päihderiippuvaisille henkilöille. Palvelun saaminen ei edellytä päihdeettömyyttä ja sen tulee sisältää perustarpeisiin vastaamisen lisäksi sosiaaliohjausta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 24 b §) Palvelujärjestelmään pääseminen on jokaisen ihmisen lakisääteinen oikeus ja osa yhteiskunnallista osallisuutta. Matalan kynnyksen palveluilla mahdollistetaan yhteiskuntaan osallistuminen ja sitä kautta osallisuuden kokemus myös yhteiskunnan marginaaleissa eläville. Osallisuuden kokemisessa tärkeässä roolissa ovat luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri sekä ympäristö, jossa omat voimavarat ja toimijuus voivat kasvaa ja kehittyä. Asunto ensin Verkostokehittäjät loivat vuonna 2024 laatusuositukset matalan kynnyksen päiväkeskustoiminnalle. Laatusuosituksissa korostuivat turvallinen, kutsuva ja asiakkaitaan tukeva ympäristö, jossa mahdollistuu ajan viettämisen lisäksi myös osallistumisen ja osallisuuden kokemukset. Sosiaalisten suhteiden ja yhteisön lisäksi hyvä päivätoimintakeskus tarjoaa kävijöilleen tarpeen mukaan myös yksilöllistä tukea. Muita laatusuosituksessa esiin nousseita teemoja ovat henkilökunnan ammattitaito, välittävä asenne sekä kehittämismyönteisyys palvelukeskuksen toimintaa kohtaan, kuten myös toiminnan avoimuus ja läpinäkyvyys niin asiakkaille, heidän läheisilleen kuin lähiympäristölle. Erinomaisen tärkeä laadullinen tekijä on yhteiskunnallisten ilmiöiden nostaminen esiin päiväkeskuksen arjessa myös asiakkaiden näkökulmasta: millaisia ilmiöitä yhteiskunnassa on, miten ne vaikuttavat asunnottomuutta kokevien tai

päihderiippuvaisten ihmisten arkeen ja millaisia keinoja on olemassa niihin vaikuttamiseksi. (Degerman, 2024, ss. 4, 10–11)

5 Aiemmat tutkimukset asunnottomuudesta

Aiheena asunnottomuus on varsin ajankohtainen ja asunnottomuutta on tutkittu paljon erilaisista lähestymistavoista käsin. Aiemmissä tutkimuksissa asunnottomuuteen on pureuduttu huono-osaisuuden kautta, joka on voinut olla esimerkiksi päihderiippuvuuksista, mielenterveysongelmista, köyhyydestä tai sosiaalisesta syrjäytymisestä johtuvaa. Lähes poikkeuksetta tutkimuksissa toistui päihderiippuvuus osana haastateltavien asunnottomuuspolkuja. Päihderiippuvuuden, mielenterveyden haasteiden ja asunnottomuuden aiheuttama leima aiheutti usein vaikeuksia saada riittävää ja tarpeenmukaista tukea asunnottomuuteen (Kautonen, 2022, s. 40; Kvist, 2020, s. 48).

5.1 Asunnottomuutta kokevan päihderiippuvaisen asumisen tuen tarpeet

Kautonen (2022, ss. 23, 25, 29–30, 31–32) selvitti AMK-opinnäytetyössään asunnottomien päihdeidenkäyttäjien asumiseen liittyviä tuen tarpeita. Opinnäytetyössä haluttiin tuoda esiin Tampereen asumispäivystyksessä asioivien asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia heidän asumiseensa liittyvistä tuen tarpeistaan. Aineiston hankinta toteutettiin puolistrukturoituna yksilöhaastatteluna, johon osallistui seitsemän asumispäivystyksen asiakasta. Lähes kaikilla haastatteluun osallistuneella oli päihdetausta, joka oli vaikuttanut asunnon menettämiseen. Haastateltavat esittivät toiveen kokonaisvaltaisesta psykososiaalisesta tuesta ja ymmärrystä työntekijöitä raskaaseen ja kuluttavaksi koettuun elämäntilanteeseen sekä pysyvyyttä asiakas-työntekijäsuhteisiin. Keskustelua herättivät myös mielenterveyden haasteet sekä päihderiippuvuudet, sekä näistä aiheutuvat ennakkoasenteet, joiden koettiin vaikeuttavan asiakkaan kokonaistilanteen hahmottamista. Erityisesti päihdeiden käytön ajateltiin leimaavan asiakasta työntekijän silmissä. Samalla toivottiin lisää palveluita, joiden esteenä päihdeiden käyttö ei olisi, koska päihdeiden käytön koettiin vähentävän mahdollisuuksia päästä palveluiden piiriin.

Kautosen (2022, ss. 31–32) haastatteluun osallistuvat kertoivat saavansa viranomaistahoilta jonkin verran apua etenkin etuuksien myöntämisessä ja asunnon hankkimiseen tarvittaviin selvittelyihin. Koska viranomaisten vaihtuvuus oli ajoittain tiuhaa, eikä kaikilla haastatteluun osallistuvilla ollut omaa, nimettyä sosiaaliviranomaista, omat asiat jouduttiin selvittämään usein moneen kertaan eri työntekijöille. Työntekijöiden

vaihtuvuuden näkyi haastateltavien mukaan myös työntekijän suhtautumisessa asiakkaaseensa: tuttu työntekijä suhtautui asiakkaaseen myötätuntoisemmin. Haastateltavat kertoivat oman tilanteensa vaikuttavan myös asioimiseen ja palveluiden saamiseen mm. niihin sitoutumisen vaikeutena tai sovittujen asioiden unohtamisena.

Asumistaitojen harjoittelu ohjattuna sekä erilaiset ryhmätoiminnot nähtiin tärkeinä oman elämän kuntoon saamiseksi. Haastateltavat pohtivat myös riittävän tuen määrää ja omien asioiden itsenäisesti hoitamisen merkitystä: asumispäivystyksen työntekijöiltä toivottiin henkistä tukea, mutta asioiden tekeminen itse koettiin tärkeänä oman toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Työntekijöiltä toivottiin arvostavaa kohtaamista, kuulluksi ja nähdyksi tulemistä sekä rinnalla kulkemista. (Kautonen, 2022. ss. 35–36, 40)

5.2 Asunnottomuutta kokevan asunnottomuuspolku

Laine (2018, ss. 9, 29–31) kuvasi YAMK-opinnäytetyössään asunnottomuuspolkuja Tampereella. Hän tutki asunnottomuuspolkujen kriittisiä kohtia, joissa asunnottomuuteen olisi voitu vaikuttaa ennaltaehkäisemällä asunnottomuutta tai päättämällä asunnottomuusjakso. Työn tavoitteena oli myös lisätä ymmärrystä asunnottomuudesta sekä ilmiönä, että kokemuksena. Opinnäytetyön teoreettisia lähtökohtia olivat huono-osaisuus ja syrjäytyminen. Laine toteutti opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena, jossa oli elementtejä narratiivisesta tutkimusotteesta. Kyseessä oli teemahaastattelu, joka toteutettiin kolmessa eri Asunnottomien yö- tapahtumassa, joissa Laine haastatteli yhteensä 24 asunnottomuutta kokenutta henkilöä.

Laineen (2018, ss. 36, 38–40) toteuttama haastattelu sisälsi kolme eri teemaa, joita olivat: aika ennen asunnottomuutta, aika asunnottomuuden aikana ja aika asunnottomuuden jälkeen. Osa haastateltavista kertoi asunnottomuuspolun alkaneen jonkin yllättävän, epäonnisen tapahtuman vuoksi, jota seurannut elämänhallinnan menetys suisti haastateltavan asunnottomaksi. Taustalla saattoi olla jo aiempia haasteita ja tuen tarvetta. Osa haastateltavista kertoi päätyneensä asunnottomaksi jonkin menneisyyteen liittyvän tekijän vuoksi, joita saattoivat olla esimerkiksi lapsuuteen tai nuoruuteen liittyvät haasteet. Näihin haasteisiin liittyi joillain haastateltavilla päihteiden käyttöä ja riippuvuuksia jo varsin nuoresta iästä alkaen. Tyypillisin tarina asunnottomuuspolulle päättämisestä oli haastatteluissa ajautuminen väärille poluille päihteiden käytön seurauksena. Alkoholi oli saattanut kuulua arkeen jo pidemmän aikaa, mutta riippuvuuden vuoksi henkilö menetti lopulta työn ja kodin.

Elämä asunnottomuuspolulla vaihteli haastateltavilla. Osa majoittui asunnottomuuden ajaksi tuttavien tai sukulaisten luo, osa taas kaduilla tai matalan kynnyksen paikoissa. Matalan kynnyksen palvelut nähtiin haastateltavien keskuudessa väliaikaisina ratkaisuuina, joista monella oli huonoja kokemuksia pääosin palvelun muihin käyttäjiin ja päihteisiin liittyen. Asunnottomuuspolun viimeinen vaihe, jolloin palataan takaisin asumisen polulle, toteutui oman motivaation ja vastuun kautta. Oma rooli asumisen polulle palaamisessa nähtiin haastateltavien keskuudessa merkittävänä: täytyy haluta ja pystyä ottamaan vastaan tukea, ketään ei voi auttaa väkisin. Joskus esimerkiksi päihderiippuvuus saattoi olla esteenä tuen vastaanottamiselle. Oma aktiivisuus ja toiminta oli ratkaiseva tekijä asunnottomuuden päättymisessä, mutta merkittävä osa haastateltavista oli saanut sen lisäksi tukea ulkopuoliselta taholta. Tuen tarjoajana saattoi olla oma lähipiiri tai viranomainen, kuten valtaosalla. Asunnottomuuden päätyttyä paluu normaaliin arkeen tapahtui pikkuhiljaa. Osa haastateltavista siirtyi omaan asuntoon tukiasumisen kautta. Haasteena tukiasunnosta siirtymisessä omaan asuntoon koettiin luottotietojen menetys. Omaan kotiin muuttaneilla työ ja muu mielekäs sisältö elämässä toimivat omassa kodissa asumista ylläpitävinä tekijöinä. Oman kodin koettiin helpottaneen myös mahdollista päihderiippuvuutta. (Laine, 2018, ss. 42–52)

5.3 Kenellä on vastuu asunnottomuudesta?

Kvist (2020, ss. 5–6, 32) tutki sosiaalityön pro gradu -tutkielmassaan, kenellä on vastuu asunnottomuudesta. Kvistin tutkimuksessa asunnottomuutta selittäviksi tekijöiksi nostettiin erityisesti huono-osaisuus, syrjäytyminen ja köyhyys. Yksi tutkimuksen lähtökohdista oli asunnottomuuden näkeminen julkisena ongelmana ja se, miten asunnottomuuden ilmiötä pyritään selittämään julkisessa keskustelussa. Tutkimuksen tavoitteena oli ajankohtaisen tiedon saanti erityisesti Oulussa ilmenevästä asunnottomuudesta. Kvistin tutkimuksessa asunnottomuutta tarkasteltiin sosiaalisena ongelmana sitä selittävien teorioiden kautta. Teorioiksi oli valittu Joseph R. Gusfieldin (1989) sekä Michailakisin ja Schirmerin tuoreempi vuodelta 2014 peräisin oleva teoria. Tutkimus oli laadullinen tapaustutkimus, jonka aineiston hankinnassa käytettiin kahta eri menetelmää: henkilöhaastatteluita ja aineistoon valikoituja lehtileikkeitä.

Haastattelumenetelminä Kvist (2020, ss. 34–35, 40, 43–45) käytti ryhmä- ja yksilöhaastatteluita. Kvist jalkautui Oulun kaduille, mistä haastateltavat tutkimukseen löytyivät. Hän havaitsi ryhmähaastatteluiden vastausten olevan laajempia kuin yksilöhaastatteluisissa, koska haastateltavat saivat tukea toisiltaan haastattelutilanteissa.

Haastateltavat myös tunsivat toisensa hyvin, joka Kvistin mukaan saattoi edesauttaa luontevan ja avoimen tilanteen syntymistä. Haastatteluiden ja lehtileikkeiden lisäksi tutkimusaineistona käytettiin haastatteluiden kautta syntyneitä havaintoja. Tutkimuksen aineistosta havaittiin asunnottomuuteen liittyvää moniongelmaisuuutta. Haastateltavat kuvasivat sekä sosiaalisia kuin terveydellisiäkin syitä, jotka olivat johtaneet asunnottomuuteen. Sosiaaliset ongelmat saattoivat liittyä ihmissuhteiden katkeamiseen ennen asunnottomuutta tai sen jälkeen. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen koettiin mahdottomaksi asunnottomana erilaisten saavutettavuuteen liittyvien haasteiden vuoksi. Monet vastaajat korostivat huono-osaisuutta ja asunnottomuuteen ajautumista; asunnottomuus nähtiin erilaisten sattumien ja tekijöiden summana pikemmin kuin omana valintana.

Yhdeksi keskeiseksi tekijäksi Kvistin (2020, ss. 45, 48–50) tutkimuksessa asunnottomuuden syynä havaittiin päihteet ja päihderiippuvuus. Päihteiden käytön ja asunnottomuuden yhteys koettiin monitahoisena. Päihteet saattoivat tavalla tai toisella aiheuttaa asunnottomuutta, mutta myös toimia selviytymiskeinona raskaassa elämäntilanteessa asunnottomana. Avun saaminen palvelujärjestelmältä moniin samanaikaisiin ongelmiin koettiin haastavana. Kvistin tutkimuksessa tuli ilmi myös asunnottomuutta kokevien kokemukset eriarvoisuudesta ja leimatusta identiteetistä. He kokivat itse itsensä eriarvoisina, mutta myös tulevansa kohdeksi muiden osalta siten. Tämä näkyi haastateltavien mukaan myös heidän ollessaan asiakkaina erilaisissa palveluissa, kuten terveydenhuollossa tai asunnonvälitystoimistossa. Kvistin havainnon mukaan leimaantumiseen voi vaikuttaa samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten parissa ajan viettäminen säännöllisesti ja toistuvasti, jolloin oma ja muiden samassa ryhmässä olevien identiteetti vahvistuu yhdenmukaiseksi. Tuttu ihmisryhmä ja toisten samassa elämäntilanteessa olevien tukeminen koettiin kuitenkin myös voimavaraksi.

6 Opinnäytetyön toteutus

Kohtaamispaikan työntekijä avasi haastattelussa (henkilökohtainen tiedonanto, 15.11.2024) ja sähköpostiviesteissä (henkilökohtainen tiedonanto, 10.3.2025 ja 15.4.2025) hyvinvointialueelle syksyllä 2023 perustetun matalan kynnyksen kohtaamispaikan toimintaa, joka on suunnattu erityisesti asunnottomuutta ja päihderiippuvuutta kokeville tai muuten palveluiden ulkopuolelle jääneille henkilöille. Kohtaamispaikan toiminta on matalan kynnyksen palvelua ja sen palvelut ovat aukioloaikoina käytännössä kaikkien hyvinvointialueen asukkaiden käytettävissä. Kävijöistä kerätään anonymiä kävijätilastoa

kävijän saapuessa kohtaamispaikkaan. Lomakkeessa kysytään sukupuolen ja iän (ikähaarukka) lisäksi kotikuntaa, asunnottomuustilannetta ja kirjataan ylös kävijälle annettu tuki. Kävijätilaston sekä kohtaamispaikan henkilökunnan kokemukseen perustuvan tiedon mukaan heidän palveluitaan käyttävät pääosin asunnottomat tai päihderiippuvuuksista kärsivät henkilöt. Kohtaamispaikan henkilökunnan taholta on havaittu asunnottomuuden ja päihderiippuvuuksien liittyvän usein yhteen, ja taustalla voi olla myös mielenterveydellisiä haasteita. Kohtaamispaikassa toteutetaan tiivistä yhteistyötä erilaisten järjestöjen ja hyvinvointialueen lähisuhdeväkivaltayksikön kanssa. Kohtaamispaikassa toteutettiin yhteistyössä aikuissosiaalityön kanssa päihteetön sosiaalisen kuntoutuksen ryhmä, jonka tavoitteena oli tukea osallistujien arjenhallintaa, päihteettömyyttä ja sosiaalisia suhteita. Ryhmä oli määräaikainen, se alkoi vuoden 2025 alusta ja päättyi samana keväänä.

Kohtaamispaikan toiminnan tarkoituksena on tarjota sen asiakkaille sosiaalisia kontakteja ja mielekästä tekemistä arkeen, mutta myös konkreettista tukea perustarpeisiin, kuten mahdollisuuden lepoon, peseytymiseen tai pyykinpesuun. Palveluohjaus on tärkeä osa kohtaamispaikan toimintaa, ja paikan omien työntekijöiden lisäksi sitä toteuttavat säännöllisesti kohtaamispaikassa vierailevat riippuvuuspalveluiden sekä aikuissosiaalityön työntekijät. Myös suun- ja terveydenhuollon palvelut jalkautuvat kohtaamispaikalle kuukauden välein. (Kohtaamispaikan esite, n.d.)

Opinnäytetyön lähtökohtana oli yhteistyötahon, eli kohtaamispaikan henkilökunnan toive selvittää heidän kävijöidensä kokemuksia kohtaamispaikasta ja siitä, mikä merkitys kohtaamispaikalla on siellä käyville. Kohtaamispaikka ja sen toiminta ovat vielä melko nuoria, mutta sen toimintaa on pyritty kehittämään asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden mukaan. Kohtaamispaikan henkilökunta antoi varsin vapaat kädet opinnäytetyön toteuttamiselle. Koska kohtaamispaikassa toivottiin syvällisempää ymmärrystä kävijöiden kokemuksesta, päädyttiin opinnäytetyössä laadulliseen tutkimukseen. Kohderyhmä huomioiden, aineiston hankinnan menetelmäksi valikoitui melko luontevasti haastattelu. Kohtaamispaikassa käydessä huomio kiinnittyi paikan keskustelevaan ja avoimeen ilmapiiriin ja tästä heräsi ajatus kävijöiden haastatteluiden toteuttamisesta ryhmähaastatteluna.

6.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kohtaamispaikan kävijöiltä, millaista tukea ja hyötyä he ovat kohtaamispaikan toiminnasta saaneet ja mitä he toivovat toiminnalta

tulevaisuudessa. Kohtaamispaikalla on käytössä oma palautekyselylomake toiminnan kehittämistä varten, mutta asiakkaiden tarpeista toivottiin vielä syvällisempää tietoa yhteen koottuna. Erityisen tärkeäksi koettiin kriittinen palaute kohtaamispaikan toiminnasta, jonka avulla toimintaa pystyttäisiin tarvittaessa paremmin kehittämään. Kohtaamispaikan merkitysten kautta toivottiin myös näkyvyyttä kohtaamispaikan tarpeellisuudesta palvelujärjestelmässä, osana hyvinvointialueen päihde- ja riippuvuuspalveluiden palvelukokonaisuutta. Kohtaamispaikan käyttäjäkokemuksen lisäksi opinnäytetyöltä toivottiin tietoa asunnottomuutta kokevien omakohtaisista kokemuksista palvelujärjestelmästä: miten se on tukenut tai voisi tukea kohtaamispaikassa käyvää henkilöä asunnottomuuspolun varrella niinettä asunnottomuuspolku muuttuu asumisen poluksi?

Tavoitteiden pohjalta opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat:

1. Mikä merkitys hyvinvointialueen kohtaamispaikalla on sen kävijöille?
2. Millaista tukea asunnottomuutta kokeva on saanut palvelujärjestelmästä?
3. Millaisia toiveita sekä kehittämissuhteita asunnottomuutta kokevalla on kohtaamispaikalle ja palvelujärjestelmälle?

6.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä oli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen erityispiirre on ihmisten kokemien, sosiaalisten merkitysten tarkasteleminen. Merkitykset syntyvät erilaisista suhteista ja niistä muodostuneista merkityskokonaisuuksista. Merkityskokonaisuudet taas koostuvat ajatuksista, tapahtumista ja toiminnasta ja ne kuvaavat ihmisen omaksi koettua todellisuutta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tämän todellisuuden näkyväksi tekeminen, jolloin elämässä merkityksellisiksi koetuilla asioilla on mahdollisuus nousta esiin. (Vilkkä, 2021, s. 118). Opinnäytetyöllä pyrittiin tavoittamaan kohtaamispaikan kävijöiden kokemuksia ja ajatuksia, eli merkityskokonaisuuksia, jotka olivat jokaisella haastateltavalla erilaiset, jokaisen omaan todellisuusmaailmaan pohjautuvat. Laadullinen tutkimus tarjoaa myös laajemman kuvan tutkittavasta ilmiöstä. Laadullinen tutkimusmenetelmä antaa mahdollisuuden sukeltaa aiheeseen hiukan kyselylomakevastauksia syvemmälle ja saada kattavammin sekä kokonaisvaltaisemmin tietoa kohtaamispaikan ja palvelujärjestelmän merkityksistä.

Laadullista tutkimusta on mahdotonta määritellä vain yhdellä tavalla, koska laadullisia lähestymis- ja analyysitapoja on lukuisia. Laadullisella tutkimuksella on kuitenkin tiettyjä ominaispiirteitä, jotka usein toistuvat laadullisissa tutkimuksissa, mutta ne eivät ole laadullisen tutkimuksen kriteereitä tai velvoitteita. Laadullisen tutkimuksen kohteena on usein jokin ajankohtainen ilmiö tai kysymys, kuten asunnottomuus tai maahanmuutto. Tutkimuksen aineistona käytetään empiirisiä, havaintoihin ja kokemuksiin perustuvia aineistoja, kuten tekstejä, haastatteluita, keskusteluja, kuvia tai havainnointipäiväkirjoja. Hieman yksinkertaistettuna laadullisen tutkimuksen lähtökohtana voidaan ajatella olevan mitä ja miten-kysymykset ja niiden kautta tuotettu tieto. (Juhila, 2021a, Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet – luku, 1., 3. kappale ja 11. kappale) Tämän opinnäytetyön tavoitteen sekä tutkimuskysymyksen kannalta on keskeistä selvittää millä tavoin kohtaamispaikan asiakkaat palveluihin suhtautuvat, ja mitä he palveluilta saavat tai niiltä toivovat. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä tutkimusaineiston kokoa määrittelee laatu, ei niinkään määrä. Tutkimusaineistoa tulee kuitenkin olla sen verran, että aineiston avulla voidaan selittää ilmiötä ja ymmärtää sitä. (Vilka, 2021, s. 150)

Laadulliseen tutkimukseen liittyy olennaisesti emansipatorisuus. Esimerkiksi tutkimushaastatteluun osallistuvat tulisi nähdä myös tiedon vastaanottajina, ei ainoastaan tuottajina. Haastateltavat eivät ole pelkästään tiedon saannin välineitä, vaan tutkimuksen tavoitteena on lisätä myös tutkimukseen osallistuvien ymmärrystä tutkimuksen aiheesta. Parhaassa tapauksessa tutkimus tuottaa myönteisiä vaikutuksia tutkittaville vielä tutkimustilanteen jälkeenkin. (Vilka, 2021, s. 225)

6.2.1 Aineiston hankinta

Aineistonhankintamenetelmänä opinnäytetyössä oli kohtaamispaikan kävijöiden haastattelut. Haastattelumenetelmiksi valikoituivat ryhmähaastattelu ja yksilöhaastattelu. Vilkan (2021, s. 123, 126) mukaan ryhmähaastattelu sopii erityisen hyvin tilanteeseen, jossa tutkitaan yhteisön käsityksiä. Ryhmähaastattelun tavoitteena on yhteisen keskustelun aikaansaaminen ja haastattelijan tehtävänä on edistää keskustelua ja huolehtia, että kaikki ryhmässä pääsevät osallisiksi siihen. Haastattelija ei kuitenkaan itse osallistu varsinaiseen keskusteluun, vaan toimii keskustelun ohjaajana ja seuraajana. Ryhmähaastattelu valittiin tutkimuksen haastattelumenetelmäksi kohtaamispaikassa aiemmin havaitun tiiviin yhteisön ja keskusteleavan ilmapiirin johdosta. Haastattelutilanteesta haluttiin myös haastateltaville mahdollisimman luonteva ja rento.

Olipa kyse ryhmä- tai yksilöhaastattelusta, haastattelun alkuun on yleensä hyvä esittää avoimia kysymyksiä, tai se kannattaa muuten aloittaa kevyemmillä aiheilla, siirtyen niistä henkilökohtaisempiin tai vaikeampiin kysymyksiin. (Hyvärinen ym., 2021, Haastattelut-luku, Kysymisestä kuuntelemiseen – alaluku). Teemahaastattelussa kysymyksiä voi esittää halutussa järjestyksessä, eikä teemojen käsittelyjärjestyksellä ole merkitystä.

Kysymysjärjestykseen ja kysymysten esittämistapaan olisi kuitenkin hyvä paneutua etukäteen, koska haastattelutilanteessa usein teemat näyttäytyvät haastateltavalle joukkona kysymyksiä. Haastatteluun liittyy myös aina riski tulkita kysymykset väärin. Kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa väärinymmärtämisen riski on luonnollisesti pienempi, kuin esimerkiksi lomakekyselyssä. Teemahaastattelun etuna on se, että haastattelijalla on mahdollisuus varmistaa haastateltavalta millä tavoin tämä ymmärtää haastattelussa käytetyt sanat. Kohderyhmän tuntemus voi myös auttaa oleellisesti haastattelukysymysten muotoilussa ja asettelussa. (Vilka, 2021, s. 125)

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna ennalta laaditun haastattelurungon mukaan (Liite 4). Haastattelurunko testattiin ja sen kysymysten ymmärrettävyydestä pyydettiin palautetta eräältä hiukan samantyyppiseltä yhteisöltä sekä vielä kohtaamispaikan työntekijältä ennen haastattelua. Kohtaamispaikan kävijöiden haastatteluiden teemoja olivat kohtaamispaikka, asumiseen liittyvät palvelut, sekä toiveet ja kehittämissuhteet.

Kohtaamispaikan kävijöiden ryhmähaastattelu toteutettiin kohtaamispaikassa ennalta sovittuna ajankohtana maaliskuussa 2025. Haastattelu sovittiin sellaiseen ajankohtaan, jolloin kohtaamispaikassa olisi paikalla mahdollisimman paljon halukkaita haastatteluun osallistuvia. Ryhmähaastattelusta tehtiin etukäteen haastattelukutsu kohtaamispaikan ilmoitustaululle ja halutessaan kohtaamispaikasta sai ottaa haastattelututkimustiedotteen (Liite 3) itselleen. Ryhmähaastattelu toteutettiin avoimena keskustelutilaisuutena kaikille halukkaille osallistujille. Tavoitteena oli noin 4–8 henkilön ryhmähaastattelu, ryhmään osallistuvien määrää oli mahdotonta tietää etukäteen. Ajatuksena oli, että keskikokoisessa ryhmässä yhteistä keskustelua on helpompi saada syntymään, mutta ryhmä ei kuitenkaan ole liian suuri ja kaikilla on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Haastatteluun osallistui kaikkienensa kuusi henkilöä, mutta osallistujamäärä vaihteli haastattelun edetessä neljän ja kuuden osallistujan välillä. Myös yksilöhaastattelu toteutettiin ennalta sovittuna ajankohtana. Yksilöhaastattelulla haluttiin täydentää ryhmähaastattelusta hankittua aineistoa erityisesti asumiseen liittyvien toiveiden ja kehittämissuhteiden osalta. Tutkimushaastatteluun löytyi sopiva haastateltava kohtaamispaikan henkilökunnan avustuksella ja haastattelu toteutettiin kohtaamispaikan toimistossa huhtikuussa 2025.

Ryhmähaastattelu pidettiin kohtaamispaikan olohuoneessa, joka oli luonteva paikka ryhmähaastattelulle. Hyvän ja rennon ilmapiirin luomiseksi tarjolla oli myös kahvia ja pullaa. Sekä ryhmä-, että yksilöhaastattelun aluksi opinnäytetyön tekijä esittäytyi ja esitteli samalla opinnäytetyön aiheen sekä sen tarkoituksen. Ennen haastattelua kerrottiin myös tietosuojaan liittyvistä asioista, haastattelun äänittämisestä ja aineiston anonymisoinnista. Tietosuojailmoitus (Liite 2) käytiin läpi pääpiirteittäin ja siihen sai tutustua halutessaan vielä tarkemmin itse lukien. Haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuutta korostettiin keskustelun aikana useaan kertaan, kuten myös sitä, että haastattelun voi keskeyttää, mutta opinnäytetyön tekijä voi käyttää halutessaan siihen mennessä kerättyä aineistoa. Haastatteluun osallistuvat allekirjoittivat suostumuslomakkeen. Molemmat haastattelut kestivät n. tunnin, mikä oli ryhmähaastattelun haastattelukutsussa ilmoitettu haastattelun kesto. Osa ryhmähaastatteluun osallistuneista halusi jäädä keskustelemaan aiheesta hetkeksi vielä varsinaisen haastattelun jälkeenkin. Myös yksilöhaastattelun jälkeen varattiin hetki vapaalle ajatusten vaihdolle aiheesta.

6.2.2 Aineiston analyysi

Aineiston hankinnan jälkeen nauhalla oleva äänitiedosto litteroitiin tekstitiedostoksi. Litteroinnin yhteydessä tekstitiedostosta poistettiin kaikki henkilöihin tai paikkoihin viittaavat tiedot, erisnimet tai muu tunnistettava tieto, kuten iät tai päivämäärät. Vilkan (2021, ss. 137–138) mukaan jo litterointi lisää tutkijan ymmärrystä aineistosta ja sen sisällöistä. Haastateltavien puhetta ei saa muokata tai muuttaa litteroinnin yhteydessä, litteroinnin tarkkuus on yhteydessä suoraan tutkimuksen luotettavuuteen. Kesken jääneet sanat tai lauseet sekä epävarmasti kuullut sanat tai lauseet merkattiin litteroituun aineistoon erilaisin symbolein. Äänitiedostoa ja litteroitua aineistoa verrattiin toisiinsa useaan kertaan onnistuneen litteroinnin varmistamiseksi. Litteroitua aineistoa haastatteluista kertyi yhteensä 22 sivun verran. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston tärkein tavoite on asian tai ilmiön ymmärtämisessä. Sillä ei tavoitella tilastollista yleistettävyyttä, jolloin tutkimusaineiston koko on sinänsä epärelevantti. Jos aineiston analyysi tehdään huolella ja tarkkuudella, pienestäkin aineistosta voidaan saada riittävästi tietoa tutkimuksen tavoitteeseen nähden. (Vilka, 2021, s. 150)

Litteroinnin jälkeen aineisto luettiin läpi useaan kertaan kokonaisuuden hahmottamiseksi. Haastattelussa käsitellyt aiheet eivät edenneet aineistossa kovin johdonmukaisesti, koska tiettyihin aiheisiin saatettiin palata haastattelussa myöhemmin vielä uudestaan tai

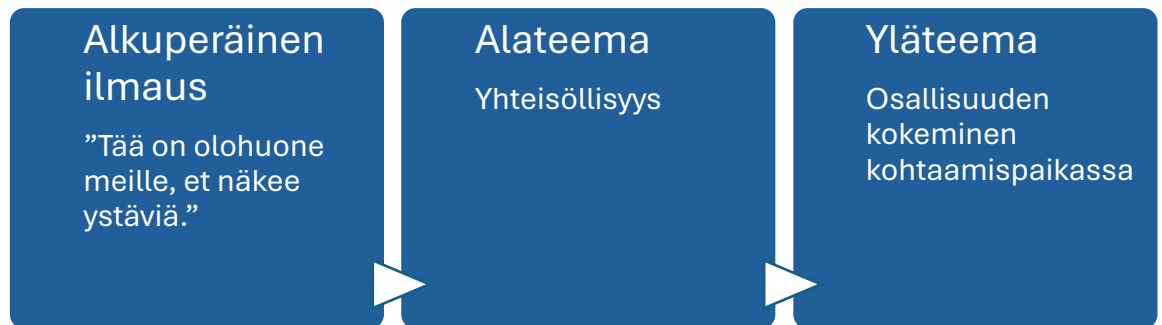
haastateltavat saattoivat esittää muita, haastattelukysymykseen sinänsä liittymättömiä, mutta lopulta tutkimuksen kannalta oleellisia näkemyksiä.

Aineiston analyysimenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin teemoittelua. Teemoittelu voidaan nähdä luontevana aineiston analyysimenetelmänä teemahaastatteluille, mikä on yksi syy sen valikoitumisesta analyysimenetelmäksi myös tähän opinnäytetyöhön. Toisinaan aineiston analyysin teemat saattavat muistuttaa paljonkin teemahaastattelun teemoja, mutta tämä ei ole teemoittelun tarkoitus. Joskus aineistosta voi nousta aivan uusia teemoja, joiden perusteella aineiston analyysi tehdään. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006, Teemoittelu – luku) Teemat voivat rakentua siis aineiston pohjalta, eivät ennalta mietittyjen tai määritettyjen aiheiden mukaan. Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen aineistonanalyysimenetelmä, mutta sitä voidaan käyttää menetelmänä myös aineiston jäsentämisessä ennen varsinaiseen analyysiin siirtymistä (Juhila, 2021-b, Teemoittelu – luku).

Teemoittelussa tutkimusaineistosta erotellaan oleelliset teemat, eli tutkimuskysymyksen kannalta tärkeät asiakokonaisuudet ja aineistossa usein esiintyvät tyypilliset piirteet. Teemoja voi muodostaa käyttämällä apuna koodausta tai kvantifiointia, joka voi olla esimerkiksi taulukoimista sekä koodaamista aineistosta merkein tai värein sen keskeisiä asioita. (Juhila, 2021-b, Teemoittelu – luku; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006, Teemoittelu – luku) Tämän opinnäytetyön aineistoa käsiteltiin tietokoneella tekstitiedostona ja toistuvat teemat merkattiin tiedostoon yhteneväisillä värikoodeilla. Haastatteluissa syntyneestä aineistosta etsittiin yhteneväisiä, samaa ilmiötä kuvaavia ilmauksia, jotka koodattiin samalla värillä. Tämän jälkeen saman väriset ilmaukset poimittiin omiin tiedostoihinsa, jonka jälkeen niille luotiin niiden sisältöjä kuvaavat teemat (Kuva 1.). Nämä olivat aineiston analyysissä tehtyjä alateemoja. Tutkimuksen tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin liittyviä alateemoja havaittiin aineistossa yhteensä kahdeksan. Alateemoille luotiin vielä niitä kuvaavat yläteemat, joita oli aineistossa kolme. Aineistossa ilmenneistä keskeisistä teemoista tehtiin taulukko (Liite 5), joka jäseni vielä hankittua aineistoa esimerkkitapausten, alateemojen ja yläteemojen avulla. Tämän opinnäytetyön aineiston analyysissä havaitut teemat mukailivat pääosin teemahaastattelun runkoa, mutta näiden lisäksi aineistossa tuli erityisen vahvasti esiin kohtaamispaikassa kävijöiden keskinäinen vuorovaikutus ja yhteisön syvällisempi merkitys kohtaamispaikassa kävijälle. Tämä haluttiin tuoda opinnäytetyöhön omana teemanaan teemahaastattelurungon teemojen lisäksi. Kohtaamispaikassa ilmenevän osallisuuden lisäksi aineiston analyysissä

havaittuja yläteemoja olivat kohtaamispaikan tarjoama tuki ja palvelujärjestelmän tarjoama tuki asunnottomuuteen.

Kuva 1. Esimerkki teemoittelusta

Käytännössä teemoittelu on siis aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 107). Myös Hakala (2024, ss. 102–103) mieltää teemoittelun melko karkeaksi, joskin käytännölliseksi aineiston jäsentämismenetelmäksi. Aineisto vaatii useita lukukertoja, jolloin teemat alkavat hahmottua siellä toistuvien aiheiden mukaan. Haastatteluissa varsin luonnollisesti tapahtuva aiheen ulkopuolelle rönsyily saattaa tarjota uusia, varsin mielenkiintoisiakin näkökulmia, eli aineistoa kannattaa tutkia ennakkoluulottomasti.

6.3 Opinnäytetyön eettisyys ja kestävyys

Tutkimuksen tekemiseen liittyy aina väistämättä hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen. Hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuun kantaminen. Nämä periaatteet eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaisia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2024) Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry (2020, s. 9) nostaa esiin ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisissä suosituksissa ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet, jotka koskevat muiden ohjeistusten lisäksi myös tätä opinnäytetyötä. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ohjeet vuonna 2009. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisissä periaatteissa peruslähtökodaksi nostetaan luottamus tutkimukseen ja tieteeseen. Luottamuksen lähtökohtana on ihmisarvon ja oikeuksien kunnioittaminen tutkijan osalta tutkimukseen osallistuvia kohtaan. Kunnioitus kumpuaa tutkijan omasta ymmärryksestä ja perehtyneisyydestä tutkimukseen osallistuvien yhteisöä ja kulttuuria sekä niiden historiaa kohtaan. (Korhonen ym., 2019, s. 8) Tässä

opinnäytetyössä pyrittiin perehtymään tutkimuksen kohderyhmään kattavasti teoriaperustan kautta hyvissä ajoin ennen aineiston hankintaa, joka lisää opinnäytetyön tekijän ymmärrystä sekä tutkimukseen osallistuvia asunnottomuutta kokevia henkilöitä, että asunnottomuuden ilmiötä kohtaan.

Opinnäytetyö toteutettiin haavoittuvassa asemassa olevan kohderyhmän parissa, jolloin opinnäytetyön eettisyyteen tuli kiinnittää erityistä huomiota. Opinnäytetyön aineiston hankinnassa yksi oleellinen tekijä oli haastateltavien anonymiteetin säilyttäminen. Tutkimushaastatteluissa vältettiin siihen osallistuvien henkilöiden tunnistamiseen liittyvien tietojen tai termien käyttöä, mutta haastatteluissa tällaisia tietoja voi nousta haastateltavista itsestään. Haastatteluiden aluksi käytiin läpi tietosuojailmoitus sekä yleisiä tietosuojaan ja vaitioloon liittyviä asioita niin ryhmän kuin opinnäytetyön kannalta. Tutkimukseen osallistuvat saivat halutessaan tietosuojailmoituksen luettavakseen. Osallistujilta pyydettiin lupa tutkimukseen osallistumiseen kirjallisesti ja varmistettiin vielä erikseen lupa haastattelun äänittämiseen. Osallistuminen tutkimushaastatteluun on aina vapaaehtoista ja osallistumisen voi keskeyttää milloin tahansa (Korhonen ym., 2019, s. 8). Ennen haastattelua osallistujille kerrottiin vielä tutkimuksen vapaaehtoisuudesta, tutkimuksen tarkoituksesta ja sen tavoitteista. Opinnäytetyön tutkimus perustui avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen.

Tutkimushaastattelussa pyrittiin nostamaan aiheiksi vain sellaiset, joilla on merkitystä opinnäytetyössä tutkittavan aiheen ja tutkimuskysymyksen kannalta. Haastattelussa annettiin tarvittaessa tilaa myös muille aiheesta nousseille ajatuksille ja vapaalle keskustelulle, kun ne nousivat haastateltavista itsestään. Haastattelun ohjaaja pyrki kuitenkin pysyttelemään suunnitellussa ja perustellussa kysymysrungossa sekä palautti tarvittaessa keskustelun takaisin käsiteltävään aiheeseen. Opinnäytetyö pyrittiin kokonaisuudessaan suunnittelemaan, toteuttamaan ja raportoimaan mahdollisimman laadukkaasti ja huolellisesti.

Hämeen ammattikorkeakoulu (n.d.) linjaa kestävän kehityksen periaatteita opinnäytetöissä. Kestävä kehitys opinnäytetyössä tarkoittaa vastuuta ympäristöasioiden, talouden sekä sosiaalisten näkökulmien huomioimisessa. Tässä opinnäytetyössä korostuu erityisesti sosiaalinen näkökulma ja vastuu tasa-arvon toteutumisesta erityisesti aineiston hankinnan ja analysoinnin aikana. Kestävän kehityksen toimikunta loi globaalien Agenda2030 toimintaohjeiden pohjalta kestävän kehityksen toimikunnan strategian vuosille 2022–2030. Strategian muutosalueita on kuusi ja ne perustuvat Suomessa koettuihin muutostarpeisiin.

Yksi strategian muutosalueista kytkeytyy vahvasti tämän opinnäytetyön aiheeseen ja ytimeen; se muutosalue on hyvinvointi, terveys ja yhteiskunnallinen osallisuus. Toimikunnan mukaan osa suomen väestöstä ei ole päässyt hyvinvointivaltion myönteiseen kehitykseen mukaan, köyhyys- ja syrjäytymisriski kohdistuu erityisesti pienituloisiin ja yksinasuviin ihmisiin. Yksi muutosalueen tavoitteista on asunnottomuuden poistaminen suomesta kokonaan. (Valtioneuvoston kanslia, 2022, ss. 29–31) Tästä näkökulmasta tarkasteltuna opinnäytetyö syntyi ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen, kuvaten keskeisesti juuri tämän kestävän kehityksen osa-alueita, kuten eriarvoisuutta, köyhyyttä, syrjäytymistä ja osallisuutta.

7 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksen tulokset on jaettu aineiston analyysissä havaittuihin ja aineistossa toistuviin teemoihin. Ensimmäisessä alaluvussa kuvataan haastattelussakin paljon puhututtanutta ja selkeästi keskeiseksi asettuvaa teemaa kohtaamispaikassa kävijöiden merkityksestä toinen toisilleen. Toinen haastattelussa merkitykselliseksi kuvattu teema on arjen tuki, joka toteutuu kohtaamispaikassa käytännön asioiden hoitamisen mahdollisuutena ja siihen saatavana tukena. Kolmas aineistossa havaittu teema liittyi asumiseen liittyvään tukeen palvelujärjestelmän osalta. Luvussa on käytetty haastatteluun osallistuneiden alkuperäisiä sitaatteja tukemaan tutkimuksen tuloksia.

7.1 Kohtaamispaikka osallisuuden mahdollistajana

Aineistossa varsin merkittävänä kohtaamispaikan funktiona ilmeni siellä kävijöiden luoma oma yhteisönsä, jolla kuvattiin olevan monenlaisia merkityksiä juttuseurasta aina syvällisempään tukeen ja yhtenäiseen ymmärrykseen. Kohtaamispaikka tarjosi usealle haastateltavalle mahdollisuuden kokea kuulumista johonkin, paikan missä tavata ystäviä ja olla oma itsensä ilman pelkoa oman elämäntavan tuomitsemisesta. Osallisuuden näkökulmasta voidaan ajatella kohtaamispaikan tarjoavan fyysisen tilan ja muut puitteet, kuten esimerkiksi erilaista sisältöä ja resursseja, joiden avulla kohtaamispaikassa kävijä voi osallistua kohtaamispaikan toimintaan. Toimintaan osallistuminen ja kohtaamispaikkaan syntyneeseen yhteisöön kuulumisen luovat puolestaan mahdollisuuden osallisuuden kokemiselle.

7.1.1 Yksinäisyyttä vastaan

Opinnäytetyön aineistossa korostui kohtaamispaikan ilmapiiri ja ihmisten välinen yhteishenki, jonka moni haastatteluun osallistunut mainitsi yhdeksi kohtaamispaikan tärkeimmistä asioista. Hyvästä yhteishengestä keskusteltiin haastatteluissa säännöllisesti haastattelun alusta lähes sen loppuun asti huolimatta siitä, mikä teemahaastattelun teema oli milloinkin keskusteltavana. Lähes kaikki haastateltavat kertoivat tulleen ensimmäistä kertaa kohtaamispaikkaan jonkun toisen pyytäessä heitä mukaan. Kohtaamispaikkaan saatettiin suhtautua aluksi hiukan epäillen, mutta haastatteluun osallistuneiden kertoman mukaan kohtaamispaikka muotoutui ajan myötä ikään kuin olohuoneeksi, jossa voi käydä juomassa kahvia ja juttelemassa muiden ihmisten kanssa. Aineistosta on selkeästi havaittavissa kävijöiden keskinäisen vuorovaikutuksen ja ystävien tapaamisen tärkeys.

On seurustelua ja juodaan kahvia paljon ja seurustellaan ihmisten kanssa. Musta täällä käy tosi kivoja ihmisiä ja tota on erittäin kiva jutella ja kuunnella ihmisten juttuja. Ja tota, siinä on semmonen avoimuus, mikä on ominaista tämmösille paikoille.

Nii ja sitte täällä pystyy puhuu asiasta kun asiasta. Jos haluat vaikka yksityistä asiaa sanoo vaikka työntekijöille, tai puhutaan jääkiekosta tai puhutaan elämästä. No, ihan sama mitä!

Eräs haastateltava toi haastattelussa esiin kohtaamispaikan merkityksen erilaisten ihmisten kohtaamisessa. Kohtaamispaikassa on mahdollista tavata ihmisiä, joilla on erilaisia taustoja ja ominaisuuksia. Tällaiset kohtaamiset olivat tärkeitä, koska esimerkiksi raittiiden, selvänä olevien ihmisten tapaaminen saattoi olla muuten arjessa vähäistä tai lähes olematonta.

Tulin käymään täällä ja musta täällä on alusta asti ollu niinkun oikeenlainen se meininki, että siellä niinkun ne kohtaamiset on ollu kaikista tärkeimpiä, että saa sellasia kontakteja muihin ihmisiin, ku mitä mä en esimerkiks niinku kohtaa muualla normaalisti tällä hetkellä ollenkaan. Niin tai oikeestaan niinku kaupan kassat on ainoita niinku selväpäisiä ihmisiä ketä mä tapaan tällä hetkellä arkiviikolla.

Haastattelussa kohtaamispaikka nähtiin paikkana yksinäisyyttä vastaan. Jutunjuurta syntyi suhteellisen helposti kenen kanssa tahansa ja lähimpien ihmisten kanssa voi puhua avoimesti mistä vain. Kohtaamispaikassa käytyihin keskusteluihin liittyi tietynlainen rentous.

Muiden kanssa pystyi keskustelemaan asioista roisistikin ilman pelkoa tuomitsemisesta. Suvaitsevaisuus erilaisuutta kohtaan näkyi kohtaamispaikassa haastateltavien mielestä myös mahdollisuutena olla oma itsensä, vaikka omat kiinnostuksen kohteet poikkeaisivatkin valtavirrasta. Kohtaamispaikan kerrottiin olevan paikka, jossa kaikki kävijät ovat saman arvoisia ja ns. samalla viivalla. Paikka on ikään kuin puolueetonta maaperää, jonne tullessa kaikki ylimääräinen ja turha painolasti jää oven ulkopuolelle, eivätkä ihmisten väliset konfliktit tai pelko kulkeudu sinne mukana.

Itseasiassa, jos mietitään sillain: tv päällä, jos joku haluaa musiikkia, ni senkun laitaa Youtuben tuolta ja kukaan ei tuomitse sellai musiikkimakua ees. Esimerkiks mäkin oon metalli-ihminen.

Se on vähän sillain, että kaikki jää tonne ulkopuolelle, täällä on jokainen samalla viivalla. Se on niinkun, se on tosi hyvä juttu niinkun. Täällä ei joudu niinkun kenenkään kanssa niinkun kinaan tai vääntään tai et kaikkien kanssa niinkun jutellaan ja välillä nauretaan niin hemmetisti tyhmille asioille ja tääl on, tääl on semmonen rento ja hyvä meininki. Tässä on helppo olla.

7.1.2 Yhtä kansaa

Yhteishenkeä ylläpitäväksi tekijäksi vuorovaikutuksen lisäksi mainittiin haastatteluissa syvempi yhteinen ymmärrys. Samoissa porukoissa ja ympyröissä liikkuminen teki yhteisöstä tiiviimmän ja auttoi näkemään pintaa syvemmälle, toisten samaan yhteisöön kuuluvien todellisen luonteen. Eräs haastateltava kuvasi haastattelussa vastakkain asettelua ns. paremman kansan ja kohtaamispaikassa kävijöiden kesken. Varallisuuden ja tulotason nähtiin vaikuttavan muiden ihmisten suhtautumiseen kohtaamispaikassa kävijöitä kohtaan. Haastattelun vastauksissa havaittiin myös ajatus siitä, miten vaikea ns. tavallisen ihmisen on ymmärtää asunnottomuutta kokevan elämää, koska omakohtainen kokemus asunnottomuudesta tai muuten haastavasta elämäntilanteesta usein puuttuu.

Mut se, me ollaan toisillemme sellasia tukipilareita. Me pyöritään niinku samois porukoissa, me ollaan niinku ainoos sellanen porukka, mitkä näkee meiat semmosina ku ollaan. ---Mekin ollaan niinku niin monta kertaa kuultu toi niinku sama tarina, et ku joku parempi ihminen on sanonu, että narkkari tai juoppo tai ynnä muuta, ni tuu viikoks elää meian kenkiin. Et sulla ei oo kämppää, ei yhtään mitään. Ni tuu elää viikoks. Niin ni mä voin sanoo, et kyllä

siinä moni muuki ihminen herää henkiin, että kuinka paljon me ollaan niinku avuliasta porukkaa. Niinku meihin nähden.

Toisten samassa tai samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien auttaminen ja tukeminen oli aihe, mikä toistui aineistossa. Tukea ja apua saatiin muilta mm. yöpaikan saamiseksi tai päihteettömyyteen. Eräs vastaaja kuvasi tällaista tukea tilanteeksi, jossa ihmiset saavat vastavuoroista vertaistukea toisiltaan. Vertaistuessa oleellista haastateltavan mielestä on se, että suhde perustuu tasa-arvoisuuteen ja rehellisyyteen. Vertaistuella ja toisen auttamisella ei tavoitella pelkästään itselle hyvää oloa, vaan aitoa ihmisen-ihmiselle kohtaamista, jossa molemmat osapuolet toimivat saajina ja antajina. Saatu tuki ei myöskään välttämättä ollut riippuvainen osapuolten välisen suhteen syvyydestä tai heidän välisestään aiemmasta historiasta. Toisten vastaavassa elämäntilanteessa auttaminen oli myös erään haastateltavan tulevaisuuden toive sitten, kun oma elämäntilanne on jälleen paremmassa kunnossa.

Ihminen ja ihminen, molemmat saa ja molemmat antaa, ja se on siinä. Et siinä ei oo mitään semmosta, toinen on jonkun ylä- ja alapuolella tai jotain semmosta tiäksä, koska siinä on oltava sellanen rehellisyys. Siinä on avattava ittensä toisille tietyssä määrin ---

Mä en tiä siihen tota noin ni, mä ku saisin asunnon ja pääsisin muutenki niihin tavoitteisiin mitä mulla on ollu, ni saisin mun elämän kuntoon taas uudestaan, niin tota mä varmaan kävisin silti täällä vielä ihan senkin takia, että täällä käy muitaki ihmisiä aika paljon, et sitä vois ehkä antaa sitten eteenpäin jotain jollekin.

Suvaitsevaisuus ja syrjimättömyys olivat adjektiiveja, joilla useampi haastateltava kuvasi yhteisön jäsenten keskinäisiä suhteita. Suvaitsevaisuus saattoi näkyä vapautena olla kohtamispaikassa oma itsensä ja sen yhteisön avoimessa suhtautumisessa erilaisuuteen. Eräs haastateltavista kertoi, että vaikka oli tullut kohtamispaikalle varsin päihtyneenä, häntä ei ollut tuomittu siitä ja vaikka elämässä oli tapahtunut monenlaista, haastateltava oli saanut kohtamispaikasta tukea päihteettömänä pysymiseen. Retkahduksista huolimatta tukeen oli voinut luottaa. Suvaitsevaisuus olikin aineiston mukaan asia, joka ei ollut riippuvainen ihmisen taustasta.

Siinä on yks sellanen kaveri, joka on mua tsempannu, vaikka mulle on tapahtunu näitä. Välillä vähän aperatiivi maistuu enemmän ja välillä

vähemmän, ja se on aina tsempannu mua, et sit mä oon ollu tossa noin, että mä oon ollu selvinpäin välillä, et hieno homma ja et ei se haittaa, vaikka sä repsahdat. Tuu silti tänne ---

7.2 Apua arkeen kohtaamispaikasta

Haastatteluun osallistuvat keskustelivat haastatteluiden aikana kohtaamispaikan tarjoamasta arkielämään liittyvästä tukimahdollisuudesta sekä henkilökunnan tarjoamasta tuesta ja heidän merkityksestään kohtaamispaikassa. Tässä luvussa on esitelty kohtaamispaikkaan liittyvä tuki käytännön tuen, kohtaamispaikkaan jalkautuvien palveluiden ja kohtaamispaikan omien työntekijöiden tarjoaman tuen kautta. Luvun lopussa käsitellään vielä haastatteluun osallistuvien toiveita ja kehittämisehdotuksia kohtaamispaikalle.

7.2.1 Tukea käytännön asioihin

Kohtaamispaikka tarjoaa sosiaalisen ympäristön lisäksi myös fyysisen tilan, jossa oleskella, jollei ole muuta paikkaa, mihin mennä tai ulkona oleskelu on haastavaa esimerkiksi huonon sään vuoksi. Kohtaamispaikka olikin joillekin haastateltavista osa arjen rutiinia, jossa joko poikettiin päivän aikana tai vietettiin aikaa toisinaan lähes sen aukioloajan. Yhtenä päivänä viikossa kohtaamispaikassa on tarjolla ilmainen päivällinen ja paikka on auki iltaan saakka. Nämä molemmat tekijät mainittiin haastatteluissa ja erään haastateltavan mukaan ne olivat positiivinen lisä kohtaamispaikan arjessa. Myös aamukahvit, tarjolla olevat voileivät ja paikallisuutisten lukeminen sanomalehdestä houkuttelivat tulemaan aamulla paikalle.

Mulla on jonkin verran matkaa sieltä missä mä niinkun normaalisti liikun ja sitten niinkun no, tänään esimerkiks niinkun mä tiesin, et mä saan ruokaa, niin tota oli helppo tulla. Tää on tänään pitempään aukikin, ni on kiva olla. Aamulla aina miettii, et mihin sitä menis ja mitä tekis. On sit joku muukin vaihtoehto, kun lähtee niinkun vaikka kaappoihin tekee jotain, mitä ei pitäs tehdä.

Moni haastatteluun osallistuvista kertoi saaneensa kohtaamispaikasta tukea varsin monenlaisiin asioihin, joista osa liittyi kohtaamispaikan tarjoamaan tukeen käytännöllisissä, ihmisen perustarpeisiin ja arkielämään liittyvissä asioissa. Kohtaamispaikasta oli saatu mittavaakin tukea elämän kriisivaiheessa, jolloin ihminen oli menettänyt käytännössä lähes kaiken omistamansa. Tällaisessa tilanteessa saatu tuki oli tullut pääosin käytännön tukena,

kuten vaatteina. Vaatehuolto onkin yksi kohtaamispaikan tarjoama käytännön tuen muoto, jota useampi haastateltava mainitsi hyödyntävänsä. Vaatteiden pesu ja -kuivausmahdollisuus sekä kohtaamispaikan oma kirpputori, josta on mahdollisuus hakea maksutta puhtaat vaatteet itselle, olivat asioita, jotka tuotiin esiin kysyttäessä tuesta, jota kukin oli kohtaamispaikasta saanut. Myös mahdollisuus käydä suihkussa mainittiin haastattelussa.

Mä oon saanu täältä apua ihan jokaiseen asiaan, että mulla palo yhden kämpän mukana kaikki mun vaatteet kaks kuukautta sitte. Mulle ei jääny mitään muuta, kun mitä mulla oli päällä. Mun kaikki tavarat mitä mulla oli olemassa, meni siinä. Mä sain täältä heti vaatteita silleen, et mulla oli niinkun kahen päivän päästä ni siitä tulipalosta, ni mulla oli taas kaikki kunnossa. Että mä en sillä lailla jääny niinku minkään varaan tai mihkään, et mun ois tarvinnu mitään. --- Mä en joutunu hakee mitään apuu mistään muualta sen asian takia.

Mä tuun tähän näin, mä pesen pyykit täällä, nytkin on muuten edelleen tuolla kuivaushuoneessa, kun mä tein ruokaa tossa noin, niin mä vähän sotkin vehkeeni taas. Ois ne kotonakin saanu pestyä, mutta kun meni tohon operatiiviin noi rahat, niin ei saanu pyykinpesuainetta.

Kohtaamispaikan aukioloaikoina avoinna oleva terveysneuvontapiste oli yhden haastateltavan mukaan todella tärkeä olemassa oleva palvelu. Kaupungissa toimii myös toinen terveysneuvontapiste, jossa voi vaihtaa likaiset neulat ja ruiskut puhtaisiin, mutta kohtaamispaikan oma palvelu oli haastateltavan mukaan mukavampi paikka asioida. Terveysneuvontapisteestä haettiin neuloja ja ruiskuja omaan tarpeeseen, mutta myös lähipiirille, jossa havaittiin tarvetta olevan.

Niin, se on tosi tärkeä, mut mä teen aika paljon sitä niinkun muille, että kun kuljen ympäriinsä, mä vien niitä muualle ja kavereille kuljetan niitä, että melkein joka kerta kun mä tuun tänne, ni mä niitä otan mukaan ja tuon likasia pois.

Muusta kohtaamispaikan tarjoamasta käytännön tuesta mainittiin apu ja tuki omien talousasioiden hoitoon. Yksi haastateltavista kertoi saaneensa tukea nettipankkitunnusten hankkimiseen ja siirtyneensä niiden myötä ns. nykyaikaan.

Mä voin sanoo, että tästä mä oon saanut niin kovan tuen oikeesti, että te ette voi ymmärtää sitä mitä mä oon täältä saanu. Mä oon päässy nykyaikaan jo, toi jätkä on vähän potkinu mua vittu siihen malliin, että mä oon tullu nykyaikaan. Mulla on nettipankkitunnukset, mulla on kaikki nykyään. Silti mä en osaa käyttää niitä. Osaan mä kattoo paljon mulla on tilillä rahaa ---

Haastateltavat halusivat vielä lisätä yhdeksi saamakseen tuen muodoksi virkistykseen. Kohtaamispaikassa on järjestetty siellä kävijöille erilaisia toiminnallisia aktiviteetteja, kuten musavisaa, tietokilpailuja ja bingoa. Hymyillen muisteltiin parempaa taloudellista tilannetta, jolloin palkinnoksi visailuista sai suklaapatukoita.

Jos saan lisätä sun opinnäytetyöhön sen verran, että on täällä välillä musavisaa, on tietovisaa, niinku. Kaikkee tälläst niinku aktiviteettia.

7.2.2 Muut palvelut ja yhteistyö

Yksi aineistossa useimmin mainituista kohtaamispaikalle jalkautuvista palveluista oli hammashoidon palvelut ja useampi haastateltava kertoi käyttävänsä kyseistä palvelua. Hammashoidon jalkautuvien palveluiden yhteydessä mainittiin kohtaamispaikan henkilökunnan tuki, jonka avulla hammashoidon palveluista tuli vielä saavutettavampia. Henkilökunnan tuki näyttäytyi tässä yhteydessä kannustamisena mm. hammaslääkäripelon tai muun huonon olon vuoksi.

Mulla on hammaslääkäripelko, ni mulla on.. Mutta siis sain hammashoitajan, tai niinku kuka otti niitä aikoi, ni x.x. pääsee sitte. Ja (kohtaamispaikan työntekijä) rohkas mua sillä tiiätkö, että saa sen lääkkeen tiiätkö. Että menee vähän niinku toiseen universumiin, tiiätkö, ettei tunne mitään. Ja sitte pitää olla saattaja tiiätkö. Ku sais legot kuntoon, ni mikä ettei.

Osa vastaajista mainitsi tärkeäksi tuen muodoksi kohtaamispaikalle jalkautuvan sosiaalityön. Sosiaaliohjaus nähtiin helpommin tavoitettavana palveluna, kun se jalkautui kohtaamispaikalle ja madalsi selkeästi kynnystä palvelun käyttämiseen. Sosiaaliohjaajan palvelut herättivät ryhmähaastattelussa keskustelua kohtaamispaikan roolista palveluihin ohjaamisessa yleensä. Kohtaamispaikka nähtiin hyvinvointialueen omana palveluna tärkeänä toimijana tarvittavien palveluiden järjestämisessä ja yhteyksien luomisessa. Aineiston mukaan oleellista näin hyvin toimivassa eri toimijoiden välisessä yhteistyössä

haastateltavien mukaan on se, että eri toimijat työskentelevät samassa organisaatiossa, jolloin yhteydenotto tulee oman organisaation sisältä ja ikään kuin omalta työtoverilta. Tämän oltiin havaittu nopeuttavan palveluohjaukseen liittyviä prosesseja verrattuna kolmannen sektorin järjestötoimijoihin.

Sitten niinkun täällä on helpompi niinkun tavata joku, esimerkiksi sosiaaliohjaaja. Mun ei tuu mentyä tonne Kelaan taikka sossun luukulle, mutta kun se on täällä ja mä tiedän, että se on täällä, mä tuun äkkii kattoo sitä. Ni mä saan taas asioita edes jollain tapaa eteenpäin. Tai jos mulla on jotain sanottavaa tai kysyttävää.

Juu, täähän auttaa ihmisiä kamalan hyvin sillain, että täst järjestyy yhteys joka puolelle: lääkäriin, hammaslääkäriin, hammashoitajaan, sossuun, Kelaan. Täältä kun soitetaan, niin soitetaan ykkössektorin sisältä. Ja silloin se reaktio siellä toisessa päässä on parempi, ku jos sä soitat vaikka (järjestön nimi). Kato sieltä kolmossektorista, kun soitetaan, ni kyllä käytännössä ykkössektorin sisältä soitetaan, niin se on tavallaan kollega soittaa, niin kyllä sä tartut siihen asiaan paremmin, mä oon huomannu. Kun soitettiin (järjestön nimi), niin se tökkii, kestää kauemmin se.

7.2.3 Kohtaamispaikan työntekijöiden tuki

Haastatteluun osallistuneiden kokemukset kohtaamispaikan työntekijöistä olivat kaikkienensa hyviä. Aineistossa esiintyneiden vastausten perusteella kohtaamispaikan omiin työntekijöihin suhtauduttiin rennosti ja ainakin osin osana yhteisöä. Samassa lauseessa saatettiin kehua työntekijöitä maailman parhaiksi ja toisaalta naureskellen todeta, että työntekijät ”vinoilevat”, mikä vaikutti aineiston perusteella olevan kohtaamispaikassa kävijöiden luoman yhteisön keskinäisen vuorovaikutuksen yksi muoto. Haastatteluun osallistuvat kertoivat, että heillä on työntekijöistä hyvä fiilis ja että työntekijät panostavat työhönsä todella.

Aineistossa oli havaittavissa haastateltavien arvostus työntekijöiden kokemukseen, jonka ajateltiin vaikuttavan moneen asiaan. Kokemus oli vastauksissa suorassa yhteydessä mm. henkilökunnan ymmärrykseen kohtaamispaikassa kävijöiden elämäntilanteita kohtaan. Vaikka tapahtuisi mitä, tapahtuneista on aina mahdollista keskustella ja sopia asianosaisten kesken. Henkilökunnan apuun voi luottaa tilanteessa kuin tilanteessa, eikä

tarjotun tuen nähty päättyvän vastoinkäymisiin. Työntekijöiden toiminta oli vastaajien mielestä vastuullista ja suvaitsevaista. Henkilökunnan työn lähtökohtana oli asiakaslähtöisyys ja kohtaamispaikassa kävijän etu, joka ilmeni mm. uusien mahdollisuuksien antamisena ja pyrkimyksenä tukea kävijää kohti parempaa huomista. Tärkeää haastateltavien mielestä on myös se, että työntekijöillä on kyky pyytää tarvittaessa anteeksi.

Täällä on hyvä meininki, että siis kokeneita ihmisii, joilla on laaja perspektiivi elämään, ihmisen elämään ja yhteiskuntaan ja sen verta, et on semmonen linja täällä, että siltoja ei polteta. Et jos jotain menee, riitaa tulee tai jotain, niin sä tiedät, että puhelimeen vastataan, jos sä soitat. Kun sä tulet tänne, niin asiasta keskustellaan ja en oo huomannut, että kenenkään ihmisen kohdalla ois niinkun ovi sulkeutunut, vaikka on poliisitkin joskus ollut paikalla.

Et autetaan vielä senkin jälkeen, kun ei enää oikeen pelitä se homma, niin edelleen autetaan, vaikka kaveri on ihan mahoton. Edelleen autetaan ja koitetaan saada se tota takasin elämään ja peliin mukaan ja yhteiskuntaan ja kaikkeen, että sitä ei niinkun hylätä.

Yksi haastateltavista kertoi haastattelussa vahvasta tuesta ja kannustuksesta, jonka oli saanut kohtaamispaikan työntekijöiltä asunnon hankkimiseen. Haastateltava oli saanut käytännön apua asuntohakemusten täyttämiseen, mutta myös kannustusta ja toivoa tulevaan. Henkilökunnalta saatuun tukeen saattoi luottaa. Haastateltava kertoi tarvitsevansa asunnon löytymisen jälkeen apua seuraavissa asunnon hankintaan liittyvissä vaiheissa ja kertoi tarvittavan tuen tulevan nimenomaan kohtaamispaikan työntekijöiltä. Haastateltava korosti myös omaa osuuttaan ja vastuutaan tuen saamisessa: saadun tuen määrä oli haastateltavan mukaan yhteydessä siihen, kuinka paljon itse on valmis tukea ottamaan vastaan. On tärkeä osata pyytää tukea ja olla saatavilla, ottamassa annettua tukea vastaan.

No tota täytyy mun itse osata niinkun kysyy niitä asioita, mutta tässä on, täs on niinkun pari ihmistä töissä, jotka tota noin ni välittää siitä asiasta, ne tietää mitä mulla on mielessä ja tota noin ni ne varmasti tukee mua ja kertoo mulle seuraavia askelia. Mä oon jotakin jutellu niiden kanssa joskus, joskus niinkun esimerkiks mitä mä haluisin niinkun tehdä sit kun mä saan asunnon ja tämmösii ni ne on ihan, ne on semmosia elämäkokemusasioita, mutta se on aika sillai toisen mielipiteen saaminen, ni se on aika tärkeä asia sillai.

Vaikka se on niin paljon musta itestäki kii se, että kuinka paljon mä niinkun heittäydyn siihen, siihen niinkun mukaan että, jos mä käyn kerran kuussa, ni mua on aika vaikee tukee ---

Haastateltavien mielestä henkilökunnan kokemus vaikuttaa yksittäisen kävijän lisäksi kohtaamispaikan toiminnan sujuvuuteen. Työntekijöiden vastuullisuus näyttäytyi aineiston perusteella myös tiettyjen raamien ja linjausten noudattamisena ja tätä odotettiin myös kohtaamispaikassa kävijöiltä: kaikki ei ole kohtaamispaikassa sallittua. Työntekijöillä oli haastateltavien mielestä kuitenkin osaamista ja näkemystä tasapainon löytämiseen linjauksissa, eikä rajoja ole tehty liian tiukoiksi ja haastaviksi noudattaa, mikä voisi vaikuttaa merkittävästi toimintaan ja sitä myötä myös ihmisten viihtyvyyteen kohtaamispaikassa. Tällaisen kokemuksen nähtiin syntyvän erityisesti elämäkokemuksen myötä. Pelkkä koulutus ei riitä toimivan yksikön johtamiseen, vaan kokemuksella on merkittävä rooli yhtälössä.

Jos sä aina vedät liinat kiinni, et nyt loppu, ni siellä ei oo kohta ketään. Sieltä lähtee käveleen sekä asiakkaan, että työntekijät ja kaikki. --- Jos ei ihmisillä oo kokemusta, niin ne niinku pystyy ite sotkee sen organisaation. Silloin ne, jotka vetää, jotka on johto-, vetävissä tehtävissä ni ne pystyy sotkee, ja kuka hyvänsä pystyy. Ja semmonenkin, joka on saanu koulutuksen johtamaan, mut ei oo kokemusta, ni ne pystyy söhlää sen jutun, sen organisaation toiminnan. Et se niinku näyttäis mun mielestä, et se tulee kokemuksen myötä se, et sä älyät, koska pitää antaa hevoselle löysää ja koska pitää antaa---
-pikkusen porkkanaa vai?

7.2.4 Toiveita ja kehittämis ehdotuksia kohtaamispaikalle

Haastateltavat olivat kohtaamispaikan toimintaan varsin tyytyväisiä, eikä toiveita tai kehittämis ehdotuksia ilmennyt montakaan. Kohtaamispaikan toiminnan toivottiin pikemminkin pysyvän ennallaan, sellaisena kuin se siihen saakka oli ollut. Yksi tärkeänä pidetty käytännön tekijä kohtaamispaikassa on sen sijainti ja keskeisen, saavutettavan sijainnin toivottiin säilyvän. Haastateltavien mukaan hyvinvointialue oli pohtinut kohtaamispaikan siirtämistä kauemmas nykyisestä paikasta, jonne kertyy kaupungin keskustasta jo useampi kilometri matkaa. Kohtaamispaikan toiminnan siirtäminen syrjäisempään kaupunginosaan nähtiin esteenä siellä käymiselle.

Oli tossa puhetta alkuvuodesta tossa noin, että tää niinkun siirretään tonne (paikan nimi). Mä aattelin, et jumalauta hei oikeesti, jos tää paikka lähtee tästä näin, eihän meitä näy tuolla noin jumalauta missään (paikan nimi). Ei todellakaan.

Piti just sanoo, että tää on sopivasti keskeisellä paikalla. Kaikkialta keskimäärin yhtä pitkä matka tai tollai.

Palvelun toivottiin pysyvän samanlaisena myös siinä suhteessa, ettei sitä kehitettäisi liikaa esimerkiksi yhdistämällä kohtaamispaikan palveluihin muita palveluita, jotka eivät kohtaamispaikan luonteeseen välttämättä sopisi. Kohtaamispaikan palvelut ja toiminnan sisältö nähtiin riittävinä ja tarpeenmukaisina siellä tällä hetkellä käyville.

Mutta täällä on kumminki niinkun, tääl toimii aika hyvin toi erilaiset palvelut tossa, tai toimii toi vaatehommat, noi pesu- kaikki noi. Täällä on kaikki asiat aika reilassa. ---Mä en kumminkaan haluis niinkun muuttaa tätä mitään silleen, että jos tähän nyt ottais jotain selviämisasemia taikka jotain tämmösiä asioita, niin mä en nää, että ne ois täällä niinkun oikeenlaisia juttuja. Että niinkun se on ihan, tää on aika hyvä tämmösenään.

Aineistosta löytyi kaksi varsinaista toivetta tai kehittämisisideaa kohtaamispaikalle. Toinen toive liittyi kohtaamispaikan aukioloaikoihin ja toinen taas toiminnan sisältöön sekä yhteistyömuotoihin. Kohtaamispaikka on tällä hetkellä auki kolmena päivänä viikossa ja sen toivottiin laajentavan aukioloaikoja kaikille arkipäiville. Kohtaamispaikalta toivottiin myös yhteistyötä paikallisten vertaistukiryhmien AA:n ja NA:n kanssa toteutettuna siten, että vertaistukiryhmien jäsenet voisivat tulla kohtaamispaikkaan kertomaan oman tarinansa.

Ehkä, ehkä tää vois olla enempi auki. Ehkä tää vois olla arkiviikolla joka päivä auki. Mun mielestä se ois ehkä semmonen asia mikä niinku tekis tästä vielä tärkeemmän asian.

Sen asian mä toivoisin, että tänne pääsis AA:n ja NA:n jäsenet kertoo oman tarinansa. Ei saarnaamaan. Ei mitään semmosta. Sitä ei voi tehdä, sitä ei pidä tehdä, koska jos sä saarnaat jollekin, se lähtee välittömästi ryyppää. Tiäksä, sillai voi tappa ihmisiä, saarnaamalla jostain. Mut sä voi kertoo sun oman tarinan.

7.3 Palvelujärjestelmän tarjoama tuki asunnottomuuteen

Tässä luvussa käsitellään haastattelussa käsiteltyä teemaa palvelujärjestelmän tarjoamasta tuesta asunnottomuuteen. Palvelujärjestelmän tuki on jaettu haastateltavien kokemuksiin asumiseen liittyvästä tuesta sekä siihen liittyvistä toiveista ja tarpeista. Palvelujärjestelmällä tarkoitetaan tässä yhteydessä kohtaamispaikan, hyvinvointialueen, sekä muiden hyvinvointialueen alueella toimivien organisaatioiden palveluita.

7.3.1 Kokemuksia asumiseen liittyvästä tuesta

Lähes kaikki haastateltavat totesivat haastattelussa, etteivät olleet saaneet palvelujärjestelmältä tukea asumiseen liittyvissä asioissa, eikä sitä ei ollut tarjottu heille. Haastattelussa asumiseen liittyvä tuki eriteltiin asunnon hankintaan tai muuhun asumiseen liittyvään tukeen. Yksi vastaajista kertoi saaneensa kohtaamispaikasta tukea asunnon hankintaan pitkän asunnottomuusjakson jälkeen. Kyseinen kohtaamispaikassa kävijä oli yrittänyt hankkia asuntoa paikallisen asunnonvälittäjän kautta, mutta ei ollut onnistunut ja lopulta tuki asunnon hankintaan oli löytynyt kohtaamispaikasta. Oman asunnon löytäminen oli ruokkinut myös muuta positiivista muutosta elämässä.

Mä sain tätä kautta. Mulle tuli vaan: nyt ois tarjolla. Mulla oli paikallisella asunnonvälittäjällä, kun mä hain, ni mä meinasin jo jumalauta hypätä sillalta vittu kesällä tossa noin. Ilman näkemättä mä tiesin, no voin sanoo ääneen, että (tuetun asumisen yksikön nimi) asunto. Jumalauta on ollu kivaa nytten.

Myös toisen haastateltavan kokemuksen mukaan asunnon hankkimiseen tarvittava tuki oli tullut pääosin kohtaamispaikasta. Sosiaaliohjauksen merkitys asumiseen liittyvässä tuessa nähtiin melko pienenä, tärkeämpänä tukena nähtiin kohtaamispaikan tarjoama konkreettinen apu esimerkiksi asuntohakemuksen täyttämässä. Sosiaalihuolto näyttäytyi yhdelle haastateltavalle ylikuormittuneena palveluna, jossa on resurssipulan vuoksi pitkät jonotusajat ja palvelua on siitä syystä haastava saada. Sosiaalihuollon tuki nähtiin riittämättömänä ja toivottiin, että tuen tarvitsijan elämään voisi puuttua tiukemmin kannustaen.

Et vaikka tää on tässä ja se tuntuu hyvältä, niin silti pitäis ehkä mun mielestäni mennä pitemmälle niissä asioissa, puuttuu siihen elämään niinku. Ei nyt varsinaisesti holhota, mutta se niinkun pitäis olla vähän semmosta tiukempaa

se kannustaminen. ---Niin, mä tiää, mä en oikeen tiää mikä se taho sitten ois. Sosiaalitoimi se tavallaan pitäis olla, mutta ne on yleensä kiireisiä, niillä ei oo ehkä resursseja, eikä niillä oo asuntoja tarjota. ---Emmä tiedä mistä ne niinkun johtuu tommoset ongelmat niillä, mutta kyllä omasta mielestäni on aika pitkiä jonotusaikoja niinkun siihen, että tapahtuu oikeesti niinkun yhtään mitään, yhtään mitään noin niin.

--- ei se sosiaaliohjaaja, nehän on niitä lappujen täyttäjiä, että kyllä ne on niinku nää ihmiset, ketä mä jatkuvasti tapaan. Ni kyllä ne on ne, ne, jotka tässä pääosassa, että niinku iso niinku. Niiden asenteesta on ollu mullakin niinku asioita kiinni.

Aineistosta ilmeni myös saamatta jäänyt tai riittämätön tuki, jota asunnon hankintaan olisi kaivattu. Tuen tarve liittyi eräässä tapauksessa taloudelliseen tukeen, jota olisi toivottu sosiaalitoimesta muuttokustannusten kattamiseen. Tuen saamatta jääminen tuntui epäreilulle ja aiheutti jopa sen, että sosiaalitoimen palveluita jätettiin käyttämättä joksikin aikaa. Haastavassa elämäntilanteessa saatu tuki saattoi myös jäädä puolitiehen, ikään kuin roikkumaan. Jopa useiden huoli-ilmoitusten jälkeen toivottu apu oli jäänyt saamatta, eikä tilanne ollut ratkennut ilmoitusten myötä, vaikka niitä oli tehty eri tahoilta.

Mä hain tuolta noin perkele kaiken maailman tukia ja kaikkee ja sano, että avoliittoon muuttaminen ei ole peruste asumis, tälle, vakuudelle. Mä että sattupa perkele sopivasti, mulla on rahapäivä. Maksoin 560 tän vakuuden ja sit sossu lupas mulle, mä soitin, että näin on käyny. Mulla oli liput ja laput, mä olin maksanu sen. Ni jumalauta hei oikeesti, eka levitettiin punasta mattoo, että (haastateltavan oma nimi) tulee. --- Mä kävelen sinne sossuun punasella matolla ja mä meen sinne, ni se punanen matto levitettiin helvettiin meiltä. --- Meille jäi, mä voin summanakin sanoo, 390. Se ei oo yhden ihmisen toimeentulotuki. Mä hermostuin siel niin paljon ---
--- ja mä olin pitkän aikaa, mä en sossuun ottanu yhteyttä ---

Välillä on tehny sosiaalitoimikii niinkun niitä huoli-ilmotuksia musta, että, sillain turhan harvoin niinku johtaa mihinkään. Periaatteessa niinkun ku sellanen huoli-ilmotus tehdään niinkun ihmisestä, ni silloin se asia pitäs niinkun laittaa mun mielestä niinkun sit kuntoon asti, että sitä ei sais vaan niinku vaan pistää alulle ja jättää siihen roikkumaan.

Yhtenä näkökulmana asumiseen liittyvään tukeen aineistosta havaittiin yhteisön itsensä tarjoama tuki toisilleen. Toisista huolta pitäminen ja auttaminen tarpeen tullen oli haastateltaville selkeästi tärkeää. Tähän yhteisön keskinäiseen tukeen myös luotettiin niin paljon, ettei varsinaisia asunnon hankintaan tai asumiseen liittyviä julkisia palveluita välttämättä edes tarvittu. Yöpaikka löytyi aina tarvittaessa ja kotona asuminen nähtiin tietyssä elämänvaiheessa jopa tylsänä vaihtoehtona.

Me ollaan niinkun piristetään toisiamme ja pidetään toisistamme huolta. Et, jos toisella ei oo kämppää, ja toisella on kämppä, nii tuu vaikka nukkuu mun luo, ei tarvii olla taivasalla.

Mä en oo tarvinnu, koska se porukka missä mä ryyppäsin, mä pääsin koska hyvänsä asuu jonkun luo. Et mä en sitä muodollista puolta oo tarvinnu. Se oli niin tylsää kotona asua! Aivan helvetin tylsä vaihtoehto asua omassa kotona.

7.3.2 Asunnottomuuden ainoa ratkaisu on asunto

Toiveita ja kehittämideoita asunnottomuuteen liittyvään tukeen palvelujärjestelmän taholta löytyi aineistosta kattavasti. Yleinen mielipide oli, että tukea pitäisi tarjota asunnottomuutta kokevalle enemmän, etenkin jos henkilö tarvitsee apua oman elämän ja arjen hallinnassa. Tärkeää tuessa oli haastateltavien mukaan se, että sitä pystyttäisiin järjestämään yksilöllisesti kunkin tarpeen mukaan. Tuen tarpeen yksilöllinen huomioiminen oli haastateltavien mielestä tärkeää palvelussa kuin palvelussa.

Ehkä enemmän sitä tukee pitäis antaa niinkun. Sitä, et auttais ihmistä enemmän, jos on niinku tarve tosissaan siihen, ettei pysty ite hoitaa niinku asioitaan.

No toi just mitä tota "veli" sano, että pitäs mennä sen ihmisen, jokaisella on yksilöllinen tilanne. Sitä varmaan tehdäänkin tänä päivänä, mä oon ihan varma, et semmosta tapahtuu.

Koska vuokra-asuntotarjonta keskittyy tällä hetkellä kaupungin omiin tai yksityisten vuokranantajien asuntoihin, tukea asunnon hakemiseen ja hakuprosessissa tarvittavien valmiuksien kehittämiseen kaivattiin enemmän. Asunnon hakeminen ei ole ollut välttämättä helppoa, eikä hakemuksen tekeminen ole johtanut aina toivottuun lopputulokseen.

Asunnon hakemisprosessi nähtiin melko mutkikkaana esimerkiksi Kelan etuuksien näkökulmasta. Asunnon hakeminen vaatii voimavaroja ja jaksamista, mitä ei välttämättä hakijalta itseltään löytynyt siinä hetkessä. Asunnon hakemiseen toivottiin neuvontaa, kannustamista ja tukea vaihe vaiheelta, että oman asunnon löytäminen etenisi toivotusti. Aineistossa liiallisen holhoamisen ja tiiviin tuen raja näyttäytyi häilyvänä. Omien asioiden hoitamiseen kaivattiin tiiviimpää tukea ja kannustusta viranomaisen taholta, mutta niin, ettei se kuitenkaan tuntuisi tuen vastaanottajasta holhoavalta.

Mun on tosi vaikeeta niinkun ite saada se aikaseks. Ja sit jos se on vaan se, et mä teen vaan sen asuntohakemuksen, se ei johda yleensä mihinkään. Nii et sit niinku pitäis laittaa Kela-asiat kuntoon ja kaikki tämmöset niinku, sais neuvontaa tämmösissä asioissa, tukee niinkun semmosissa jutuissa, ja sitä kannustamista, et sanoo, et "hei tuu keskiviikkonakin, laitetaan tää asia seuraavaks" ja sit sillai, et vaikka se ois niinkun yks ihminen kerrallaan, ni sillä varmasti pääsis niinkun paremmin tuloksiin ja se ois niinkun tosi tärkeetä mun mielestä. Et niinkun nyt kaikki vaan roikkuu.

Vapailla asuntomarkkinoilla olevien vuokra-asuntojen lisäksi haastateltavat kertoivat ajatuksiaan ja kokemuksiaan tuetusta asumisesta. Tuettu asuminen omine raameineen tuntui joidenkin haastateltavien mielestä jopa holhoavalta ja yksilön yksityisyyttä rikkovalta. Haastateltavien mielestä tuetussa asumisessa tulisikin huomioida paremmin asujien yksityisyys ja kunnioitettava kohtaaminen työntekijöiden puolelta. Tuetussa asumisessa tärkeää haastateltavien mielestä oli myös se, että tarjolla olisi ei-päihdeettömiä, kosteita asumismuotoja, joiden kautta asunnottomuutta ja päihderiippuvaisuutta kokevilla olisi mahdollisuus päästä eteenpäin. Erään haastateltavan sanoin: asunnottomuuden ainoa ratkaisu on asunto.

Vuosi ja neljä kuukautta, nyt sain kämpän jo. Vaikka sekin on vähän semmonen kämpä, että heitetään lainausmerkillä, "ei normaali." Mä en oo ihan pikkupoika. XX-vuotias äijä saatana, niin mun tarvii kun lastentarhassa mennä ilmoittaa: "hei mä lähen nyt käymään tossa noin." Mä, et ei jumalauta hei, aikuisten oikeesti.

Se on ainoa mahdollinen järjestely, et on kosteita taloja. Se on ainoa mahdollinen. Jostain pitää aloittaa. Ei ne voi kaikki raitistua, kun ne kävelee siitä sinne tontille. Ei tietenkään ne voi. Se on ainoa mahdollisuus aloittaa kosteista taloista ja kattoo minne sit, mihin suuntaan ihmiset sit lähtee menee.

Tuetun asumisen piiriin ei kuitenkaan ollut välttämättä päästy vaikeassakaan elämäntilanteessa, jolloin se olisi tuntunut varteenotettavalta asumisvaihtoehdolta omine rajoituksineen, vaikka sitä ei muussa tilanteessa nähty itselle sopivaksi asumismuodoksi. Tuettu asuminen tuntui ristiriitaiseltakin vaihtoehdolta tarjoten mahdollisen irtaantumisen asunnottomuuden kierteestä, mutta luoden erilaisen oravanpyörän tuetun asumisen palveluiden käyttäjänä. Tarvetta tällaiselle asumismuodolle nähtiin kuitenkin olevan nykyistä enemmän ja mahdollisesti keskitetysti.

Mä en tiiä miks niinku mulla ei oo ollu niihin tavallaan niinku saumoja, saumoja päästä tai sillälaila. Vai onko se siitä kiinni, että mä en oo itte niinkun halunnu sinne lähtökohtasesti niinkun ja että mä oon halunnu normaalin asunnon. Koska mä oon niinkun nähny sen minkälainen niinkun semmonen oravanpyörä sitten alkaa, jos sellaseen niinku heittäytyy mukaan. ---on aika raskas vuosi takana, niin mulle kyllä kelpais niinkun semmonenkin paikka. Mutta mä en tiiä sit että, et onks siinä sit mitään järkee tavallaan, et ne on vähän semmosia samalla lailla kun vankilatki, ni sellasia laitospaikkoja missä niinkun pysytään asian äärellä, vaikka siel ollaan kumminkin parantumassa niinkun, ni sit se ei välttämättä oo hyvä.

Yhtenä haasteena aineistosta ilmeni rakenteelliset ongelmat, jotka koskivat erityisesti asuntojen saatavuutta ja eri organisaatioiden tai tahojen yhteistyötä. Erään haastateltavan kokemuksen mukaan asuntoja on alueella vapaana, mutta niihin on vaikea päästä ja niitä vuokrataan vain tietynlaisille ihmisille tai ihmisryhmille. Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjonta on myös keskittynyt paikallisesti yhdelle yritykselle, joka nähtiin haasteeksi asunnon löytämisessä esimerkiksi jo kertyneiden vuokravelkojen takia.

Mutta niinku se on, täällä sanotaan paljon, että niitä asuntoja ei ole, mut kyllä niitä on. Niit on tuolla, niit on tyhjänä tuolla ja niit on niinku, niitä kyllä on. Mut niit ei vaan oo niinku tietyille henkilöille, niin sille asialle pitäis niinkun tehdä jotain.

Tärkeänä pointtina se asia, että siellä on mahdollisuus saatu ja se on mokattu ja sen jälkeen niinkun sulla ei oo mahollisuutta jonkun vuokravelat takia esimerkiks niinkun niin. Jos on vaan yhdessä paikkaa niitä asuntoja, niin se on tosi vaikee saada niinku mistään.

Keinoksi asunnon asunnottomuutta kokevan tukemiseen rakenteellisella tasolla haastateltavien mukaan olisi yhteistyön kehittäminen niin, että tehty työ palvelisi tuen kohdetta aidosti. Yhteistyötä ja samaan suuntaan työskentelemistä eri toimijoiden kesken tarvitaan, jotta asunnottomuuteen saataisiin luotua kestäviä ratkaisuja ja mahdoton muuttuisi mahdolliseksi. Asunnottomuuden poistamisessa kaivattaisiin erään haastateltavan mukaan laajaa, yli organisaatorajojen toimivaa yhteistyötä sekä yhtenäisiä, toimivia palveluita ja toimintatapoja.

---se pitäis olla se yhteistyö kaikkien näitten niinkun asioitten kanssa niinkun tekeville, se pitäis olla niinkun, se pitäis olla sellaset pelisäännöt, että kaikki vois pelata niillä samalla lailla, että niinkun se apu tulis sinne missä tarvitaan, se ei menis sinne niinkun.. Jos on yksityinen firma taikka hyvinvointialue, kaupunki taikka joku muu tämmönen asia, niin ne ei varmasti pelaa ne asiat sillai ku niitten ehkä pitäs pelata, että siit ois suuri hyöty sille asunnottomalle. Et niinku se on semmonen, sehän on niinkun tavallaan mahdoton yhtälö, mutta aina sitä yhteistyötä vois niinkun jollain tapaa parantaa mun mielestä.

7.3.3 Reppuelämään tottuu

Vaikka oman asunnon saaminen on asunnottomuutta kokevalle tärkeä merkkipaalu elämässä, yhtä tärkeää on varmasti saada pidettyä omasta kodista huolta ja saada se säilymään.

Nii, mä oon ollu liikkeellä nyt melkei sen kaheksan vuotta, siinä on sellasta pikku pätkeä siinä pätkällä, ni se oli outoo se, kun sulla on se paikka, että niinkun pysyt siinä, siihen reppuelämään tottuu. Se on vaikee sit niinkun jäädä, jäädä niinkun ja sit kun pitäs pystyy sit panostaa siihen, siihen ja niinkun rauhottuu paikalleen ja pitää siitä huoli siitä omasta pesästä. Että semmoseen mä luulen, että olis niinku apua tarvitsevia.

Apua asunnon säilyttämiseen ja erityisesti taloudelliseen tilanteeseen haastateltavien mukaan löytyy mm. välitystilistä. Vuokravelkojen nähtiin olevan yksi merkittävä tekijä asunnottomuuden synnyssä sekä uusiutumisen ja raha-asioissa tukemiseen toivottiin nykyistä tiiviimpää puuttumista viranomaistaholta. Vaikka välitystili ja muu taloudellinen tuki viranomaisen taholta oli haastateltavien mielestä holhoavaa, oli se osan mielestä kuitenkin pienempi paha kuin asunnotta jääminen. Aihe herätti kuitenkin haastateltavissa myös

muunlaisia ajatuksia. Toisaalta haastatteluissa tuotiin esiin, että oman asunnon säilyttäminen ja taloudellisen tilanteen ylläpitäminen on myös yksilön omalla vastuulla. Keskustelua nousi myös tuen tarpeen näkökulmasta ja juuri kyseiselle henkilölle sopivista tukimuodoista. Vaikka ei olisi onnistunut säilyttämään asuntoaan ja tarvitsisi tukea jollain elämän osa-alueella, ei se välttämättä tarkoita sitä, etteikö olisi kykeneväinen huolehtimaan esimerkiksi omista raha-asioistaan.

Ja sithän on se välitystili monella nykyään, se on yks mikä auttaa siinä, että se asunto pysyy.

Et se pitäis niinkun, et sehän on holhoomista, mut niinkun, mut mun mielestä sekin on niinkun parempi vaihtoehto, kun se, että käy niinkun näin, kun koko ajan käy. Että se niinku, ei siinä oo mitään järkee.

Taloudellisten haasteiden lisäksi haastatteluissa keskusteltiin päihteistä ja niiden vaikutuksista oman asunnon säilymiseen. Asunnon löytymisen ei haastateltavien mielestä hyödytä yksilöä tai yhteiskuntaa, jos asuminen keskeytyy pian asunnon löytymisen jälkeen esimerkiksi päihderiippuvuuden vuoksi. Tällainen tilanne olisi pikemminkin kaikkien osapuolten resurssien haaskaamista ja hukkaan heitettyä työtä.

Se ei niinku auta mitään, jos sä saat sen asunnon, jos sä kolmessa kuukaudessa menetät sen. Silleen, et niinkun delegaatio kattoo, että ”aa, nyt se on juonu kiljua, että heitetään se kadulle. Ei jatketa sopimusta.” Ni siinä ei oo niinkun helvetti mitään järkee. Siinä on käytetty jonkun rahaa, X-määrä rahaa siihen, et se kaveri on saatu pois kadulta ja nyt se on siel taas.

Yhdeksi ratkaisuksi asunnottomuuteen ja asunnon säilyttämiseen nähtiin työ. Nykyinen työelämä oli erään haastateltavan mukaan jäykkä, eikä se huomioi täsmätyökykyisiä ihmisiä, kuten mielenterveyskuntoutujia tai päihderiippuvuudesta kärsiviä riittävästi. Työn tekeminen ja sen taloudellista, elämän merkityksellisyyttä ja psyykkistä hyvinvointia tukevat elementit jäävät siten pitkään työttöminä olleilta väistämättä kokematta. Työelämä linkittyi haastattelussa osana suurempaa kontekstia ja työelämän haasteet pikemminkin yhteiskunnan, kuin yksilön ongelmana.

--- päihteiden käyttäjistä, mielenterveyspotilaista ja niin sanotuista vajaatyökykyisistä ihmisistä. Nekin on saman arvoisia kansalaisia perustuslain mukaan kun muutkin. Niillä pitäis olla mahdollisuus tehdä duunia,

et ne sais fyrkkaa ja elämänsä sisältöä ja sit sen psykologisen merkityksen mitä se työ antaa.

Täytyshän meille nyt ottaa nää ihmiset, kansalaiset huomioon, eikä rakentaa semmonen yhteiskunta, että puoli kanssa on joko kännissä tai syö masennuslääkkeitä tai menee junan alle. Ei se nyt oikeen hyvältä kuulosta. Eiks oo? Et se pitäis olla yksilöä kunnioittavampi yhteiskunta.

Nykyinen asunnottomuustilanne herätti haastatteluissa ratkaisujen lisäksi myös paljon kysymyksiä. Vaikka tietoa asunnottomuudesta ja siihen johtavista syistä on nykyään olemassa paljon, ei siihen olla kyetty pureutumaan riittävän tehokkaasti, asunnottomuutta kokevia on edelleen. Haastateltavat kuvasivat palvelujärjestelmän jäykkänä ja turhan mutkikkaana. Aineiston mukaan avun saaminen on mahdollisesti nykypäivänä vaikeampaa kuin aiemmin. Palvelujärjestelmältä toivottiin tehokkuutta ja rohkeaa puuttumista asunnottomuusongelmaan ihmisten hyvinvoinnin parantamiseksi.

Aika huolissaan on itekkin niinkun siitä, et mitä niinkun kotikaupungissa tapahtuu. Mihin tää kaikki niinkun johtaa? Miks ei niinkun oo asuntoja mitä niinku kaikille ihmisille tapahtuu ja minkälaisia ongelmia täällä on? Että mä luulen, et kumminkin niistä tiedetään kumminkin aika paljo, et onks se niinku silmien sulkemista vai mitä se on? Miksi näille asioille ei niinkun, miksei ne tapahdu silleen niinkun ennen vanhaan? Mutkia suoriks ja tehdään asioille jotakin, sitä ehkä enemmän niinkun vois toivoo. Ihan sillä perusteella, että niinkun et useempi vois voida vähän paremmin.

8 Johtopäätökset

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä työn keskeisimmät johtopäätökset, joiden pohjana on käytetty työn tuloksia. Johtopäätöksissä kuvataan kohtaamispaikan merkityksiä siellä käyville, kohtaamispaikkaan muodostuneen yhteisön sekä muun tuen kautta ja kerrotaan toiveista, joita kohtaamispaikassa kävijöillä on sen toiminnalle. Luvussa kuvataan myös kokemuksia, toiveita ja kehittämissuhteita, joita kohtaamispaikassa kävijöillä on palvelujärjestelmään liittyen. Näitä kaikkia tarkastellaan suhteessa aiempiin tutkimuksiin ja teoriaperustaan.

8.1 Kohtaamispaikan merkityksiä

Tehdyn tutkimuksen perusteella kohtaamispaikalla on varsin monenlaisia merkityksiä siellä kävijöille. Yksi merkittävin tutkimuksen tuloksissa esiintynyt merkitys oli kohtaamispaikkaan muodostunut oma yhteisönsä, joka ehkäisi yksinäisyyttä ja loi mahdollisuuden kokea osallisuutta. Kohtaamispaikassa oli tutkimuksen mukaan hyvä yhteishenki, joka tuki kohtaamispaikassa käymistä omana itsenään, ilman pelkoa muiden tuomitsemisesta. Tutkimushaastatteluissa haastateltavat kuvasivat myös syvempää yhteistä ymmärrystä, joka syntyy yhteisen kokemuksen kautta. Tutkimuksen tuloksista voidaan tehdä johtopäätös, että tietynlainen elämäntilanne lisää yhteyden kokemista muihin vastaavan kokeneisiin. Tämä ruokkii ymmärrystä haastavaa elämäntilannetta kohtaan ja lisää avun ja tuen tarjoamista muille haastavassa tilanteessa olevalle. Nivalan (2021) mukaan osallisuuden kokeminen vaatii yhteisön, johon kuulua ja jonka jäseneksi hyväksytään, sekä mahdollisuuksia osallistua tämän yhteisön toimintaan ja vaikuttaa sen asioihin.

Kvistin (2020, ss. 49–50) tutkimuksessa tuli ilmi asunnottomuutta kokevien ns. leimattu identiteetti, joka voi vaikuttaa omaan identiteettiin negatiivisesti, mutta toisaalta vahvistaa samaan ryhmään kuuluvien yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tutussa ryhmässä liikkuminen ja toimiminen lisäävät mahdollisuuksia auttaa muita ja pitää samassa tilanteessa olevien puolia. Vastaavanlainen identiteetti ja jakautuminen näkyi myös tämän tutkimuksen tuloksissa, joka osaltaan todennäköisesti vahvistaa kohtaamispaikassa kävijöiden muodostamaa yhteisöä. Samassa elämäntilanteessa olevat muodostavat oman ryhmänsä, sulkien ulkopuolelleen muut, ns. tavallista elämää elävät. Kvist (2020, ss. 60–61) kirjoittaa pro gradu työssään marginaalissa elävästä ihmisryhmästä, asunnottomuutta kokevista, johon kuuluvat ovat kuitenkin samanaikaisesti myös osa muita marginaaleja, mikä tekee heistä jokaisesta yleistysten sijaan yksilöitä.

Yksi kohtaamispaikan merkityksistä liittyy käytännön asioihin, joita kohtaamispaikassa voi sen aukioloaikojen puitteissa hoitaa. Kohtaamispaikan omia palveluita hyödynnetään laajasti, eikä tutkimuksessa tullut ilmi mitään sellaista, mikä olisi ollut kohtaamispaikassa ylimääräistä tai turhaa. Kohtaamispaikan toiminta haluttaisiin säilyttää mahdollisimman pitkälle sellaisena, kuin se on nyt. Kohtaamispaikalle jalkautuvat palvelut ovat tutkimuksen mukaan asiakkaiden tarpeisiin vastaavia ja melko hyvin saavutettavia, joskin kohtaamispaikan työntekijöiden tuki näiden palveluiden rinnalla on eittämättä oleellisen tärkeä jalkautuviin palveluihin kannustamisen kannalta tai niitä täydentäen. Näiden jalkautuvien palveluiden tarjoama tuki on ollut joiltain osin haastattelututkimukseen

osallistuneiden tarpeeseen nähden liian kevyttä. Kohtaamispaikan rooli näyttäytyy tämän tutkimuksen perusteella tärkeänä hyvinvointialueen palvelukokonaisuuden osana järjestettäessä kohtaamispaikan kävijöille muita tarvittavia palveluita tai tukea. Kohtaamispaikan yhteydenotto muihin hyvinvointialueen palveluihin voi nopeuttaa palveluiden saamista.

Kautosen (2020, s. 41) opinnäytetyön tutkimushaastattelussa Tampereen asumispäivystyksen kävijät toivat esiin erilaisten ryhmätoimintojen tärkeyttä osana asumispäivystyksen palveluita. Tällaiset ryhmätoiminnot nähtiin tärkeiksi sosiaalisten taitojen ja asumistaitojen vahvistamisen kannalta. Tämän opinnäytetyön tutkimushaastattelussa ryhmä- ja virkistystoiminta mainittiin ohimennen, eikä se näytellyt tutkimuksessa kovinkaan merkittävää roolia.

Koska kohtaamispaikassa kävijät olivat varsin tyytyväisiä kohtaamispaikan tarjoamaan palveluun, toiveita tai kehittämissuhteita tutkimuksessa ei ilmennyt montaa. Kohtaamispaikalta toivottiin laajempaa aukioloa ulottuen kaikille viikon arkipäiville. Osa haastatteluun osallistuvista kertoi käyvänsä kohtaamispaikassa säännöllisesti, jolloin laajempi aukioloaika toisi tälle kohderyhmälle lisähyötyä. Toinen konkreettinen kehittämissuhteus liittyi kohtaamispaikan toteuttamaan yhteistyöhön muiden tahojen kanssa. Toivottiin, että vertaistukijärjestöjen, kuten AA:n ja NA:n jäsenet saisivat käydä kohtaamispaikassa kertomassa oman tarinansa. Tutkimuksessa tuli ilmi, että vertaistuki on monen kohtaamispaikassa kävijän mielestä tärkeä tukimuoto erilaisissa haastavissa elämäntilanteissa ja sitä moni saakin kohtaamispaikan omasta yhteisöstä.

Kohtaamispaikan henkilökunnan rooli ja heidän tarjoamansa tuen tärkeys näyttäytyi tutkimuksessa tärkeänä tekijänä. Työntekijät ovat ikään kuin osa kohtaamispaikan yhteisöä, mutta heidän osaamisensa ja kokemuksensa luovat raamit kohtaamispaikan toiminnalle ja mahdollistavat monenlaisen tuen. Tutkimushaastattelussa mainittiin konkreettisina tukimuotoina asuntohakemusten tekemisessä ja asunnon etsimisessä auttaminen, asunnon hakuprosessissa neuvominen, kannustus ja tuki palveluiden käyttämisessä, tulevaisuuden suunnitelmien ja tavoitteiden asettaminen yhdessä kohtaamispaikassa kävijän kanssa, sekä yleinen kannustaminen asioissa. Myös Kautosen (2022, s. 40) tekemässä tutkimuksessa asumispäivystyksessä kävijät toivoivat sen henkilökunnalta apua ja tukea erityisesti arki- ja viranomaisasioiden hoitoon. Tuen määrän toivottiin olevan riittävää, mutta samalla kuitenkin kannustavan asioiden hoitamiseen

itsenäisesti. Toisaalta henkilökunnan tiivis tuki toi kävijöille turvallisuuden tunnetta, joka näkyy myös tässä tutkimuksessa.

8.2 Kokemuksia palvelujärjestelmän asumiseen liittyvästä tuesta

Kaikkinensa muun palvelujärjestelmän tarjoama tuki näyttäytyi tutkimuksessa riittämättömänä tai muuten puutteellisenä. Tukea ei ollut tarjottu, tuki ei ollut riittävää tai sitä ei ollut saatu ollenkaan. Kohtaamispaikan henkilökunnalta saatu tuki on ollut riittävää, mutta saman aikaisesti on tarve tiiviimmällekkin tuelle. Tutkimuksen tulosten perusteella tiiviimpää tukea ja puuttumista kaivataan asumiseen liittyvissä asioissa erityisesti sosiaalitoimelta.

Haastateltavien kokemusten perusteella riittämätön tuki liittyi asunnon löytämiseen, hankkimiseen ja siihen liittyvään taloudelliseen tukeen. Riittämätön tai saamatta jäänyt tuki aiheutti myös luottamuksen menettämisen sosiaalihuollon palveluihin niin, ettei niitä haluttu käyttää entiseen tapaan. Laineen (2018, s. 64) YAMK-opinnäytetyön tutkimuksessa selvisi, että merkittävässä roolissa tuen saamisessa on myös kyky ja halu ottaa tukea vastaan. Oma aktiivisuus oli asunnottomuutta kokevalla tärkeä tekijä asunnottomuuspolun päättämisessä. Laineen opinnäytetyön tutkimustulos tukee osittain tämän tutkimuksen tulosta. Tukea on mahdotonta saada, jollei sitä ole valmis ottamaan vastaan ja tuen saaminen edellyttää osallistumista omaan prosessiin. Tutkimuksen tulokset kertovat kuitenkin myös siitä, miten tietyssä tilanteessa yksilön omat voimavarat ja jaksaminen ovat varsin heikot, jolloin tilanne tulisi olla vahvemmin viranomaisen käsissä, jolla mahdollisesti voitaisiin estää palvelutta jääminen tai palveluiden väliin putoaminen. Raja liiallisen holhoamisen ja tiiviin tuen välillä on hiuksen hieno ja sen tunnistaminen vaatii yksilöllistä sekä perusteellista elämäntilanteen kartoitusta.

Osalla tutkimushaastatteluun osallistuneista oli joko omakohtaista kokemusta tai mielipiteitä tuetusta asumisesta. Ne, joilla kokemusta oli, kertoivat tuetun asumisen olevan yksilön vapautta ja itsemääräämisoikeutta rajoittava asumismuoto. Samansuuntaisia havaintoja on tehty niin muualla Suomessa kuin kansainvälisestikin, osalle päihderiippuvaisista asunnottomuutta kokevista tuettu asuminen on omia vapauksia liiksi rajoittava asumismuoto. Erityisen vaikeassa asemassa ovat huumeriippuvaiset henkilöt, joiden voi olla käytön vuoksi mahdotonta edes päästä tuetun asumisen piiriin. (Granfelt, 2004, s. 199–200) Tuettu asuminen voi olla tämän tutkimuksen tulosten valossa siitä huolimatta tärkeä asumisen mahdollistaja ja vartenotettava vaihtoehto

asunnottomuusjakson jälkeen. Seninin ja Nussbauminin (Isola ym., 2017, s. 9) kehittämä capability-viitekehys tukee tässäkin tutkimuksessa havaittua vähäosaisuuden vaikutusta muiden resurssien käyttöön tai tavoittelemiseen. Asunnottomuutta kokevan resurssit kuluvat asunnottomuuden aiheuttaman tilanteen korjaamisyriyksiin, jolloin muut elämän mahdollisuudet kaventuvat. Asunnon löydyttyä elämä lakkaa pyörimästä pelkästään asunnottomuuden ja siihen liittyvien ilmiöiden ympärillä, luoden uusia mahdollisuuksia omien haaveiden ja tavoitteiden toteuttamiseksi. Tuetun asumisen ei kuitenkaan nähty sopivan kaikkiin elämäntilanteisiin tai kaikille ihmisille ja siihen suhtauduttiin tämän tutkimuksen perusteella ristiriitaisesti.

Tutkimuksen mukaan osalla asunnottomuutta kokevista ei välttämättä ole tarvetta palvelujärjestelmän tuelle, ainakaan tietyssä vaiheessa elämää. Yhteisön keskinäinen apu ja tuki on ollut osalle riittävä tuki jossain asunnottomuuspolun vaiheessa.

8.3 Toiveita ja kehittämisehdotuksia asumiseen tarvittavaan tukeen

Tutkimuksessa tuli ilmi, että asunnottomuutta kokevan on helppo tunnistaa palvelujärjestelmään tai yhteiskuntaan liittyviä ongelmakohtia suhteessa asunnottomuuteen. Se, mistä tuen tulisi tulla ja millaista sen tulisi olla, oli selkeästi vaikeampaa kuvata. Tämä selittyy ainakin osin palvelu- ja etuusjärjestelmän monimutkaisuudella. Yleinen mielipide tutkimushaastatteluissa kuitenkin oli, että yksilöllistä tukea tulisi tarjota asunnottomuutta kokevalle enemmän ja yksilöllinen tuen tarve tulisi huomioida kaikissa palveluissa. Tuelle on tarvetta heti asumisenpolun ensi metreillä sopivan asunnon etsimisessä ja hakemisessa. Asunnon hakuprosessi on tutkimuksen mukaan mutkikas ja siihen kaivataan opastusta, neuvoja ja kannustusta vaihe vaiheelta. Viranomaisilta toivotaan tiukempaa asioihin tarttumista ja prosessin läpiviemistä loppuun saakka, niin että tukea voisi saada vielä asunnon löydyttyäkin. Laineen (2018, ss. 66–67) tekemän tutkimuksen mukaan suurimpana asunnottomuutta ylläpitävänä tekijänä on neuvonnan ja ohjauksen puute. Moni Laineen toteuttamaan haastatteluun osallistunut olisi toivonut henkilökohtaisempaa opastusta, kuten asunnon etsimistä yhdessä viranomaisen, kuten palveluohjaajan kanssa. Monimutkaisiksi koetut asuntohakemuksen saattavat jäädä tekemättä asunnottomuuteen usein liittyvien elämänhallinnan taitojen puutteiden vuoksi. Myös Kvistin (2020, s. 55) tutkimuksessa tuli ilmi avun hakemisen haasteet voimavarojen puuttuessa muutenkin raskaassa elämäntilanteessa. Palveluiden saaminen edellytti sitoutumista, muuten ongelman kanssa jäi helposti yksin ja apua oli vaikea tai

mahdoton saada. Palvelujärjestelmä ei huomioi ihmisten erilaisia elämäntilanteita ja tuen tarpeita riittävästi.

Tutkimuksen mukaan asunnon saamisen yksi haaste on kohtuuhintaisen asuntotarjonnan keskittyminen yhdelle yritykselle paikallisesti. Vuokrarästien tai häätöjen vuoksi uuden asunnon saaminen samalta yritykseltä nähtiin varsin haastavaksi. Haastatteluissa kuvattiin tilannetta, jossa vapaat asunnot vuokrataan ensisijaisesti tietynlaisille henkilöille. Kaupungin vuokra-asuntoihin pääsemiseksi tarvitaan uusia mahdollisuuksia menetettyjen tilalle ja palvelujärjestelmältä tukea asumiseen asunnon löydyttyä. Sama tilanne oli Kvistin (2020, s. 56) tehdessä tutkimustaan Oulussa, kaupungin asunnon saaminen oli Kvistin haastateltavien mukaan lähes mahdotonta. Ratkaisukeinoiksi nähtiin määräaikaiset vuokrasopimukset, jolloin asukkailla olisi mahdollisuus päästä näyttämään vuokranantajalle oma pystyvyytensä vuokralaisena. Myös tämän tutkimuksen mukaan tukea tarvitaan erityisesti oman talouden hoidossa, johon yhtenä varteenotettavana ratkaisuna on välitystili. Välitystili jakoi haastateltavien ajatuksia, osan mielestä välitystili oli liian holhoava toimenpide, osan mielestä silti välttämätön taloudellisesta arjesta selviytymisessä ja asunnon säilyttämisessä.

Toiveita ja kehittämissuhteita tuetulle asumiselle tuli pääasiassa henkilökunnan suhtautumisesta asiakkaisiin. Henkilökunnalta toivotaan kunnioittavaa kohtaamista, joka huomioi asiakkaan yksityisyyden. Tuettua asumista tulisi tarjota asunnottomuutta kokevalle matalammalla kynnyksellä, vaikka siitä olisi aiemmin ehkä kieltäytyttykin. Tuen tarve voi asunnottomuuden edetessä muuttua ja avun pyytäminen voi tulla entistä vaikeammaksi aina raskaammaksi käyvän elämäntilanteen myötä. Tuetun asumisen osalta ei-päihdeettömiä asumismuotoja tarvitaan lisää, jotka mahdollistavat asumisen päihderiippuvuudesta huolimatta ja huomioivat asujan elämäntilanteen kokonaisvaltaisesti. Tukea tarvitaan tällaisessa tilanteessa usealla elämän osa-alueella- jos sellaista ollaan valmiita ottamaan juuri sillä hetkellä vastaan. Tutkimuksen tulokset ovat yhtenäisiä Kaakisen (2023, s. 11) päätelmien kanssa, jossa palvelujärjestelmän yksi suurimmista haasteista on mielenterveyden ja/tai päihdeongelmien kanssa painivan asunnottomuutta kokevan henkilön palveluiden järjestäminen. Liian eriytetyt palvelut eivät kykene vastaamaan tällaisen ihmisen tuen tarpeeseen, jolloin kokonaisvaltainen tuki jää saamatta. Muutos edellyttäisi sujuvaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Tällainen organisaatorajat ylittävä ja samansuuntaisesti etenevä yhteistyö pystyisi parhaiten vastaamaan asunnottomuutta kokevan tarpeisiin ja pureutumaan tehokkaimmin asunnottomuuden ilmiön ytimeen.

9 Pohdinta

Opinnäytetyö pyrki vastaamaan yhteistyötahon, eli kohtaamispaikan toiveeseen selvittää tarkemmin kohtaamispaikassa kävijän kokemuksia ja toiveita kohtaamispaikasta sekä muusta palvelujärjestelmästä. Tässä luvussa pohditaan opinnäytetyön keskeisiä tuloksia, tekijän omaa oppimista, aineiston hankintamenetelmien käyttöä ja hallintaa sekä tutkimuksen luotettavuutta. Lopuksi esitellään joitain mahdollisia kehittämissuhteita kohtaamispaikalle.

9.1 Tutkimuksen tavoitteet suhteessa tuloksiin ja omaan oppimiseen

Opinnäytetyöllä haluttiin selvittää kohtaamispaikan merkitystä siellä kävijöille. Opinnäytetyön tutkimusten tuloksista löytyi useita erilaisia kohtaamispaikan merkityksiä sen kävijöille, jotka pyrittiin kaikki huomioimaan jollain tavalla tutkimuksen tuloksissa ja johtopäätöksissä. Kohtaamispaikka toivoi saavansa opinnäytetyön tutkimuksesta kriittistä palautetta ja toiveita toiminnan kehittämistä varten, mutta niitä saatiin haastatteluista hyvin vähän. Kohtaamispaikan kävijät olivat tyytyväisiä kohtaamispaikan toimintaan, eikä toiveita juurikaan esiintynyt haastatteluissa. Tämä ei tullut yllätyksenä. Jälkikäteen ajateltuna tähän teemahaastattelun osioon olisi voinut panostaa valmiiksi suunniteltujen tarkentavien kysymysten avulla, jolloin haastatteluun osallistuvien olisi ollut mahdollisesti helpompi kuvata toiveitaan. Toisena vaihtoehtona olisi voinut olla haastattelun kysymysrunгон esitleminen osallistujille hyvissä ajoin ennen haastatteluja, jolloin he olisivat ehtineet valmistautua etukäteen haastatteluun.

Toinen opinnäytetyön tavoite oli tiedon hankkiminen asunnottomuutta kokevan kokemuksista ja toiveista liittyen palvelujärjestelmän tarjoamaan tukeen - millaista asumiseen liittyvää tukea asunnottomuutta kokeva tai kokenut on palvelujärjestelmästä saanut ja millaista tukea hän siltä toivoo? Tutkimushaastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän kohtaamispaikassa kävijää, joilla kaikilla on erilainen elämänselitys. Kaikilla haastatteluihin osallistuneilla ei ollut omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta, mutta paljon näkemyksiä ja ajatuksia siitä, miten palvelujärjestelmä voisi asunnottomuutta kokevaa paremmin tukea. Koska kohtaamispaikkaan muodostunut yhteisö on tiivis, todennäköisesti jokaisella haastatteluun osallistuneella oli jonkinlainen käsitys siitä, millaista on elää ilman asuntoa ja mitä haasteita asunnottomuutta elävän arkeen kuuluu. Tutkimushaastatteluista olisi voitu saada tarkempaa ja syvempää tietoa tämän tavoitteen osalta rajoittamalla haastatteluun osallistuvat vain asunnottomuutta kokeviin tai kokeneisiin.

Toisaalta tällaisella rajauksella olisi menetetty tärkeää tietoa kokemustaikojen merkityksestä sen kävijöille, joka koostuu joukosta erilaisia ihmisiä erilaisilla taustoilla.

Opinnäytetyön tekijän omana tavoitteena oli ymmärryksen lisääminen asunnottomuuden ilmiöstä. Asunnottomuuden määrä Suomessa on ollut nousussa ja se näkyy myös asunnottomuutta kokevien lisääntyneenä määränä sosiaalihuollon asiakkaina, minkä vuoksi ilmiön ymmärtäminen nähtiin varsin tärkeänä. Opinnäytetyön tekijän ymmärrys asunnottomuudesta lisääntyi koko ajan opinnäytetyön edetessä. Opinnäytetyön loppuvaiheessa havaittiin teoriaperustan ja aiempien tutkimusten puhuvan samaa kieltä tämän opinnäytetyön tutkimustulosten kanssa, eli tällä työllä tavoitettiin tavoitteisiin nähden riittävä ymmärrys asunnottomuuden ilmiöstä.

Kenties tärkeimpänä oppimiskokemuksena tämä opinnäytetyö tarjosi tekijälleen syrjäytymisen, marginalisaation ja osallisuuden yhteydestä. Vaikka asunnottomuus voidaan nähdä syrjäytymisenä yhteiskunnasta, se luo samanaikaisesti omia, tiiviitä yhteisöjä, jotka luovat mahdollisuuksia osallisuuden kokemiselle. Tällaisten yhteisöjen kääntöpuolena kuitenkin on se, että ne voivat lisätä leimaantumista asunnottoman identiteettiin, jota yhteisö itsessään ruokkii. Osallisuus tällaisissa yhteisöissä on varsin monitahoinen ja laaja kysymys, joka voisi tarjota mielenkiintoisen aiheen jatkotutkimukselle. Toinen otollinen jatkotutkimuksen aihe voisi liittyä tämän kyseisen hyvinvointialueen alueella tehtävään asunnottomuustyöhön palveluiden näkökulmasta: miten ja missä kaikkialla asunnottomuustyötä tehdään ja miten toimijoiden yhteistyötä voisi kehittää niin, että palvelujärjestelmä pystyisi paremmin tukemaan asunnottomuutta kokevaa?

9.2 Ryhmä- ja yksilöhaastattelu

Opinnäytetyön tutkimushaastatteluissa käytettiin aineiston hankintamenetelminä ryhmä- ja yksilöhaastatteluja. Vaikka molemmat ovat melko samankaltaisia haastattelumenetelmiä ja molemmissa haastatteluissa käytettiin samaa puolistrukturoitua haastattelurunkoa, huomattiin niiden käytössä olevan melko suuriakin eroja.

Ryhmähaastattelun edetessä havaittiin sen haitat ja hyödyt. Vaikka ryhmä oli melko pieni, puheenvuorot eivät jakautuneet ryhmäläisten kesken kovin tasaisesti. Kuten lähes aina, ryhmässä oli puheliaampia ja hiljaisempia osallistujia. Haastattelun aikana varmistettiin kuitenkin useita kertoja, että kaikki halukkaat saivat vastata kysymyksiin. Varsinaisia puheenvuoroja ei jaettu, koska haluttiin tarjota mahdollisuus jättää kysymykseen

halutessaan vastaamatta. Tätä korostettiin jo heti haastattelun alussa. Ryhmähaastattelun ehdottomana etuna oli se, että keskustelun ilmapiiri oli haastattelun ajan rento ja luonteva. Tämän mahdollisti todennäköisesti se, että haastateltavat olivat toisilleen ennestään tuttuja ja saivat toisistaan haastattelutilanteessa tukea. Toisen osallistujan vastauksesta saattoi myös löytyä hyvä aasinsilta seuraavaan aiheeseen, ja osallistujien mielipiteet toimivat monesti johdatteluna uuteen ajatukseen tai kokemuksen jakamiseen.

Ryhmähaastattelun jälkeen etsimme vielä kohtaamispaikan työntekijöiden kanssa yhtä tai kahta kohtaamispaikan kävijää yksilöhaastatteluun ja huomasimme sen yllättävän haasteelliseksi. Esteeksi mahdolliseen yksilöhaastatteluun kutsumisille muodostui useimmiten kävijöiden päihtymystila. Tämän havainnon myötä tutkimuksen eettisyyttä täytyi pohtia uuden näkökulman kautta. Avoin haastatteluhetki, toteutettiin se sitten ryhmä- tai yksilöhaastatteluna voi sopia paremmin matalan kynnyksen periaatteita toteuttavaan toimintayksikköön, joskin haastatteluun osallistuvien riskitekijöitä tarkkaan arvioimalla. Myös sitoutuminen tiettyyn ajankohtaan voi luoda omat haasteensa tutkimushaastatteluun osallistumiselle.

Yksilöhaastattelu saatiin haasteista huolimatta toteutettua ja se toi jo toteutetusta ryhmähaastattelusta hankittuun aineistoon lisää syvyyttä. Yksilöhaastattelun ilmapiiri oli myös hyvin erilainen, kuin ryhmähaastattelussa. Haastattelun kysymyksiin annetut vastaukset olivat myös erilaisia kuin ryhmähaastattelussa, vaikka teemahaastattelun runko oli molemmissa sama. Tämä voi osin myös johtua siitä, että ryhmähaastattelu oli avoin kaikille kohtaamispaikassa kävijöille heidän taustoistaan huolimatta, kun taas yksilöhaastatteluun etsittiin täsmällisesti asunnottomuutta kokevaa henkilöä. Yksilöhaastattelu antoi myös paremmin mahdollisuuksia esittää tarkentavia kysymyksiä, kun ryhmähaastattelu taas eteni ajoittain omalla painollaan haastatteluun osallistuvien ollessa aktiivisia keskustelun eteenpäin viejiä.

9.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tämän opinnäytetyön tekijän kiinnostus opinnäytetyön aiheeseen syntyi sosionomiopintojen aikana ja ennakkokäsitys asunnottomuudesta oli ennen opinnäytetyön aloittamista melko suppea. Opinnäytetyön yhteistyötahona toiminut hyvinvointialueen kohtaamispaikka ei ollut ehtinyt tulla vielä tutuksi ennen opinnäytetyön tekemistä. Koska asunnottomuuden ilmiön ymmärtäminen oli vielä pinnallista, koettiin sitä tärkeäksi laajentaa riittäväällä teoriaperustalla. Teoriaperustan avulla haluttiin lisätä ymmärrystä

asunnottomuuden ilmiön lisäksi erityisesti asunnottomuuden taustalla usein havaituista tekijöistä ja asunnottomuutta kokevien kokemusmaailmasta. Opinnäytetyön teoriaperustaa on koottu eri lähteistä vuosikymmenten varrelta. Osa asunnottomuuteen liittyvistä kirjallisista lähteistä on vuosituhannen ensimmäisen vuosikymmenen ajalta, jolloin asunnottomuus on ollut Suomessa kirjallisissa lähteissä enemmän esillä. Näistä lähteistä on poimittu opinnäytetyön kannalta oleellinen tieto, jota on täydennetty tuoreemmilla lähteillä, kuten erilaisilla dokumenteilla ja raporteilla.

Vilka (2021, s. 197) näkee jokaisen laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutetun tutkimuksen ainutkertaisena. Tutkittavaan aiheeseen liittyvä teoreettinen perehtyneisyys on jokaisella tutkijalla erilainen, mikä vaikuttaa väistämättä tutkimusaineiston luokitteluun ja tulkintaan. Opinnäytetyön teoriaperusta vaikutti todennäköisesti myös tämän tutkimuksen tekijän ennakoajatuksiin sekä sitä kautta myös tutkimuksen tuloksiin. Teoriaperusta antoi paremmat mahdollisuudet ymmärtää ennen tutkimushaastattelun toteuttamista asunnottomuutta kokevan elämäntilannetta, mikä todennäköisesti auttoi mm. haastatteluun osallistuvien kohtaamisessa haastattelutilanteessa ja kysymysten asettelussa.

Tämän tutkimuksen tuloksista löydettiin paljon yhteyksiä teoriaperustaan ja aiempiin tutkimuksiin. Tutkimuksen tulosten voidaan olevan suurilta osin yhteneväisiä aiempien tutkimusten tuloksiin, vaikka tutkimusten aiheet eivät olleet kaikilta osin yhtenäisiä. Tutkimuksen yleistäminen tehdään aina tutkijan, tutkimusaineiston ja teorian välisen vuoropuhelun, eli tulkinnan perusteella. Laadullisen tutkimuksen osalta yleistettävyyttä tulisi tehdä jo tutkimuksen aikana tarkastelemalla tutkittavaa asiaa yksittäisen tapauksen sijaan yleisemmällä tasolla. Tämä on käytännössä eri havaintojen yhdistämistä kestävämpien ja syvempien tulkintojen tekemiseksi. Laadulliseen tutkimukseen liittyy vahvasti myös aiempien ajatusmallien kyseenalaistaminen ja uudenlaisen ajattelun synnyttäminen. (Vilka, 2021, s. 195). Tämä opinnäytetyö ei todennäköisesti tuottanut täysin uudenlaista tietoa tai ymmärrystä, mutta sen voi nähdä ainutkertaisena kuvauksena juuri tämän hyvinvointialueen tietyn kohtaamispaikan kävijöiden kokemuksista ja näkemyksistä suhteessa opinnäytetyön tekijän kykyyn ymmärtää sekä tulkita kerrottua.

Tutkimuksen luotettavuutta tulee arvioida koko tutkimuksen kaaren ajan, jokaisessa sen prosessin vaiheessa. Luotettavuus näkyy jokaisessa valinnassa ja perustelussa: miksi tutkimukseen on valittu tietty teoria, tutkimusmenetelmä, analyysitapa tai miksi on päädytty tiettyihin tulkintoihin, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Tutkimustekstissä tulisi näkyä näiden valintojen kuvaus perusteluineen. (Vilka, 2021, s. 197) Tässä opinnäytetyössä on pyritty

selittämään ja perustelevaan opinnäytetyön tutkimuksessa tehtyjä valintoja koko opinnäytetyön prosessin läpi.

9.4 Kehittämisehdotukset kohtaamispaikalle

Kuten todettu, kohtaamispaikan kävijät olivat kohtaamispaikan toimintaan hyvin tyytyväisiä, eikä kehittämisehdotuksia tullut montaakaan. Tutkimuksen tulosten perusteella voisi yhdeksi mahdolliseksi kehittämisehdotukseksi nostaa kohtaamispaikan aukioloaikojen laajentamisen tulevaisuudessa, jolloin toiminta palvelisi paremmin asunnottomuutta kokevia ja tarjoaisi ns. tukikohdan kaikille arkipäiville.

Kohtaamispaikkaan on muodostunut oma, tiivis yhteisönsä ja tutkimushaastatteluissa kuvattiin tämän yhteisön luomaa hyvää ilmapiiriä sekä yhteisön jäsenten toinen toisilleen tarjoamaa tukea. Eräs haastateltavista myös toivoi omasta kokemuksestaan toivuttuaan pystyvänsä mahdollisesti siirtämään siitä jotain hyvää muille kohtaamispaikassa kävijöille. Ehkä tällaista tuen tai vertaistuen mahdollisuutta voisi systemaattisesti kehittää osaksi kohtaamispaikan arkea esimerkiksi vertaistoimijoina tai kokemusasiantuntijoina toimimisen kautta. Haastattelussa toivottiin yhteistyötä vertaistukijärjestöjen, kuten AA:n tai NA:n kanssa. Jollei tällainen yhteistyömuoto ole mahdollista, kohtaamispaikan omat vertaistoimijat tai kokemusasiantuntijat voisivat kenties vastata tähänkin tarpeeseen. Muutoin kävijöiden osallisuutta olemassa olevassa yhteisössä pystyisi lisäämään helposti mm. asiakasraadien tai yhteisökokousten avulla, jollei kohtaamispaikassa vielä tällaista toimintaa ole.

Ryhmätoiminta mainittiin tutkimushaastatteluissa vain ohimennen ja se on haastatteluissa kuvattujen asioiden mukaan nähty virkistystoimintana, joka on rikastuttanut osaltaan kohtaamispaikassa käymistä. Voisiko kohtaamispaikassa järjestetty ryhmätoiminta vastata vielä paremmin asiakkaiden tarpeisiin, jos siihen olisi sisällytetty arjessa tarvittavien taitojen harjoittelua esimerkiksi asumisen osalta? Yksi haaste ryhmätoiminnan järjestämisessä on todennäköisesti ihmisten sitoutuminen tällaisiin ryhmiin, josta herää jatkokysymys, olisiko tällaisia ryhmiä mahdollista järjestää samoin periaattein, kun matalan kynnyksen toimintaa yleensä? Ja jos, niin palveleeko toiminta siihen osallistujia? Tarvetta asumisen taidoille ja taidoille säilyttää asunto vuokrasopimuksen allekirjoittamisen jälkeen selkeästi olisi, tutkimuksen perusteella tarvetta olisi erityisesti taloudellisten taitojen osalta. Koska kohtaamispaikka on merkittävässä asemassa siellä kävijöille ja se on helposti saavutettavissa, yhteistyö hyvinvointialueen taloussosiaalityön, talousneuvolan tai

vastaavan tahon kanssa voisi olla hedelmällistä kohtaamispaikan kävijöiden asumisentaitoja ajatellen niin ehkäisevän, kuin korjaavan työn näkökulmasta.

Kohtaamispaikan toiminta on eittämättä arvokasta kävijöilleen jo nyt, sellaisena kuin se on, ja myös pysyvyys tuo luottamusta sekä turvallisuuden tunnetta olemassa olevaan. Kehittämisehdotuksena tämän tutkimuksen pohjalta voitaisiin myös esittää, ettei kohtaamispaikan toimintaa kehitettäisi liikaa tai liian nopeasti ja kun tai jos kehittämistyöhön lähdetään, kohtaamispaikan kävijäkunta otettaisiin mukaan yhteiseen kehittämiseen mahdollisuuksien mukaan.

Emmä tiä, mun mielestä niinkun joka paikassa pitäis olla tämmönen paikka, missä niinkun, ettei tonne jää yksin miettii.

Lähteet

- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. (2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2025). *Asunnottomat 2024*. Selvitys 2/2025. <https://www.ara.fi/fi/document/asunnottomat-2024>
- Berg, N. (2017). Huono-osaisuuden kasautuminen nuoruudesta keski-ikään. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 54(2), 4. <https://doi.org/10.23990/sa.63657>
- Damski, J. (2024). Köyhyys altistaa päihteiden käytölle ja terveysongelmille. Teoksessa L. Franz-Koivisto (toim.), *Köyhyysvahti. Suomen köyhyysraportti 2024*. (ss.16–17). <https://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2024/11/EAPN-FIN-Koyhyysvahti-2024-Suomen-koyhyysraportti.pdf>
- Degerman, M. (2024). *Laatusuositukset matalan kynnyksen päiväkeskustoiminnalle*. Y-Säätiö. <https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2024/09/Matalan-kynnyksen-paivakeskustoiminta-selvitys-1.pdf>
- Erkkilä, E. (2017). Asunnottomuus ja sosiaalityö. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.), *Sosiaalityön käsikirja*. (ss. 307–312). Tietosanoma.
- Frantz-Koivisto, L. (2024). Asunnottomuus – köyhyyden äärimuoto. Teoksessa L. Frantz-Koivisto (toim.), *Köyhyysvahti. Suomen köyhyysraportti 2024*. (s. 26). <https://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2024/11/EAPN-FIN-Koyhyysvahti-2024-Suomen-koyhyysraportti.pdf>
- Fredriksson, P. (2018). Modernin asunnottomuuspolitiikan synty. Teoksessa P. Fredriksson (toim.), *Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros* (ss. 73–111). Into Kustannus Oy.
- Granfelt, R. (2004). Marginaalitarinoita. Asunnottomuuden, päihteiden ja rikosten kierrenaisten ja miesten tulkitsemana. Teoksessa M. Kuronen, R. Granfelt, L. Nyqvist & P. Petrelius (toim.), *Sukupuoli ja sosiaalityö*. (ss. 197–222). PS-kustannus.
- Granfelt, R. (2017). Asumissosiaalinen työ läsnäolotyönä – Kokemuksia naisten yhteisöstä. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.), *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. (ss. 219–243) Vastapaino.
- Granfelt, R. (2020). Naisten kodittomuus. Teoksessa L. Lehtonen, R. Granfelt & P. Azeem. (toim.), *Kohti kotia ja turvaa -Nais erityisyys asunnottomuustyössä*. (ss. 17–42). https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf
- Granfelt, R. (2022a). *Asumissosiaalinen työ: asunnottomuudesta irti ja asunnosta kodiksi*. Y-Säätiö. <https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2022/04/1-Asumissosiaalinen-tyo-Granfelt-2022.pdf>
- Granfelt, R. (2022b). Asumissosiaalinen työ marginalisaation vastaisena psykososiaalisena ja suhdeperustaisena työnä. Teoksessa A. Jokinen, S. Raitakari & J. Ranta (toim.), *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa*. (ss. 233–268). Vastapaino.

- Granfelt, R. & Turunen, S. (2021). *Naisten asunnottomuuspoluilta kerrottua- asukkaiden ja ammattilaisten kokemuksia asunnottomuudesta, kodista ja asumissosiaalisesta työstä*. Y-Säätiö. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Tutkimusraportti_Granfelt_Turunen_2021.pdf
- Haapakoski, J. (2024). Työttömien köyhyys. Teoksessa L. Franz-Koivisto (toim.), *Köyhyysvahti. Suomen köyhyysraportti 2024*. (ss. 9–11). <https://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2024/11/EAPN-FIN-Koyhyysvahti-2024-Suomen-koyhyysraportti.pdf>
- Hakala, J. (2024). *Laadullisen tutkimuksen A B C. Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle*. Gaudeamus.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. (2021). Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>
- Hämeen ammattikorkeakoulu. (N.d). *Kestävä kehitys*. <https://www.hamk.fi/opiskelijalle/opintojen-suunnittelu/opinnaytetyo/ennen-opinnaytetyon-aloittamista/>
- Hänninen, S. (2010). Asunnottomuuden vastainen toiminta – menestystarinako? Teoksessa S. Hänninen, E. Palola & M. Kaivonurmi (toim.), *Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa*. (ss. 162–180). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085196>
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leeman, L. Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Juhila, K. (2021a). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>
- Juhila, K. (2021b). Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Juntunen, P. (2024). *Harkintavaltaa, tilivelvollisuutta ja koordinoitivajetta. Julkisten palveluiden toteuttamisen, johtamisen ja järjestämisen paradokseja – case asunnottomien palvelut*. *Focus Localis*, 52(3), 9–26.
- Kaakinen, J. (2023). *Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimista asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä*. <https://ym.fi/documents/1410903/40549091/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf/45d202aa-8b0f-fb92-fe27-911cbfb5b299/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf?t=1677828135828>
- Kainulainen, S., Saari, J. & Häkkinen, J. (2013). Kadulta asuntoon – vaikutukset hyvinvoinnille. Teoksessa S. Hyväri & S. Kainulainen (toim.), *Paikka asua ja elää? Näkökulmia*

asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. (ss.49–72). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201801171417>

- Karjalainen, P., Kivipelto, M., Liukko, E. & Muurinen, H. (2021). *Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava sosiaalityö – opas ammattilaisille.* Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-648-0>
- Kautonen, M. (2022). *Asunnottomien päihteiden käyttäjien asumiseen liittyviä tuen tarpeita.* [opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202201311851>
- Korhonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoofo, S.-K. (toim.). (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa* (2. uud. p.). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 3/2019.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Kostiainen, E. & Laakso, S. (2012). *Vailla vakinaista asuntoa. Liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntokannan välillä.* https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Vailla_vakinaista_asuntoa_Liikkuvuus_asunnottomuuden_ja_asuntokannan_valilla.pdf
- Kostiainen, E. & Laakso, S. (2013). Vailla vakinaista asuntoa olevat Helsingissä. Teoksessa S. Hyväri & S. Kainulainen (toim.), *Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin.* (ss. 25–48). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201801171417>
- Kostiainen, E. & Laakso, S. (2015). *Helsingiläisten asunnottomuuspolut.* Rahoitus- ja kehittämiskeskukseen raportteja 1/2015.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/153533/ARAr1_2015_Helsingilaisten_asunnottomuuspolut.pdf
- Kvist, P. (2020). *Kenellä on vastuu asunnottomuudesta? Tapaustutkimus oululaisesta asunnottomuudesta.* [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202006013598>
- Laine, E. (2018). *”Matka asunnottomuuden polulle ja takaisin.” Kokemuksia asunnottomuudesta.* [opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805147929>
- Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. (2015). *Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra).* Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. www.thl.fi/sokra
- Lehtonen, L. & Salonen, J. (2008). *Asunnottomuuden monet kasvot.* Ympäristöministeriö.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/29876057-6359-4211-9428-b5276a79649b/content>
- Manninen, M. & Tuori, T. (2005). A-klinikkasäätiön tuettu asuminen. Teoksessa R. Hynynen (toim.), *Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista.* (ss. 9–26). Ympäristöministeriö. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/72ceb5c2-7c97-4d91-9e2b-b1eb00b4fa79/content>

- Mäntysaari, M. (2013). Hyvinvointivaltion ideologi – Richard M. Titmussin näkemys sosiaalihuollosta. Teoksessa J. Saari, S. Taipale & S. Kainulainen (toim.), *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita*. (ss. 327–344). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-195-3>
- Nivala, E. (2021). *Osallisuus sosiaalipedagogisin silmin*. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/osallisuus-sosiaalipedagogisin-silmin/>
- Nivala, E. & Ryytänen, S. (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, 2013(14), <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/122317/72652>
- Nivala, E. & Ryytänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.
- Pitkänen, S., Koramo, M. Valtakari, M. & Mäki, J. (2023). *Asunnottomuuden yhteistyöohjelman arviointi*. Ympäristöministeriö. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2024/07/YM_2023_32.pdf
- Raunio, K. (2006). *Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Raunio, K. (2009). *Olennainen sosiaalityössä*. Gaudeamus.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Yhteiskuntatieteellinen tietopankki https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Saari, J. (2015). *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Gaudeamus.
- Saari, J. (2020). *Samassa veneessä. Hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa*. Docendo Oy.
- Saari, J., Eskelinen, N. & Björklund, L. (2020). *Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa*. Gaudeamus.
- Sipilä, J. & Anttonen, A. (2016). Universalismi ja sen vaihtoehdot. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö*. (ss. 57–76). Gaudeamus.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (n.d). *Syrjäytymisen ja köyhyyden estäminen*. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>
- Suomen perustuslaki 731/1999. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suonio, M. & Kuikka, U. (2012). Asunnottomien ja eri toimijoiden kertomuksia ja tulkintoja asunnottomuudesta. Teoksessa K. Forssen, I. Roivainen, S. Ylinen & J. Heinonen (toim.), *Kohtaako sosiaalityö köyhyyden?* (ss. 223–248). Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2024). *Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK)*. <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

- Valtioneuvoston kanslia. (2018). *Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportti*.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160706/01_2018_Eriarvoisuutta%20käsittävän%20työryhmän%20loppuraportti_kansilla_nettili.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Valtioneuvoston kanslia. (2022). *Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030. Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi*. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:6.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163958/VNK_2022_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Vilkkä, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.
- Ympäristöministeriö. (2010). *Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset*.
Ympäristöministeriön raportteja 7/2011.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/41407/YMra7_2011_Asunnottomuuden_vahentamisen_taloudelliset_vaikutukset.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Zitting, J. (2021). Huono-osaisuuden erilainen ilmeneminen Suomen kunnissa. *Terra*, 133(1), 17–23.
<https://terra.journal.fi/article/view/98068/62795>

Liite 1. Opinnäytetyön aineistonhallintasuunnitelma

Aineistohallintasuunnitelma

Opinnäytetyön nimi: Näkymätön kansa. Asunnottomuutta kokevien toiveet ja kokemukset tuesta

Opinnäytetyön tekijä: Marita Tanninen

1 Opinnäytetyön aineiston kuvaus

Opinnäytetyön aineisto koostuu matalan kynnyksen kohtaamispaikan kävijöiden ryhmähaastattelusta, joka toteutetaan ennalta sovittuna ajankohtana kohtaamispaikassa. Kohtaamispaikan toiminta on suunnattu erityisesti asunnottomuutta tai päihderiippuvuuksia kokeville tai muuten palveluiden ulkopuolelle jääneille henkilöille. Aineistoa voidaan tarvittaessa täydentää yksilöhaastatteluilla.

2 Aineiston tallennus ja säilytys

Tutkimushaastattelut äänitetään nauhurilla, josta ne siirretään tietokoneelle. Äänitiedosto litteroidaan, jonka jälkeen litteroitu aineisto tallennetaan Hämeen ammattikorkeakoulun Wihi-järjestelmään kohtaan luottamukselliset tiedot. Aineistosta poistetaan kaikki henkilöihin liittyvä tunnistettava tieto, jos sellaista tarkoituksettomasti syntyy. Kaikki opinnäytetyössä syntynyt aineisto tuhoetaan vuosi opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen. Tutkittavien kirjalliset suostumukset tutkimukseen osallistumisesta säilytetään vuoden ajan lukitussa kaapissa.

Haastatteluissa syntyneitä äänitiedostoja säilytetään tietokoneen kovalevyllä. Tietokone on opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisessa käytössä ja aineisto on salasanan takana. Aineistosta tallennetaan erilliseen kansioon varmuuskopiot, joita säilytetään erillään analysoitavista tiedostoista. Aineistoa käsittelee vain opinnäytetyön tekijä.

3 Henkilötietojen ja arkaluonteisten tietojen käsittely

Opinnäytetyössä ei kerätä tai käsitellä henkilötietoja haastattelujen suostumuslomakkeiden lisäksi. Suostumuslomakkeita säilytetään vuosi opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen lukitussa kaapissa, jonka jälkeen ne tuhoetaan asianmukaisesti.

4 Aineiston omistajuus

Aineiston omistajuus on opinnäytetyön tekijällä.

Opinnäytetyön tulokset omistaa toimeksiantaja.

5 Aineiston jatkokäyttö työn valmistumisen jälkeen

Tutkimusaineistoa ei anneta jatkokäyttöön.

Liite 2.**Tietosuojailmoitus: Näkymätön kansa. Asunnottomuutta kokevien toiveet ja kokemukset yhteiskunnan tuesta****6.3.2025****1. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus**

Tämän tietosuojailmoituksen tarkoituksena on antaa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämät tiedot Marita Tannisen opinnäytetyön tutkimuksessa käsiteltävistä henkilötiedoista, mistä henkilötiedot ovat peräisin ja miten niitä käytetään tutkimuksessa.

Opinnäytetyön tutkimuksen aiheena on asunnottomuutta kokevien toiveet ja kokemukset yhteiskunnan tuesta. Tutkimuksessa selvitetään mikä merkitys hyvinvointialueen matalan kynnyksen kohtaamispaikalla on siellä kävijöille ja millaisia kokemuksia sekä toiveita kävijöillä on kohtaamispaikan ja muun palvelujärjestelmän toiminnalle. Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää kohtaamispaikan toiminnan kehittämisessä.

Tutkimuksessa kerätään haastattelututkimusaineisto kasvokkain ryhmähaastatteluna. Haastattelut litteroidaan ääninauhalta. Tutkimusaineisto tuhoetaan vuosi opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen. Opinnäytetyötä ohjaa Liisa Harakkamäki [<https://www.hamk.fi/yhteys/liisa-harakkamaki/>].

Tutkimuksen kesto: 1.1.2025-31.12.2025

Kyseessä on kertatutkimus.

2. Yhteyshenkilö tutkimusta koskevissa asioissa

Marita Tanninen

3. Tutkimuksen suorittajat

Marita Tanninen

4. Käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus.

5. Henkilötietosisältö ja säilytysajat

Tutkimuksessa kerätään seuraavat tiedot:

- Vastaajan kokemukset ja näkemykset (haastatteluaineisto)
- Haastateltavien ääni (ääninauhuri)
- Haastattelun suostumuslomakkeet (kirjallinen suostumus)

Tutkimuksessa ei lähtökohtaisesti kerätä arkaluonteisia henkilötietoja. Tutkimuksessa ei kerätä suoria eikä vahvoja epäsuoria yksittäisiä henkilötietoja, eikä niitä yhdistetä muihin tietoihin muista lähteistä. Haastatteluaineisto voi kuitenkin sisältää henkilötietoja, joiden kautta henkilöt saattavat olla tunnistettavissa. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

Opinnäytetyön tekijä säilyttää tutkimusaineiston vuoden ajan opinnäytetyön hyväksymispäivästä, jotta opinnäytetyön tulokset voidaan tarvittaessa varmistaa, ja hävittää tämän jälkeen aineiston.

6. Rekisteröidyt

Rekisteröityinä ovat tutkimukseen osallistuvat kohtaamispaikan kävijät.

7. Rekisterin tietolähteet

Henkilötiedot saadaan opinnäytetyön tutkimukseen osallistuvilta.

8. Henkilötietojen vastaanottajat

Henkilötietoja ei luovuteta ulkopuolisille. Aineiston tallennuspaikkana on Hämeen ammattikorkeakoulun Wihi-järjestelmän kohta luottamukselliset tiedot.

9. Rekisterin suojauksen periaatteet

Henkilötietoihin sovelletaan seuraavia suojatoimia:

- A) Manuaaliset aineistot: Tutkimuksen manuaalista aineistoa ovat kasvokkain tehtävien haastatteluiden suostumuslomakkeet, joita säilytetään tietoturvalisesti lukitussa kaapissa.
- B) Sähköiset aineistot: Kasvokkain tehdyt haastattelut äänitetään nauhurilla. Sähköisen aineiston keräämisen palveluihin tutkimuksen tekijällä on henkilökohtaiset käyttäjätunnukset. Muu mahdollisesti tarvittava käsittely tehdään HAMKin tietojen luokitteluohjeen mukaisilla välineillä. Kerätty aineisto anonymisoidaan ennen analysointia. Tutkitaviin viittaavat suorat ja vahvat epäsuorat henkilötiedot poistetaan.

10. Rekisterinpitäjä

Marita Tanninen

11. Automaattinen päätöksenteko

Rekisterissä ei tehdä automaattista päätöksentekoa.

12. Tietojen siirto EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Tietoja ei siirretä EU:n tai ETA:n ulkopuolelle.

13. Rekisteröidyn oikeudet ja niiden rajoittaminen

EU:n yleinen tietosuojasäätös (2016/679) antaa rekisteröidylle seuraavat oikeudet:

Oikeus peruuttaa suostumus

Rekisteröidyllä on milloin tahansa oikeus peruuttaa suostumuksensa. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen suostumuksen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen. (Artikla 7.)

Oikeus saada pääsy tietoihinsa

Rekisteröidyllä on oikeus saada rekisterinpitäjältä vahvistus siitä, käsitellään häntä koskevia henkilötietoja. Rekisteröidyllä on oikeus saada pääsy tietoihinsa.

Tarkastusoikeudesta voidaan periä maksu tai siitä voidaan kieltäytyä, jos pyynnöt ovat ilmeisen perusteettomia tai kohtuuttomia, erityisesti jos niitä esitetään toistuvasti. (Artikla 12 ja artikla 15.)

Oikeus tietojen oikaisemiseen

Rekisteröidyllä on oikeus vaatia rekisterissä olevan virheellisen tiedon oikaisemista (artikla 16). Korjaamispyyntö tehdään kirjallisesti. Joissain tietojärjestelmissä henkilö pystyy myös itse korjaamaan omat tietonsa.

Oikeus tietojen poistamiseen

Rekisteröidyllä on oikeus vaatia henkilötietojensa poistamista, jos yksi seuraavista toteutuu (artikla 17):

- Henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin
- Rekisteröity peruuttaa suostumuksen, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta
- Rekisteröity vastustaa käsittelyä eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä (artikla 21)
- Henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti
- Henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi;

Rekisteröidyllä kuitenkin ei ole oikeutta tietojen poistamiseen tutkimuksissa, mikäli tietojen poistaminen todennäköisesti estää kyseisen käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen

Rekisteröidyllä on oikeus käsittelyn rajoittamiseen, jos yksi seuraavista toteutuu (artikla 18):

- Rekisteröity kiistää henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa rekisterinpitäjä voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden
- Käsittely on lainvastaista ja rekisteröity vastustaa henkilötietojen poistamista ja vaatii sen sijaan niiden käytön rajoittamista
- Rekisterinpitäjä ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta rekisteröity tarvitsee niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi
- Rekisteröity on vastustanut henkilötietojen käsittelyä artikla 21 kohdan nojalla odotettaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeudet perusteet rekisteröidyn perusteet.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen

Rekisteröidyllä on oikeus saada koneluettavassa muodossa häntä koskevat henkilötiedot, jotka hän on rekisterinpitäjälle toimittanut, mikäli käsittely perustuu suostumukseen ja käsittely tapahtuu automaattisesti. (Artikla 20.)

Pyynnöt näiden oikeuksien käyttämiseen osoitetaan:

Marita Tanninen

Oikeus tehdä valitus

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistolle. Lisätietoja <https://tietosuoja.fi/>.

Liite 3.**Opinnäytetyön haastattelututkimustiedote****Näkymätön kansa. Asunnottomuutta kokevien toiveet ja kokemukset yhteiskunnan tuesta**

Osallistu tutkimushaastatteluun!

Hei,

olen Marita Tanninen ja opiskelen sosionomiksi Hämeen ammattikorkeakoulun Hyvinvointiosaamisen yksikössä. Teen opinnäytetyötä asunnottomuudesta ja asunnottomuutta kokevien toiveista sekä kokemuksista liittyen yhteiskunnan tarjoamaan tukeen. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia ja toiveita kohtaamispaikassa kävijöillä on kohtaamispaikalta sekä muulta palvelujärjestelmältä saadulta tuelta. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää kohtaamispaikan toiminnan kehittämisessä. Tutkimuksessa kerätään haastattelututkimusaineisto kasvokkain. Aineisto nauhoitetaan äänitiedostona ja haastattelu toteutetaan anonyymisti. Opinnäytetyötä ohjaa Liisa Harakkamäki [<https://www.hamk.fi/yhteys/liisa-harakkamaki/>].

Toivon, että innostut osallistumaan haastatteluun. Haastatteluun kuluu aikaa noin tunnin verran. Haastattelun ajankohta on keskiviikkona 19.3.2025 klo 14.00 kohtaamispaikassa. Haastattelu toteutetaan ryhmähaastatteluna ja se on avoin kaikille halukkaille osallistujille. Haastatteluille on saatu asianmukainen lupa hyvinvointialueelta.

Opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista ja voit keskeyttää osallistumisesi milloin vain. Sinulle ei aiheudu seuraamuksia, jos et osallistu opinnäytetyön tutkimukseen tai keskeytät osallistumisesi. Ennen keskeytystä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää opinnäytetyössä, mikäli muuta ei sovi. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti.

Opinnäytetyön henkilötietojen käsittely kuvataan tietosuojailmoituksessa, joka on luettavissa haastattelun yhteydessä.

Mikäli sinulla on kysyttävää haastatteluihin tai opinnäytetyöhön liittyen, vastaan mielelläni. Osallistumisestasi jo etukäteen kiittäen,

Marita Tanninen

Liite 4.

Teemahaastattelurunko

Kohtaamispaikan kävijöiden ryhmähaastattelu

Kohtaamispaikka

1. Mikä sai sinut tulemaan kohtaamispaikkaan?
2. Miten usein käyt kohtaamispaikassa?
3. Millainen on tavanomainen käyntisi kohtaamispaikassa?
4. Millaisiin asioihin olet saanut kohtaamispaikasta apua tai tukea?
5. Millainen kokemus sinulla on kohtaamispaikan työntekijöistä?
6. Mitä asioita erityisesti arvostat kohtaamispaikassa?

Asumiseen liittyvät palvelut

1. Onko sinulle tarjottu tukea asunnon hankintaan tai asumiseen liittyvissä asioissa?
2. Millaista tukea olet saanut?
3. Onko annettu tuki ollut omasta mielestäsi riittävää?
4. Jos ei, millaista tukea olisit toivonut?

Toiveet ja kehittämisideat

1. Millaisiin asioihin toivoisit kohtaamispaikasta tukea jatkossa?
2. Miten muuten haluaisit kehittää kohtaamispaikan toimintaa?
3. Miten palvelujärjestelmä voisi tukea asunnottomuutta kokevaa paremmin?

Liite 5. Teemoittelun analyysipolut

Alkuperäinen ilmaus	Alateema	Yläteema
"Tää on olohuone meille, et näkee ystäviä."	Yhteisöllisyys	Osallisuuden kokeminen kohtaamispaikassa
"Tulin käymään täällä ja musta täällä on alusta asti ollu niinkun oikeenlainen se meininki, että siellä niinkun ne kohtaamiset on ollu kaikista tärkeimpiä--"	Yhteisöllisyys	
"Yksinäisyyttä vastaan. Yhteishenkeä."	Yhteisöllisyys	
"Me autetaan toisiamme. Eikä me syrjitä, ihan sama millanen tausta on."	Vertaistuki	
Me ollaan toisillemme sellasia tukipilareita. Me ollaan niinku ainoa sellanen porukka, mitkä näkee meiät sellasina, kun me ollaan."	Vertaistuki	

Alkuperäinen ilmaus	Alateema	Yläteema
"Vaatehuolto, sit saa kledjuja, vaatteiden pesua, jopa kuivaamista, suihkussa voi käydä."	Käytännön tuki	Kohtaamispaikan tarjoama tuki
"--- tänään esimerkiks niinkun mä tiesin, et mä saan ruokaa, niin tota oli helppo tulla."	Käytännön tuki	
"Mä tota käyn vaihtaa täällä tota noita iv-välineitä ---"	Käytännön tuki	
"Täällä on sosiaalityöntekijät, täällä on hammaslääkäri."	Muut palvelut	
"Mun ei tuu mentyä tonne Kelaan taikka sossun luukulle, mutta kun se on täälä ja mä tiedän, että se on täällä, mä tuun äkkii kattoo sitä."	Muut palvelut	
" Edelleen autetaan ja koitetaan saada se tota takasin elämään ja peliin mukaan ja yhteiskuntaan ja kaikkeen, että sitä ei niinkun hylätä"	Henkilökunnan tuki	
"Mä en Kelasta saa semmosta tukee todennäkösesti, että niinkun mä saisin kaikki ojennukseen ne asiat, mutta täältä mä saan, mä tiedän sen."	Henkilökunnan tuki	

"Ehkä, ehkä tää vois olla enempi auki. Ehkä tää vois olla arkiviikolla joka päivä auki."	Toiveita kohtaamispaikalle	
" Sen asian mä toivoisin, että tänne pääsis AA:n ja NA:n jäsenet kertoo oman tarinansa."	Toiveita kohtaamispaikalle	

Alkuperäinen ilmaus	Alateema	Yläteema
"Vuos ja neljä kuukautta ilman omaa asuntoa. Mä sain tätä kautta apua."	Kokemukset tuesta	Palvelujärjestelmän tarjoama tuki asunnottomuuteen
"---ei se sosiaalihoaja, nehän on niitä lappujen täyttäjiä, että kyllä ne on niinku nää ihmiset, ketä mä jatkuvasti tapaan. Ni kyllä ne on ne, ne, jotka tässä pääosassa--"	Kokemukset tuesta	
"Mun on tosi vaikee niinkun ite saada se aikaseks. Ja sit jos se on vaan se, et mä teen vaan sen asuntohakemuksen, se ei johda yleensä mihinkään. Nii et sit niinku pitäs laittaa Kela-asiat kuntoon ja kaikki tämmöset niinku, sais neuvontaa tämmösissä asioissa ---"	Toiveet ja kehittämisideat	

<p>"Siin pitäis sen avun taikka asumisen järjestäjän ajatella itensä siihen tilanteeseen, asiakkaaks tiäksä. Että et säkään tykkäis, jos sulta kysytään joka asiaa, että mihin sä oot menossa. Se on hyvin, se on sellanen yksityisyydenjuttu tiäksä, mihin pitäis suhtautua ihan asiallisesti ja vakavasti ja sen pitää olla kohallaan, ettei saa loukata ihmistä."</p>	<p>Toiveet ja kehittämisideat</p>	
<p>"Et se pitäis niinkun, et sehän on holhoomista, mut niinkun, mut mun mielestä sekin on niinkun parempi vaihtoehto, kun se, että käy niinkun näin, kun koko ajan käy."</p>	<p>Toiveet ja kehittämisideat</p>	
<p>"---päihteiden käyttäjistä, mielenterveyspotilaista ja niin sanotuista vajaatyökykyisistä ihmisistä. Nekin on saman arvoisia kansalaisia perustuslain mukaan kun muutkin. Niillä pitäis olla mahdollisuus tehdä duunia, et ne sais fyrkkaa ja elämänsä sisältöä ja sit sen psykologisen merkityksen mitä se työ antaa."</p>	<p>Toiveet ja kehittämisideat</p>	